BANKA SLOVENIJE

EVROSISTEM

DISCUSSION PAPERS/PRIKAZI IN ANALIZE:

IDENTIFIKACIJA PROCIKLIČNIH UČINKOV MSRP 9

PREGLED LITERATURE

Aljoša Ortl, Andreja Bandelj

1/2020

Naslov/*Title*: Identifikacija procikličnih učinkov MSRP 9: Pregled literature

Številka/*No*.: 1/2020

Izdajatelj/*Published by*: BANKA SLOVENIJE
Slovenska 35
1505 Ljubljana
tel.: 01/+386 1 47 19 000
e-pošta: bsl@bsi.si
http://www.bsi.si

Zbirko PRIKAZI IN ANALIZE pripravlja in ureja Analitsko-raziskovalni center Banke Slovenije (telefon: 01/ 47 19 680, e-pošta: arc@bsi.si).
Mnenja in zaključki, objavljeni v prispevkih v tej publikaciji, ne odražajo nujno uradnih stališč Banke Slovenije ali njenih organov.

https://www.bsi.si/publikacije/raziskave-in-analize/prikazi-in-analize

Uporaba in objava podatkov in delov besedila je dovoljena z navedbo vira.

The DISCUSSION PAPERS collection is drawn up and edited by the Bank of Slovenia's Analysis and Research Department (Tel: +386 01 47 19 680; Email: arc@bsi.si).
The views and conclusions expressed in the papers in this publication do not necessarily reflect the official position of the Bank of Slovenia or its bodies.

The figures and text herein may only be used or published if the source is cited.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID=15013635
ISBN 978-961-6960-41-0 (pdf)

IDENTIFIKACIJA PROCIKLIČNIH UČINKOV MSRP 9: PREGLED LITERATURE

POVZETEK

Po prejšnjem računovodskem standardu MRS 39 je na splošno veljalo, da se izgube iz kreditnega tveganja pripoznajo šele potem, ko je že prišlo do položaja neplačila. Zato je bil ta deležen kritik, da je močno procikličen. Kot odgovor na to pomanjkljivost je nastal MSRP 9. Načela MSRP 9 temeljijo na ideji bolj sprotnega in pravočasnega pripoznavanja potencialnih izgub iz kreditnega tveganja, s čimer naj bi se prispevalo h glajenju finančnega cikla, saj naj bi se izgube pripoznavale še v času, ko je terjatev donosna.

V zadnjem času se pojavljajo opozorila številnih raziskovalcev in institucij na morebitne neželene učinke procikličnosti iz oblikovanja oslabitev po MSRP 9 in na potencialno nevarnost za finančno stabilnost. Procikličnost je potencialna nevarnost, da banke s svojim delovanjem, pogojenim s kapitalsko regulativo in računovodskimi standardi, okrepijo ciklično gibanje realne ekonomije. Procikličnost lahko izhaja iz računovodske in tudi iz kapitalske regulative. V članku se osredotočimo predvsem na računovodsko regulativo in analiziramo problem morebitne neželene procikličnosti MSRP 9 na področju oblikovanja oslabitev iz kreditnega tveganja. Ker je kreditno tveganje, ki se kaže v oblikovanju oslabitev, eno najpomembnejših bančnih tveganj, je ta tematika zelo aktualna in pomembna.

Večina avtorjev ugotavlja, da lahko do neželene procikličnosti MSRP 9 prihaja predvsem ob nenapovedanih spremembah v makroekonomskem okolju. Ob nenapovedanih in nenadnih obratih makroekonomskih napovedi bi lahko prišlo do: (a) hitrega povečanja popravkov vrednosti v skupinah 1 in 2 zaradi PIT ocenjevanja kreditnih parametrov ter (b) do prehoda izpostavljenosti iz skupine 1 v skupino 2, kjer se izračunavajo vseživljenjske izgube. Tematika je aktualna tudi z vidika trenutne krize Covid-19. Ta je tipičen primer nenapovedanega preobrata v makroekonomskem okolju, ki lahko vodi do neželene procikličnosti MSRP 9. Gradivo, ki temelji na pregledu najpomembnejše literature, bo pripomoglo k razumevanju transmisijskih kanalov procikličnosti MSRP 9, odgovorilo na vprašanji, zakaj je ta lahko nevarna in kakšna orodja so na voljo, da ublažimo njene učinke v času krize Covid-19 in morda tudi v času, ki šele prihaja.

ABSTRACT

The previous accounting standard, IAS 39, was based on an incurred loss provisioning approach. Most of the credit losses originated at the time of loss event, which led to the criticism of IAS 39 of being highly procyclical. In response to this critic, IFRS 9 was introduced, with a shift from incurred to expected loss provisioning model. IFRS 9 is based on the idea of timely recognition of expected credit losses, by which the standard would contribute to the financial cycle smoothening. Under IFRS 9 the provisions are set aside already in times, when the exposures are still performing.

Growing amount of literature on the unintended procyclical effects of IFRS 9 on the financial stability has been published recently. Procyclicality can be defined as a potential threat, that the banks intensify procyclical movement of the real sector. Both capital and accounting regulation can affect the banks' procyclical behaviour. In this article, we focus mainly on the accounting regulation. We analyse potential unintended procyclicality effects of IFRS 9. As the credit risk is one of the most important banking risks, the topic is very relevant.

The vast amount of literature concludes that the unintended procyclicality effects of IFRS 9 can be triggered by sudden shocks in the macroeconomic environment. Sudden and unanticipaded shocks in the macroeconomic outlook could result in the: (a) sudden increase in provisions for credit losses for exposures in stage 1 and 2, due to the PIT philosophy in the estimation of credit risk parameters, and (b) transitions of exposures from stage 1 to stage 2, where lifetime losses from credit risk need to be estimated. The topic is also very relevant in the light of Covid-19 crisis. The latter can be seen as a typical example of unanticipated shock in the macroeconomic environment that can lead to the unintended prociclicality of IFRS 9. By giving overview of the existing literature, this article will help us understand transmission channels of IFRS 9 prociclicality and why in certain cases the procyclicality can be dangerous. Moreover, the article also discusses how IFRS 9 prociclicality can be mitigated.

KAZALO

UVOD **1**

1 Primerjava računovodskih standardov MSRP 9, MRS 39 in US GAAP **3**
1.1 MRS 39 3
1.2 MSRP 9 4
1.3 US GAAP 7

2 Identifikacija procikličnih učinkov MSRP 9 **8**
2.1 Procikličnost MSRP 9 8
2.2 Oblikovanje popravkov vrednosti in transmisija učinkov MSRP 9 na izkaz poslovnega izida 10
2.3 Transmisija učinkov MSRP 9 na koeficiente kapitalske ustreznosti 11
2.4 Posledice in povratne zanke 15
2.5 MSRP 9 z vidika kompleksnosti in fleksibilnosti in pomanjkanja podatkov 16

3 Pregled empirične literature gibanja oslabitev **19**
3.1 Empirična literatura determinant gibanja oslabitev in ugotavljanje njihove procikličnosti v obdobju pred MSRP 9 19
3.2 Pregled empirične literature za identifikacijo procikličnih učinkov MSRP 9 19
3.2.1 Primerjava procikličnosti različnih računovodskih standardov in analiza gibanja oslabitev po letih 20
3.2.2 Analiza vpliva uporabe različnih predpostavk in modelov na gibanje oslabitev po letih 25
3.2.3 Testiranje izbire SICR na velikost oblikovanih popravkov vrednosti in cikličnih učinkov povečanja oslabitev 26

4 Regulatorne možnosti glede obravnave morebitne neželene procikličnosti MSRP 9 **29**
4.1 Uporaba kapitalskih blažilnikov (CCyB in CCoB) 29
4.2 Kapitalska regulativa in nadzorniške prilagoditve 30
4.3 Uporaba dinamičnih rezervacij 31
4.4 Dosledno izvajanje zahtev MSRP 9, transparentnost, kontrola in uporaba drugih orodij 32

ZAKLJUČEK **33**

SLOVAR

CCoB – capital conservation buffer (varovalni kapitalski blažilnik)
CCyB – contercyclical capital buffer (kontraciklični kapitalski blažilnik)
CECL – current expected credit loss (trenutno pričakovana izguba iz kreditnega tveganja po US GAAP)
CET1 – common equity tier 1 (prvovrsten kapital)
DR – defaut rate (zgodovinska stopnja neplačila)
EAD – exposure at default (izpostavljenost ob neplačilu)
ECL – expected credit loss (pričakovana izguba iz kreditnega tveganja po MSRP 9)
EL – expected loss (pričakovana izguba v splošnem, lahko se nanaša tudi na nekreditna tveganja)
ESRB – European Systemic Risk Board (Evropski odbor za sistemska tveganja)
FASB – Financial Accounting Standards Board (Ameriški odbor za računovodske standarde)
FLI – forward looking information (informacije, usmerjene v prihodnost)
GP – general provisions (splošni popravki zaradi kreditnega tveganja)
IASB – International Accounting Standards Board (Odbor za mednarodne računovodske standarde)
IL – incurred loss (model nastalih izgub)
IRB – internal rating based approach (napredni pristop na osnovi notranjih bonitetnih ocen)
LGD – loss given default (izguba ob neplačilu)
LTDR – long term default rate (dolgoročna/večletna stopnja neplačila)
LTLR – lifetime loss rate (vseživljenjska izguba iz kreditnega tveganja)
MRS 39/IAS 39 – International accounting standard (mednarodni računovodski standard MRS 39)
MSRP 9/IFRS 9 – International financial reporting standard (mednarodni standard računovodskega poročanja MSRP 9)
PD – probability of default (verjetnost neplačila)
PIT – point in time estimate (trenutna ocena, brez upoštevanja celotnega ekonomskega cikla)
RW – risk weight (regulatorno določene uteži tveganja za izračun tveganju prilagojenih izpostavljenosti v skladu s standardiziranim pristopom)
RWA – risk weighted assets (znesek tveganju prilagojenih izpostavljenosti)
SA – standardized approach (standardiziran pristop za izračun tveganju prilagojenih izpostavljenosti)
SICR – significant increase in credit risk (bistveno poslabšanje kreditnega tveganja – kriterij za določitev skupine 2)
skupina – skupina kreditnega tveganja za namene izračunavanja izgub iz kreditnega tveganja po MSRP 9
SP – specific provisions (posebni popravki zaradi kreditnega tveganja)
TP – transition probability (verjetnost prehoda med skupinami)
TR – transition rate (zgodovinska stopnja prehoda med skupinami)
TTC – trough the cycle estimate (ocena ob upoštevanju celotnega ekonomskega cikla)
UL – unexpected loss (nepričakovana izguba)
US GAAP – United States Generally Accepted Accounting Principles (ameriški standard računovodskega poročanja)

UVOD

V gradivu bomo analizirali problem morebitne neželene procikličnosti mednarodnega standarda računovodskega poročanja MSRP 9 na področju oblikovanja oslabitev iz kreditnega tveganja. Številni avtorji in institucije v zadnjem času opozarjajo na morebitne neželene učinke procikličnosti iz oblikovanja oslabitev po MSRP 9. Hkrati je kreditno tveganje, ki se kaže v oblikovanju oslabitev, eno najpomembnejših bančnih tveganj. To kažejo na primer rezultati stresnih testov, pri katerih je večina zmanjšanja količnika kapitalskih ustreznosti posledica povečanja oslabitev v stresnem scenariju (npr. EBA, 2018). Tematika iz tega naslova je v trenutnih razmerah zaradi šoka Covid-19 zelo aktualna in ima lahko pomembne posledice za stabilnost finančnega sistema.

Procikličnost je potencialna nevarnost, da banke s svojim delovanjem, na katerega vplivajo regulatorne kapitalske zahteve in računovodski standardi pri določanju oslabitev, okrepijo ciklično gibanje realne ekonomije. V nadaljevanju delno povzamemo Rubinovo (2003). V obdobju ekonomske recesije poslabševanje kakovosti bančnega portfelja vpliva na povečanje zneska tveganju prilagojene izpostavljenosti in tudi na zmanjšanje obsega regulatornega kapitala zaradi povečanja zneska popravkov vrednosti v primeru poslovanja z izgubo. Banke morajo ob neizpolnjevanju kapitalskih zahtev povečati kapital ali zmanjšati obseg tveganih naložb. Če je dostop do novega kapitala otežen, je pričakovan odziv bank na povečane kapitalske zahteve krčenje kreditne aktivnosti. To lahko vodi do zmanjšanega obsega investicij in posledičnega negativnega vpliva na gospodarsko aktivnost, s čimer se lahko recesija dodatno poglobi. Med ekspanzijo se količniki kapitalske ustreznosti zvišujejo, med recesijo pa znižujejo, kar še dodatno poveča procikličnost. Procikličnost lahko izhaja iz računovodske in kapitalske regulative. Slapničarjeva in Škapinova (2013) navajata, da uporabnike računovodskih informacij predvsem zanimata poštena vrednost kapitala in možnost izplačila dobičkov, kar že samo po sebi odraža procikličnost, medtem ko kapitalsko regulativo bolj zanima finančna stabilnost v korist upnikov. Finančna stabilnost je višja, če ne prihaja do nenadnih cikličnih povečanj oblikovanja oslabitev v obdobju recesije (angl. *cliff effect*), zaradi česar se lahko kriza dodatno poglobi.

Z vidika računovodske regulative je po prejšnjem računovodskem standardu MRS 39 na splošno veljalo, da se izgube iz kreditnega tveganja pripoznajo šele potem, ko je že prišlo do položaja neplačila. MRS 39 je za oblikovanje oslabitev temeljil na uporabi modela nastalih izgub (angl. *incurred loss model*, IL), zaradi česar so ga po svetovni finančno-gospodarski krizi, ki je izbruhnila leta 2008, zelo kritizirali. Predmet kritik je bil predvsem, ker naj bi omogočal prepozno in premajhno odražanje slabšanja ekonomskih razmer v poslovnih izkazih bank (angl. *too little, too late*). Standard je bil močno procikličen, saj so se oslabitve oblikovale med najhujšo recesijo, poleg tega so se takrat pojavljala nenadna ciklična povečanja oslabitev iz prehodov plačnikov med neplačnike.

Računovodski standard MSRP 9, ki je v EU začel veljati 1. 1. 2018, naj bi bil odgovor na omenjene kritike MRS 39. V tej analizi se bomo osredotočili na spremembe, ki jih je MSRP 9 prinesel na področju oblikovanja oslabitev iz kreditnega tveganja, saj menimo, da je to vir največje morebitne neželene procikličnosti. Banke finančna sredstva po MSRP 9 razvrščajo v tri skupine za namen ocenjevanja kreditnih izgub (v nadaljnjem besedilu: skupina). Te skupine določajo pravila izračunavanja pričakovanih izgub iz kreditnega tveganja po MSRP 9. V skupinah 1 in 2 so praviloma donosne izpostavljenosti. V skupino 2 so razvrščena finančna sredstva, ki se jim je kreditna kvaliteta pomembno poslabšala od datuma pripoznanja. V skupino 3 se razvrstijo vse izpostavljenosti, opredeljene kot neplačane izpostavljenosti. Za izpostavljenosti, pri katerih se kreditno tveganje še ni pomembno povečalo (skupina 1), se izgube iz kreditnega tveganja izračunajo na podlagi pričakovanih kreditnih izgub v 12-mesečnem obdobju, v primeru skupin 2 in 3 pa se izračunavajo vseživljenjske izgube iz kreditnega tveganja. Po MRS 39 se izgube v skupinah 1 in 2 praviloma niso izračunavale (med državami gre sicer za različno obravnavo), medtem ko se po MSRP 9 izračunavajo glede na kreditne parametre, izračunane glede na tehtano povprečje več scenarijev razvoja makroekonomskega okolja, in predstavljajo nepristransko oceno prihodnosti (angl. *point in time*, PIT). Take ocene kreditnih parametrov so lahko prociklične, torej neugodne med recesijo oziroma ugodne med ekspanzijo. Pod vplivom pretiranega pesimizma (optimizma) med recesijo (ekspanzijo) so lahko še dodatno precenjene (podcenjene). Skrb prinaša prehod finančnih sredstev iz skupine 1 v skupino 2 in s tem povezan nenaden cikličen povečanj oslabitev, saj se izpostavljenosti ob prehodu ne slabijo več z enoletnimi, ampak z vseživljenjskimi parametri kreditnega tveganja.

Načela MSRP 9 v bistvu temeljijo na ideji bolj sprotnega in pravočasnega pripoznavanja potencialnih izgub iz kreditnega tveganja. Po MSRP 9 naj bi se izgube pripoznavale v času, ko je terjatev donosna. MSRP 9 naj bi tako zmanjšal koncentracijo oslabitev, ki je bila po MRS 39 na dnu recesije, in jo prestavil na čas začetka recesije. Pravočasno zviševanje oslabitev v času ekonomskega ohlajanja na podlagi modelske vključitve pogleda vnaprej je po MSRP 9 zaželeno, saj je v tem primeru bistveno manj nenadnega povečanja cikličnih oslabitev v času recesije. Sam računovodski standard naj bi tako v teoriji prispeval h glajenju finančnega cikla in deloval v skladu z naravno stopnjo procikličnosti v gospodarstvu. Hkrati naj bi sprotno in pravočasno oblikovanje oslabitev dalo boljšo informacijo uporabnikom računovodskih informacij ter spodbujalo tržno disciplino, kar je prvenstveni cilj računovodskih standardov.

Žal se v zadnjem času pojavlja precej literature, ki opozarja na to, da lahko iz procikličnosti MSRP 9 izvirajo tveganja za finančno stabilnost. **Neželeni prociklični učinki MSRP 9 bi lahko nastali predvsem, kadar banke ne pričakujejo ekonomskega preobrata pravočasno in sprotno.** Ob nenapovedanih in nenadnih obratih makroekonomskih napovedi bi lahko prišlo do: (a) hitrega povečanja popravkov vrednosti v skupinah 1 in 2 zaradi PIT ocenjevanja kreditnih parametrov ter (b) do prehoda izpostavljenosti iz skupine 1 v skupino 2, kjer se izračunavajo vseživljenjske izgube.

Zaskrbljenost zaradi možnih negativnih učinkov procikličnosti MSRP izraža že precej avtorjev iz akademije, bank, računovodske stroke in centralnih bank. Na Irskem in na Češkem so aktivacijo makrobonitetnega instrumenta proticikličnega kapitalskega blažilnika argumentirali z negotovostjo glede procikličnosti MSRP 9. Veliko avtorjev opozarja na neželene vidike procikličnosti MSRP 9 in US GAAP, med njimi so na primer Abad in Suarez (2018), Krűger, Rősch in Scheule (2017), Barclays (2017), BBVA (2017) ter Covas in Nelson (2018). Obstaja tudi literatura, ki ob predpostavki popolnih napovedi (angl. *perfect foresight)* meni, da je procikličnost MSRP 9 in US GAAP manjša kot v primeru modela nastalih izgub (IL). Primeri za to so na primer avtorji Cohen in Edwards (2017), Buesa, Población Garcia in Tarancón (2019), Cohen in Edwards (2017) ter Chae, Sarama, Vojtech in Wang (2018).

V tej analizi bomo predstavili oba pogleda na procikličnost in analizirali transmisijske kanale procikličnosti, ki izhajajo iz MSRP 9. Avtorji v svojih raziskavah analizirajo razlike v dinamiki oblikovanja oslabitev skozi celoten ekonomski cikel z vidika različnih računovodskih standardov (MSRP 9, MRS 39 in US GAAP) in pri izračunu regulatornih pričakovanih izgub iz pristopa IRB za izračun zneska tveganju prilagojene izpostavljenosti. Zanima jih tudi vpliv različne kakovosti portfelja in ročnosti na procikličnost MSRP 9. Avtorji v različnih člankih analizirajo različne vidike oziroma transmisijske kanale procikličnosti. Nekateri avtorji se osredotočijo na primerjavo modelskih pristopov in modelskih predpostavk na dinamiko oblikovanja oslabitev, drugi dajejo največ poudarka prehodom finančnih sredstev iz skupine 1 v skupino 2 in posledično oblikovanju kriterijev, ki določajo te prehode, tj. SICR. Zanima jih, kakšna je procikličnost, ki izhaja iz opredelitve SICR. Članki se med seboj razlikujejo tudi glede uporabe predpostavke popolnih napovedi.

Ker veliko avtorjev pokaže, da se lahko iz naslova MSRP 9 med krizo dodatno povečajo oslabitve, s čimer se dodatno intenzivirata procikličnost gospodarstva in negativen vpliv na finančno stabilnost, je smiselno analizirati tudi pregled literature, ki primerja različne mehanizme, s katerimi lahko preprečimo ali se vsaj soočimo z negativnimi učinki procikličnosti MSRP 9. Literatura se močno navezuje na kapitalsko regulativo, zato je pomembno razumevanje povezave računovodske regulative z bančno kapitalsko regulativo. V pregledu literature bomo na kratko opisali delovanje omenjenih mehanizmov, ki jih lahko razdelimo v tri skupine: (a) mehanizmi, ki se uporabljajo za preventivno akumulacijo kapitala za namene njegovega sproščanja med recesijo (npr. proticiklični kapitalski blažilnik, mehanizem dinamičnih rezervacij), (b) mehanizmi, ki nam lahko pomagajo v času, ko je že prišlo do recesije (nadzorniške prilagoditve, prehodna ureditev za zmanjšanje vpliva uvedbe MSRP 9 na kapital (angl. *transitional arrangements*)), ter (c) mehanizmi, ki nam pomagajo pri identifikaciji tveganj in blaženju učinkov procikličnosti (stresni testi, skrb in nadzor nad ustrezno implementacijo MSRP 9 in poročanje).

Tematika je v luči trenutne krize Covid-19 zelo aktualna. Covid-19 je tipičen primer neželene procikličnosti MSRP 9, na katerega so v zadnjem času opozarjali številni odmevni članki. Zaradi nenapovedanega nenadnega poslabšanja makroekonomskih razmer in prociklične narave MSRP 9 se praviloma lahko pričakuje povišanje stroškov oslabitev po MSRP 9. Glede na to je treba razumeti tudi napotke glavnih institucij (ECB[1], EBA[2], IASB[3]), ki v okviru obstoječih pravil MSRP 9 in SSM nadzorniške regulative bankam in drugim finančnim institucijam priporočajo, naj se izognejo pretirani nestanovitnosti oblikovanja oslabitev oziroma rezervacij, s čimer bi preprečile nestanovitnost poslovnih rezultatov bank in njihovega regulatornega kapitala ter s tem ohranile stabilnost finančnega sistema in preprečile negativne povratne zanke na kreditiranje nebančnega sektorja.

V tem uvodu smo želeli na splošno predstaviti problem procikličnosti MRS 39 in MSRP 9. Podrobnejši pregled literature z vidika empiričnih analiz učinkov MSRP 9 in transmisijskih kanalov, ki vplivajo na procikličnost oblikovanja oslabitev, bomo predstavili z analizo in v zaključkih. Prav tako bomo v zaključkih podali podrobnejši pregled literature glede možnih odzivov na prociklično delovanje MSRP 9. Struktura poglavij tega gradiva je naslednja. V prvem poglavju gradiva so predstavljene glavne lastnosti prejšnjega računovodskega standarda MRS 39 ter novih standardov v EU in ZDA (MSRP 9 in US GAAP). V drugem poglavju najprej predstavimo osnovne pojme na temo procikličnosti računovodskih standardov, nato pa pojasnimo, zakaj in prek katerih kanalov lahko pride do neželene procikličnosti v okviru MSRP 9. Predstavimo učinke na izkaz poslovnega izida in kako se ti učinki prenesejo na kapitalsko ustreznost bank, ki uporabljajo pristop IRB in bank, ki uporabljajo standardiziran pristop. Podan je tudi opis potencialnih povratnih zank na kreditno rast in nadaljnje poglabljanje recesije. Dodan je tudi razdelek, v katerem opozarjamo na kompleksnost oblikovanja oslabitev po MSRP 9, posledično oteženo primerjavo med bankami in podajanje ukrepov na ravni bančnega sistema. V tretjem, glavnem poglavju najprej podamo kratek pregled literature, ki poskuša pojasniti procikličnost gibanja oslabitev po prejšnjih računovodskih standardih MRS 39. Sledi obširen pregled literature, ki poskuša identificirati transmisijske kanale ter oceniti morebitne neželene učinke procikličnosti novih računovodskih standardov MSRP 9 in US GAAP. V četrtem poglavju sledi pregled literature, ki naslavlja različne regulatorne pristope, ki se omenjajo kot potencialna orodja za blaženje neželenih učinkov procikličnosti. Dotaknemo se uporabe kapitalskih blažilnikov, spremembe kapitalske regulative, nadzorniške prilagoditve, dinamične rezervacije in napotkov glede doslednega izvajanja zahtev MSRP 9.

[1] ECB press release: ECB Banking Supervision provides further flexibility to banks in reaction to coronavirus;
ECB letter: IFRS 9 in the context of the coronavirus (COVID-19) pandemic.

[2] EBA Statement on the application of the prudential framework regarding Default, Forbearance and IFRS9 in light of COVID-19 measures;
EBA Guidelines on legislative and non-legislative moratoria on loan repayments applied in the light of the COVID-19 crisis.

[3] IASB statement: IFRS 9 and covid-19. Accounting for expected credit losses applying IFRS 9 Financial Instruments in the light of current uncertainty resulting from the covid-19 pandemic.

1 Primerjava računovodskih standardov MSRP 9, MRS 39 in US GAAP

V tej analizi bomo poskusili razumeti procikličnо naravo računovodskega oblikovanja popravkov vrednosti, zato je treba najprej razumeti, kaj računovodski standardi na tem področju sploh predpisujejo. Obravnavali bomo prejšnji mednarodni računovodski standard MRS 39, trenutni mednarodni standard računovodskega poročanja MSRP 9 in ameriški računovodski standard US GAAP. Popravki vrednosti so pričakovane izgube iz kreditnega tveganja na določen datum. Gibanje popravkov vrednosti med različnimi obdobji pojasnjujejo stroški oslabitev, pa tudi odpisi in prodaje.

Računovodski standardi so lahko usmerjeni bolj v prihodnost ali pa v preteklost. Literatura na temo primerjave filozofije računovodskih standardov je obširna. Glavne prednosti in slabosti pristopov zgodovinskega stroškovnega računovodstva (angl. *historical cost accounting*, HCA) in računovodstva po pošteni vrednosti (angl. *fair value accounting*, FVA) so opisane v poročilu ESRB (2017). Celotne pričakovane izgube ne izhajajo samo iz kreditnih tveganj, ampak tudi iz tržnih, obrestnih in drugih tveganj. Samo računovodenje po pošteni vrednosti (FVA) v oceni celotnih pričakovanih izgub vključuje vsa tveganja, torej kreditna, tržna, obrestna ipd. MSRP 9 vključuje vse pričakovane izgube iz kreditnega tveganja, medtem ko MRS 39 praviloma vključuje le pripoznane izgube, kot je prikazano na spodnji sliki. Obstaja široka razprava o tem, katera filozofija naj bi ugodneje vplivala na finančno stabilnost. Debata procikličnosti torej ni omejena le na gibanje oslabitev, na kar bomo osredotočeni v tem poročilu, ampak je precej širša.

Slika 1.1: Računovodski pristopi k ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja

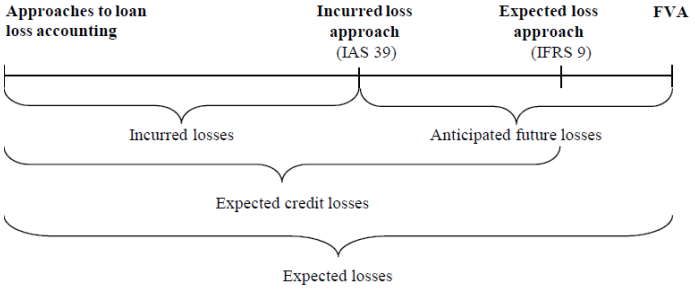

Vir: Gebhardt in Novotny-Farkas, v Novotny-Farkas (2016).

Z vidika procikličnosti je pomemben tudi način vrednotenja različnih finančnih instrumentov, ki ga določajo računovodski standardi. Način vrednotenja vpliva na volatilnost poslovnih izkazov bank, pomembno vpliva na kazalnike likvidnosti in lahko vodi do hitrih prodaj na trgu (angl. *fire sales*). Na splošno velja konsenz, da je merjenje po pošteni vrednosti primerno za finančna sredstva, namenjena trgovanju, merjenje po odplačni vrednosti pa za osnovne kreditne instrumente, ki naj bi se držali v posesti do zapadlosti. Težavnejša je izbira načina vrednotenja finančnih sredstev, katerih namen je držanje v posesti do zapadlosti, lahko pa se občasno prodajo za uravnavanje likvidnosti in če gre za nelikvidna finančna sredstva. V zvezi s temi instrumenti se postavlja vprašanje, ali je primernejše izkazovanje dobičkov in izgub v izkazu poslovnega izida ali prek vseobsegajočega donosa kapitala. Ti načini vrednotenja so predpisani v MSRP 9 (ESRB, 2017).

1.1 MRS 39

Po prejšnjem računovodskem standardu MRS 39 je na splošno veljalo, da se izgube iz kreditnega tveganja pripoznajo šele potem, ko je že prišlo do položaja neplačila (ESRB, 2019a). To pomeni, »*da se finančna sredstva slabijo le, če ima nek dogodek ali kombinacija dogodkov, ki so se pojavili, negativen vpliv na prihodnje denarne tokove in da je te mogoče zanesljivo izmeriti*[4]« (Slapničar in Škapin, 2013). MRS 39 za oblikovanje oslabitev zahteva uporabo modela nastalih izgub (angl. *incurred loss model*, IL). Model praviloma ne dovoljuje pripoznanja pričakovanih prihodnjih izgub, tudi če so te napovedane na podlagi preteklih izkušenj. Model daje večji pomen dogodkom neplačila kot pričakovanim poslovnim rezultatom podjetij. MRS 39 je sicer dovoljeval tudi oblikovanje skupinskih popravkov vrednosti za izgube, ki so se zgodile, niso pa še poročane (angl. *incurred but not reported*, IBNR).

Računovodski standard MRS 39 so po veliki finančni krizi precej kritizirali. Pojavljali so se očitki, da je omogočal prepozno in premajhno odražanje slabšanja ekonomskih razmer v poslovnih računih bank (angl. *too little, too late*)[5]. ESRB (2019a) dodaja, da so banke prikazovale visoke dobičke ter izplačevale dividende in bonuse tudi še po tem, ko so se ekonomske razmere že zelo poslabšale in je bilo jasno, da bodo banke imele izgube. Če bi banke takrat dobiček namenile oblikovanju zadržanih dobičkov, bi verjetno lažje preživele krizo. ESRB (2017) navaja, da so se oslabitve v EU močno povečale šele približno šest let po začetku recesije. Zapoznelo pripoznavanje izgub je negativno vplivalo na

[4] MRS 39 natančneje opredeljuje, kaj velja za nepristranski dokaz o oslabljenosti finančnega sredstva ali skupine sredstev. Za posojila z znaki oslabitve se diskontirani pričakovani denarni tokovi primerjajo z dejansko izpostavljenostjo in se razlika pripozna v izkazu poslovnega izida kot odhodek (Slapničar in Škapin, 2013).

[5] To je bilo ugotovljeno v več člankih (npr. Huizinga in Laeven, 2012, v Serrano, 2018).

zaupanje investitorjev v finančni sistem. Kljub temu so regulatorni računovodski organi prejšnjemu računovodskemu standardu MRS 39 do krize dajali prednost zaradi njegove večje transparentnosti.

Oslabitve, oblikovane skladno z MRS 39, so se gibale prociklično, tj. skladno z gospodarskimi gibanji in ne v nasprotni smeri, kar bi pripomoglo k blažitvi posledic izgub v slabih časih (Slapničar in Škapin, 2013). Zaradi kritik je Odbor za mednarodne računovodske standarde želel uvesti standard, ki bi deloval bolj proticiklično. MSRP 9 naj bi dopuščal zgodnejše oblikovanje oslabitev, torej že v dobrih časih, s čimer naj bi se zmanjšalo prociklično delovanje bank.

Kljub splošnim pravilom MRS 39 je med državami obstajala določena heterogenost v implementaciji standarda. V Sloveniji so se v obdobju uporabe MRS 39 slabila tudi posojila komitentov iz najboljših bonitetnih skupin, kar spominja na način oslabitev po modelu pričakovanih izgub. Na potencialne razlike v pravilih in praksah oblikovanja vseh vrst popravkov vrednosti med bančnimi sistemi in bankami opozorijo na primer avtorji Košak in Košak (2004a), Novotny-Farkas (2016) in ESRB (2017). Slapničarjeva in Škapinova (2013) pojasnjujeta, da je večina slovenskih bank oslabitve izračunavala na podlagi večletnih matrik prehodov in s tem ocenjene verjetnosti, da dolžniki v 12 mesecih ne bodo poravnali svojih obveznosti (PD), ter ocenjene izgube v primeru neplačila (LGD). Tudi Košak in Košak (2004a) opozarjata na veliko diskrecijo bank pri oblikovanju oslabitev skladno z MRS 39 ter z empirično analizo potrdita heterogenosti med bankami pri oblikovanju oslabitev. Rezultat je mogoče pojasniti z dejstvom, da je standard opredeljeval le splošna pravila za oblikovanje oslabitev, ker pa oblikovanje oslabitev ni bilo natančno opredeljeno niti s podzakonskimi predpisi Banke Slovenije[6], je bil obseg oblikovanja prepuščen posamezni banki in njenim revizorjem.

Zaradi heterogenosti med državami v okviru računovodskega standarda MRS 39 so bili različni tudi enkratni učinki prehoda na MSRP 9 dne 1. 1. 2018. Medtem ko je za večino držav v EU uvedba MSRP 9 pomenila dodatno oblikovanje oslabitev in poslabšanje količnika CET1, je v Sloveniji prihajalo do sproščanja oslabitev[7]. To je med drugim posledica različne ureditve modela oslabitev skladno z MRS 39 po državah. Analiza enkratnih učinkov implementacije MSRP 9 na spremembo popravkov vrednosti za 15 bank EU po standardiziranem pristopu ter 39 bank EU po pristopu IRB je pokazala, da je bilo povišanje popravkov vrednosti z uvedbo MSRP 9 med bankami zelo heterogeno (EBA, 2018). Kot je razvidno s slike spodaj, so se pri določenem številu bank celo zmanjšali popravki vrednosti, pri čemer izstopajo banke po standardiziranem pristopu (EBA, 2018). Treba je spomniti, da so banke v EU že ob prehodu na MSRP leta 2005 v povprečju oblikovale dodatne oslabitve, kar je vplivalo na zmanjšanje količnika CET1 kapitalske ustreznosti, medtem ko je za slovenske banke veljalo ravno obratno. V Sloveniji je od leta 1992 do uvedbe MSRP v letu 2005 veljala precejšnja konservativnost pri določanju arbitrarnega odstotka oslabitev po bonitetnih skupinah, tj. ureditev v skladu s predlogom Svetovne banke (Slapničar in Škapin, 2013). Slapničarjeva in Škapinova (2013) omenjata, da se je konservativnost pri nekaterih bankah ohranila še vse do krize, ko so lahko nekatere banke visoko raven pokritja uporabile pri kritju izgub.

Slika 1.2: Enkratni učinek na spremembo popravkov vrednosti ob uvedbi MSRP 9 za banke IRB (levo) in SA (desno)

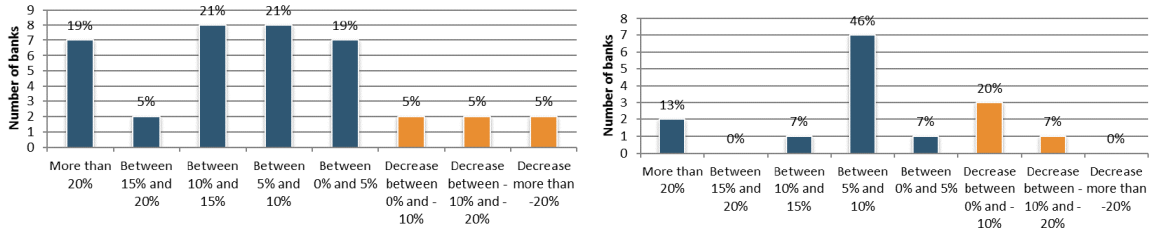

Vir: EBA (2018).

Sproščanje oslabitev slovenskih bank ob prehodu na MSRP 9 izhaja večinoma iz spremembe predpostavk oziroma metodologije izračuna popravkov vrednosti (BS, 2018). Uporaba zgodovinskih večletnih matrik, ki imajo v vzorcu krizna leta z visokimi stopnjami neplačila, je pomemben razlog, zakaj so se ob prehodu na PIT ocene PD pri slovenskih bankah ob prehodu na MSRP 9 sproščale oslabitve in izboljšal kazalnik stopenj pokritja pri plačnikih. Če bi bila PIT napoved PD višja od večletnega povprečja, bi bil učinek obraten.

1.2 MSRP 9

Računovodski standard MSRP 9 je v EU začel veljati 1. 1. 2018. Izdal[8] ga je Odbor za mednarodne računovodske standarde (angl. *International Accounting Standards Board,* IASB) v letu 2016. Bistvene spremembe je prinesel na treh področjih: (a) pripoznava in merjenje finančnih sredstev[9], (b) oblikovanje oslabitev iz kreditnega tveganja in

[6] Izjema znotraj MRS 39 velja za leti 2007 in 2008, ko je bilo s Sklepom o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic (Uradni list, št. 28/2007, 24. člen) določeno, koliko naj se slabi posamezni bonitetni razred.

[7] V BS (2018) smo ugotavljali, da so se ob uvedbi MSRP 9 znižali popravki vrednosti.

[8] Sam proces uveljavitve MSRP 9 v okviru IASB z vsemi odgovornimi telesi (revizorji, regulatorji itd.), ki sodelujejo pri odločevanju, je povzet v ESRB (2019a).

[9] Hitra primerjava med MRS 39 in MSRP 9 na področju načina merjenja je v ESRB (2017).

(c) *hedge accounting*. V tej analizi se bomo osredotočili le na oblikovanje oslabitev iz kreditnega tveganja, saj menimo, da od tu lahko izhaja največ morebitne neželene procikličnosti.

V tej analizi se bomo osredotočili na vidik oblikovanja popravkov vrednosti v okviru modela oblikovanja pričakovanih izgub iz kreditnega tveganja (angl. *expected credit loss*, ECL). Popravke vrednosti zaradi oslabitev je po MSRP 9 treba oblikovati za dolžniške instrumente, ki se merijo po odplačni vrednosti (angl. *amortized cost*) in po pošteni vrednosti prek drugega vseobsegajočega donosa[10]. Preostali dolžniški instrumenti se merijo po pošteni vrednosti prek poslovnega izida, pri izračunu njihove poštene vrednosti pa se prav tako upošteva ustrezen odbitek zaradi kreditnega tveganja. MSRP 9 sledi načelu enega modela oblikovanja oslabitev. ECL je treba izračunavati tudi za produkte, kot so lizingi, terjatve, finančne garancije, jamstva ipd.

Banke finančna sredstva po MSRP 9 razvrščajo v tri skupine za namen ocenjevanja kreditnih izgub (v nadaljnjem besedilu: skupina). Te skupine določajo pravila izračunavanja pričakovanih izgub iz kreditnega tveganja po MSRP 9 (ECL). Točna definicija skupin je opredeljena v BS (2017). V skupinah 1 in 2 so praviloma donosne izpostavljenosti. V skupino 2 so razvrščena finančna sredstva, ki se jim je kreditna kvaliteta pomembno poslabšala od datuma pripoznanja (angl. *significant increase in credit risk*, SICR). V skupino 3 se razvrstijo vse izpostavljenosti, ki so opredeljene kot neplačane izpostavljenosti. Za izpostavljenosti, pri katerih še ni nastalo pomembno povečanje kreditnega tveganja (skupina 1), se ECL izračuna na podlagi pričakovanih kreditnih izgub v 12-mesečnem obdobju. Pri izpostavljenostih v skupini 3 in za izpostavljenosti, pri katerih se je kreditno tveganje v obdobju od začetnega pripoznanja do datuma, za katerega banka poroča, pomembno povečalo (skupina 2), se ECL izračuna na podlagi pričakovanih kreditnih izgub v celotnem obdobju trajanja (vseživljenjske izgube, angl. *lifetime losses*). Če ne gre za izpostavljenosti, ki so opredeljene kot neplačane izpostavljenosti že ob začetnem pripoznanju, t. i. kupljena ali izdana finančna sredstva s poslabšano kreditno kakovostjo (angl. *purchased or originated credit-impaired financial assets*, POCI), banka izpostavljenost ob začetnem pripoznanju razvrsti v skupino 1, ob poznejšem merjenju pa mora oceniti, ali se je kreditno tveganje izpostavljenosti v obdobju od začetnega pripoznanja do datuma, za katerega banka poroča, pomembno povečalo.

Pričakovana izguba iz kreditnega tveganja za namene MSRP 9 (ECL) se na ravni posamezne izpostavljenosti izračuna kot produkt parametrov kreditnega tveganja: verjetnosti neplačila (angl. *probability of default*, PD), izgube ob neplačilu (angl. *loss given default*, LGD) in izpostavljenosti ob neplačilu (angl. *exposure at* default, EAD). Posebno skrb pri modeliranju je treba nameniti določanju zapadlosti produktom brez določene originalne zapadlosti, določanju konverzijskih faktorjev za zunajbilančne izpostavljenosti (angl. *credit conversion factor*, CCF) in izračunavanju vseživljenjskih verjetnosti neplačil (angl. *lifetime PD*) ipd. V primeru skupine 2 se pri izračunih uporabljajo vseživljenjski parametri, v primeru skupine 1 pa enoletni parametri kreditnega tveganja. MSRP 9 zahteva ocene ECL, ki: (a) so izračunane glede na uteženo povprečje več scenarijev razvoja makroekonomskega okolja, (b) predstavljajo nepristransko oceno prihodnosti, (c) temeljijo na ocenah, ki upoštevajo časovno vrednost denarja, ter (d) ki upoštevajo vse razpoložljive informacije, ki jih je mogoče pridobiti brez pretiranih stroškov in prizadevanj. MSRP 9 zahteva, da ocene kreditnih parametrov temeljijo na preteklih dogodkih, trenutnih pogojih in napovedih glede prihodnjih ekonomskih okoliščin, zahteva torej filozofijo PIT ocenjevanja kreditnih parametrov (angl. *point in time*).

Razprava referenčne skupine MSRP za izvajanje zahtev za slabitve finančnih instrumentov (ITG) iz decembra 2015 je opozorila, da je treba v primeru nelinearne povezave med makroekonomskimi scenariji in vrednostjo kreditne izgube uporabiti več kot en makroekonomski scenarij, da se doseže cilj MSRP 9, tj. nepristranski in z verjetnostjo tehtan znesek (ITG, 2015, 48). V tem primeru velja, da pričakovane kreditne izgube, ki izhajajo iz uporabe enega samega makroekonomskega scenarija, ne bodo enake pričakovanim kreditnim izgubam, določenim ob upoštevanju razpona različnih makroekonomskih scenarijev (ITG, 2015 , 28(b)).

Na spodnji sliki je prikazana primerjava višine popravkov vrednosti med pristopoma MRS 39 in MSRP 9 v obdobju pred recesijo in v njej. S sivo barvo so ob poslabšanju makroekonomskih razmer in recesije (angl. *downturn*) (druga vrstica) označeni popravki vrednosti pred recesijo (prva vrstica), ki v obdobju recesije ostanejo. S temno modro barvo so označeni dodatni popravki vrednosti, ki nastanejo v obdobju recesije. V primeru MRS 39 se v skrajnem primeru zvišajo popravki vrednosti samo iz prehodov donosnih izpostavljenosti med nedonosne, medtem ko se pri MSRP 9 povišajo tudi na donosnih izpostavljenostih. Povišanje popravkov vrednosti v recesiji v skupini 3 je manjše v primeru MSRP 9, saj je del sredstev že prej imel oblikovane vseživljenjske izgube. Težava je, če do tega povišanja pride nenadno, torej, če krize nismo uspeli napovedati.

[10] Po odplačni vrednosti se merijo dolžniški instrumenti, ki prestanejo test SPPI (angl. *solely payments of principal and interest*) in sledijo poslovnemu modelu v posesti do zapadlosti (angl. *hold-to-collect*). Po pošteni vrednosti prek drugega vseobsegajočega donosa se merijo dolžniški instrumenti, ki prestanejo test SPPI ter sledijo poslovnemu modelu v posesti do zapadlosti in za prodajo (angl. *hold-to-collect-and-sell*). Tudi pri teh finančnih sredstvih se spremembe v popravkih vrednosti iz kreditnega tveganja pripoznajo v izkazu poslovnega izida, spremembe poštene vrednosti sredstva pa se akumulirajo v drugem vseobsegajočem donosu. Opozoriti je treba, da lahko po MSRP 9 nekatera posojila, ki so se tipično vrednotila po odplačni vrednosti, zdaj ne prestanejo testa SPPI. To pomeni, da se lahko vrednotijo po pošteni vrednosti. V BS (2018) smo ugotavljali, da je bil delež teh finančnih sredstev majhen, je pa bistveno vplival na delež NPE, saj je bil za te komitente značilen velik delež neplačnikov.

Slika 1.3: Shematski prikaz oblikovanja popravkov vrednosti pred recesijo in v njej po MRS 39 (levo) in MSRP 9 (desno)

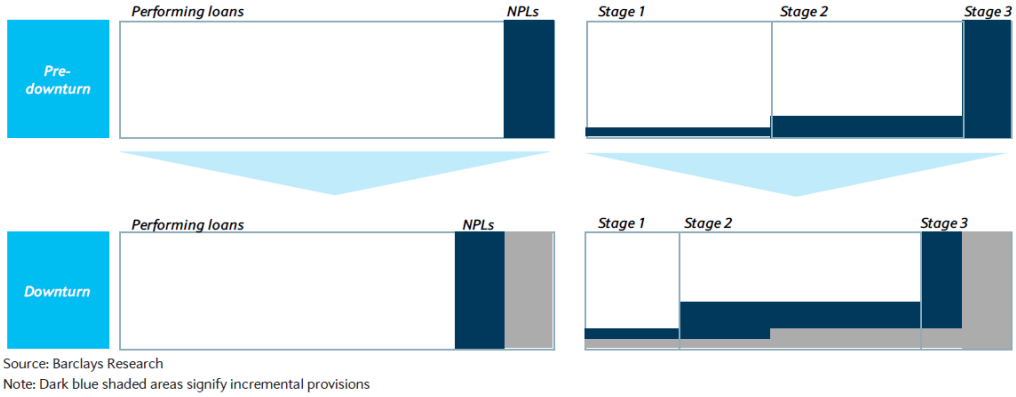

Vir: Barclays (2017).

Na spodnji sliki je prikazana intuicija oblikovanja popravkov vrednosti v življenjski dobi finančnega produkta po MSRP 9. Kot pojasnjuje Novotny-Farkas (2016), naj bi računovodski standardi idealno zadoščali za pokritje celotne izgube iz vseh tveganj (poleg kreditnega bi vključevali tudi preostala tveganja), kar je na spodnji sliki prikazano s črtkano črno črto (model celotnih pričakovanih izgub). Ob pripoznanju novega posla bi pričakovane izgube znašale 0 denarnih enot, saj velja predpostavka, da bi banka vsa tveganja ustrezno pripoznala v obrestni marži. Serrano (2018) opozarja, da so ta tveganja lahko podcenjena, obrestna marža pa je velikokrat določena glede na trg oziroma konkurenco. Prav tako se tveganja v času spreminjajo. To so razlogi, zakaj je smiselno oblikovati popravke vrednosti že ob dnevu pripoznanja posla in jih potem v času spreminjati. Poznejša sprememba tveganja se pripozna v izkazu poslovnega izida. V primeru spodnje slike se tveganja povečujejo, zato je treba povečati popravke vrednosti. Tak model je operativno zelo kompleksen, zato MSRP 9 sloni na modelu treh skupin tveganj (rdeča črta na grafu). Takoj po pripoznanju novega posla bodo po MSRP 9 tveganja dejansko precenjena v primerjavi z modelom celotnih pričakovanih izgub iz vseh tveganj. Sledilo bo obdobje, v katerem bo MSRP 9 tveganja podcenjeval, s prehodom v skupino 2 pa bo znova sledilo obdobje precenjevanja tveganj. Računovodski standard US GAAP, ki ga opišemo v nadaljevanju, si lahko na spodnji sliki predstavljamo kot interpolacijo rdeče črte, ki se nanaša na skupino 2 do začetka pripoznave posla. Po US GAAP bi namreč finančno sredstvo ves čas izkazovalo vseživljenjske izgube iz kreditnega tveganja in bi se uvrščalo v skupino 2.

Slika 1.4: Shematski prikaz oblikovanja popravkov vrednosti v okviru treh skupin po MSRP 9

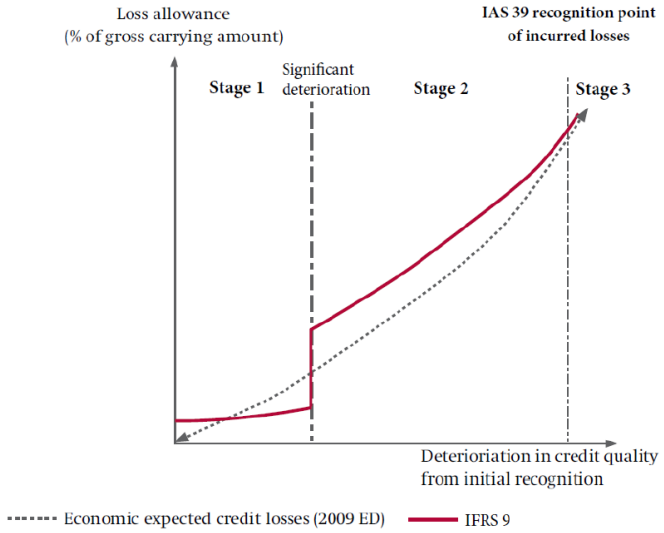

Vir: International Accounting Standards Board (2013), v Novotny-Farkas (2016).

Opozoriti je treba, da lahko tudi spremenjen način merjenja finančnih sredstev v MSRP 9 glede na MRS 39 pomembno vpliva na finančno stabilnost in morebitno procikličnost. Po MSRP 9 se nekatera finančna sredstva, prej merjena po pošteni vrednosti skozi drugi vseobsegajoči donos, zdaj merijo po odplačni vrednosti. S spremembo načina merjenja teh finančnih sredstev se je spremenila dinamika gibanja poslovnega izida iz teh izpostavljenosti. Oslabitve na teh finančnih sredstvih se bodo zdaj takoj odrazile v izkazu poslovnega izida, medtem ko so se prej akumulirale v prevrednotovalnem popravku kapitala in so bile v poslovnem izidu vidne šele ob morebitni prodaji finančnega sredstva. Teh finančnih sredstev je bilo ob prehodu na MSRP 9 okoli 2 mrd (BS, 2018). Prerazporeditev teh sredstev v kategorijo razvrščenih terjatev je vplivala na zmanjšanje kazalnika stopnje pokritja razvrščenih terjatev, saj velja, da so te

izpostavljenosti praviloma manj oslabljene. MSRP 9 v primerjavi z MRS 39 prav tako ne dovoljuje ločitve finančnih sredstev z vgrajenimi izvedenimi finančnimi instrumenti. Taka sredstva so zdaj merjena po pošteni vrednost v celoti. Večje spremembe po MSRP 9 so tudi pri vrednotenju kapitalskih naložb, kjer so učinki v izkazu poslovnega izida po novih računovodskih standardih vidni prej kot v preteklih standardih (ESRB, 2017).

1.3 US GAAP

US GAAP naj bi v ZDA začel veljati 15. 12. 2019 oz. 15. 12. 2020 ob upoštevanju velikosti institucije. Izdal ga je Ameriški odbor za računovodske standarde (angl. *Financial Accounting Standards Board,* FASB) v letu 2016. Med standardoma US GAAP in MSRP 9 je precej razlik. V nadaljevanju povzemamo le najpomembnejše, ostale so povzete v ESRB (2019b). Pri razumevanju razlik med obema standardoma je treba upoštevati, da se ameriški bančni sistem v marsičem razlikuje od evropskega. Kot glavne razlike ESRB (2019b) našteva večjo nagnjenost k investicijskemu bančništvu in manjšemu deležu kreditnih izpostavljenosti v bilancah bank, razvitost trga listinjenja (ki vodi do krajših ročnosti finančnih sredstev in prenosa tveganja na druge institucije; t. i. poslovni model *originate-to-sell*) ter višjo nagnjenost centralne banke h konservatizmu.

Glavna razlika med US GAAP in MSRP 9 na področju oblikovanja popravkov vrednosti je, da bodo morale banke po US GAAP vse popravke oblikovati na podlagi vseživljenjskih izgub iz kreditnega tveganja. To lahko vodi do manjše procikličnosti US GAAP, hkrati pa tudi do precej višjih popravkov vrednosti v vseh obdobjih v primerjavi z MSRP 9. Na spodnji sliki so prikazane glavne razlike glede dinamike oblikovanja popravkov vrednosti po US GAAP in MSRP 9 v normalnih časih in v obdobju recesije. Po ameriškem modelu se bodo tako izračunavale vseživljenjske izgube iz kreditnega tveganja v okviru metodologije izračuna trenutno pričakovanih izgub iz kreditnega tveganja (angl. *current expected credit loss, CECL*). US GAAP je v primerjavi z MSRP 9 lažje implementirati ne le z vidika neobstoja skupine 2, temveč tudi zaradi tega, ker standard pri ocenah CECL dovoljuje uporabo le enega, najverjetnejšega scenarija (ESRB, 2019b).

Slika 1.5: Primerjava dinamike oblikovanja popravkov vrednosti v normalnih časih in v recesijah po US GAAP in po MSRP 9

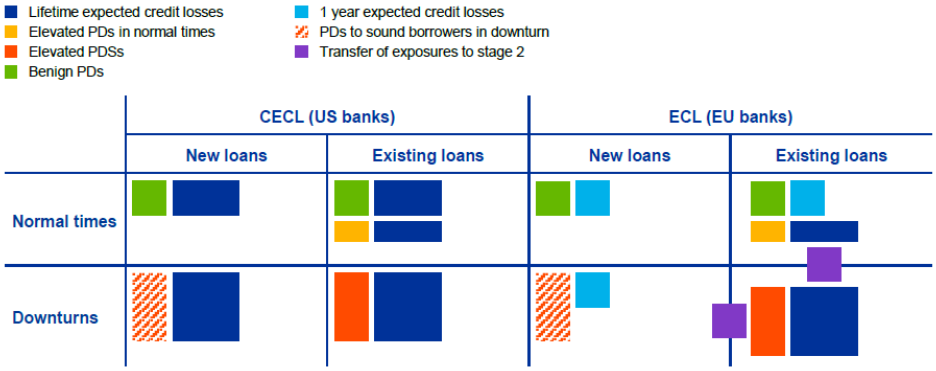

Vir: ESRB (2019b).

Razlike obstajajo tudi na področju merjenja finančnih sredstev in pri pripoznavanju obrestnih prihodkov od neplačnikov. US GAAP za vse kapitalske naložbe predpisuje obvezno merjenje po pošteni vrednosti in ne dopušča merjenja po pošteni vrednosti skozi drugi vseobsegajoči donos, zaradi česar je US GAAP lahko bolj volatilen. Pri dolžniških vrednostnih papirjih, namenjenih prodaji, US GAAP ne predvideva slabljenja z metodologijo CECL, temveč slabljenje, ki je bolj podobno MRS 39 (ESRB, 2017). Po MSRP 9 se pri izračunu obresti iz finančnih sredstev skupine 3 upošteva znesek neto izpostavljenosti, medtem ko se po US GAAP ti obrestni prihodki praviloma sploh ne upoštevajo[11] (ESRB, 2019b).

Čeprav naj bi bil US GAAP manj procikličen, se ena pomembnejših kritik nanaša na povezavo med izračunavanjem cene kredita in izračunavanjem vseživljenjskih izgub iz kreditnega tveganja že na dan pripoznanja posla. Kritiki opozarjajo na dvojno štetje, ki je precej višje kot v primeru MSRP 9, kjer so novi posli uvrščeni v skupino kreditnega tveganja 1 in ovrednoteni z enoletnimi kreditnimi parametri (ESRB, 2017). Kot trdita Borio in Lowe (2001, v ESRB, 2019b), popravki vrednosti za finančni instrument niso potrebni, če banka postavi pravilno ceno, tj. obrestno mero, kredita na datum pripoznanja posla. Po MSRP 9 bi se tak kredit vseeno slabil z enoletnimi parametri kreditnega tveganja, v US GAAP pa z vseživljenjskimi. Slabljenje je po njunem mnenju smiselno šele, če so se tveganja glede na datum prvega vrednotenja spremenila ali če takrat niso bila pravilno ocenjena. Po drugi strani Krűger, Rősch in Scheule (2017) navajajo, da so se v ZDA za US GAAP odločili za neupoštevanje skupine 1, ker so kriteriji SICR zelo težko določljivi, analiza je neprimerno kompleksnejša in so mogoča izigravanja dobičkov že samo s fleksibilnim razporejanjem sredstev med skupinami tveganja.

[11] Obstajajo izjeme, ki se nanašajo na polna zavarovanja.

2 Identifikacija procikličnih učinkov MSRP 9

2.1 Procikličnost MSRP 9

Financial Stability Forum (2008, v ESRB, 2019a) definira procikličnost kot medsebojno spodbujajoče mehanizme, skozi katere se lahko poviša volatilnost finančnega sistema, kar posledično vodi do povišane finančne nestabilnosti. Po drugem vidiku lahko na procikličnost gledamo kot na gibanje finančnih spremenljivk v isto smer in hkrati s finančnim ciklom. ESRB (2019a) hkrati doda, da se določenemu delu cikličnosti ne moremo izogniti in da ne smemo na to gledati nujno negativno per se. Določeni avtorji (npr. Landau, 2009, v ESRB, 2019a) gledajo na procikličnost kot na nekaj negativnega celo samo v primerih, ko ta izhaja iz finančnega sistema in ni povezana z dinamiko realne ekonomije.

Košak in Košak (2004a) omenjata povratni vpliv gibanja kreditne aktivnosti bank na cikličnost gospodarstva, pri čemer vpliv večinoma deluje prek sistema oblikovanja bančnih oslabitev (torej računovodskega oblikovanja oslabitev), ki so lahko primarni razlog za procikično aktivnost bank. Košak in Košak (2009a) ter Rubinova (2003) opozarjajo, da je tudi kapitalska ureditev (Basel II) občutljiva na spreminjanje gospodarskega cikla. Pogoji, ki jih navajata Košak in Košak (2009a), da kapitalska regulativa ne bi bila procikična, so, da mora biti posojilna aktivnost bank določena le z dejavniki povpraševanja po posojilih, da kapitalske zahteve ne smejo biti preveč restriktivne v obdobju gospodarskega ohlajanja, cena kapitala pa v slabih časih ne sme biti bistveno bolj neugodna.

Slika 2.1: Prikaz procikličnosti iz računovodskih standardov in morebitna povratna zanka

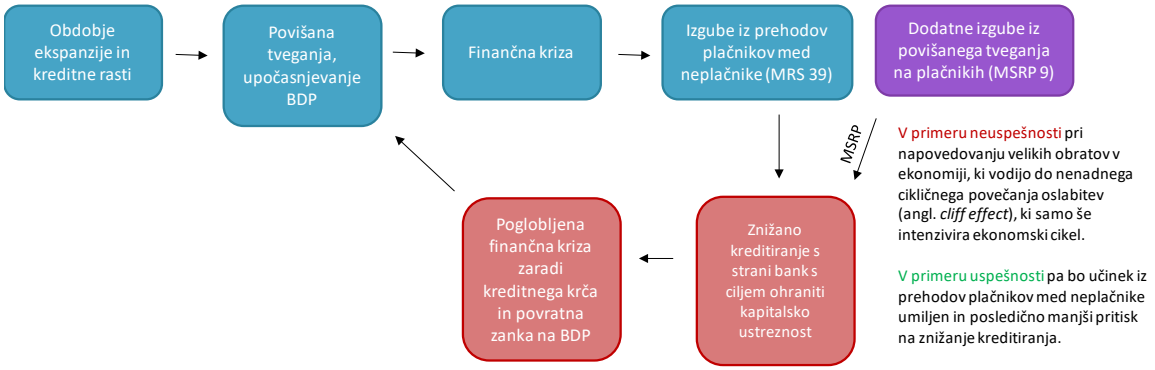

Vir: Lasten.

V prejšnjem poglavju smo že izpostavili, da so se prav zaradi prevelike procikličnosti MRS 39 pojavile težnje po spremembi računovodskega standarda. Obveljalo je načelo, da naj bi MSRP 9 vodil do manjših težav z neželeno procikličnostjo. V zadnjem času pa je precej obširna literatura, ki meni, da bi lahko MSRP 9 procikličnost samo še poglobil. ESRB je na zahtevo Evropskega parlamenta prvo poročilo na to temo objavil že v letu 2017 (ESRB, 2017). Avtorji v dokumentu izrazijo pričakovanje, da bo MSRP 9 pripomogel k večji stabilnosti finančnega sistema, hkrati pa opozarjajo na možne neželene prociklične učinke, ki lahko izhajajo iz premikov med skupinami kreditnega tveganja (predvsem premiki med skupinama 1 in 2) ter iz ciklične narave ocenjevanja kreditnih parametrov (MSRP 9 zahteva ocene, ki temeljijo na preteklih dogodkih, trenutnih pogojih in napovedih glede prihodnjih ekonomskih okoliščin, torej filozofijo PIT ocenjevanja kreditnih parametrov).

Načela MSRP 9 temeljijo na bolj sprotnem in pravočasnem pripoznavanju potencialnih izgub iz kreditnega tveganja. Ideja MSRP 9 je pravočasno zaznavanje pričakovanih izgub iz kreditnega tveganja tudi pri plačnikih. Glavno vodilo MRS 39 je bilo pripoznavanje izgub iz kreditnega tveganja šele v položaju neplačila, uporabljal pa se je model nastalih izgub (IL). V primeru MSRP 9 naj bi se izgube pripoznale že pred nastankom neplačila, zato naj bi bilo povečanje oslabitev v trenutku nastanka neplačila manjše. MSRP 9 tudi zmanjša koncentracijo oslabitev, ki je bila po MRS 39 na dnu recesije, in jo prestavi na čas začetka recesije (Huizinga in Laeven, 2019). Pravočasno zviševanje oslabitev v času ekonomskega ohlajanja na podlagi modelske vključitve pogleda vnaprej (angl. *forward looking information*, FLI) je po MSRP 9 zaželeno. Če bi banke uspele pravilno napovedovati ekonomski cikel, bi se to odrazilo v sprotnem in takojšnjem povečanju oslabitev že pred nastankom recesije. V tem primeru bi bilo med recesijo bistveno manj prirasta novih popravkov vrednosti, saj bi te banke oblikovale že prej. Sam računovodski standard naj bi tako prispeval h glajenju finančnega cikla. Nenadnih velikih cikličnih povečanj oslabitev, v katerih izpostavljenosti preidejo iz plačnikov med neplačnike po MRS 39, naj po uvedbi MSRP 9 ne bi bilo več, saj bi bil velik del popravkov vrednosti oblikovan že prej. Dinamika bi bila spremenjena tudi ob koncu recesije, ko naj bi bilo zaradi bolj optimističnega pogleda vnaprej manj oslabitev. To bi veljalo tudi za obdobje po recesiji, v katerem se pojavljajo pozitivna pričakovanja glede odboja (ESRB, 2019a).

Nekateri avtorji izpostavijo precej pozitivnih posledic uvedbe MSRP 9. Novotny-Farkas (2016) meni, da bo uvedba MSRP 9 ob predpostavki dobrih napovedi omilila težave MRS 39, ki je med recesijo intenziviral

procikličnost. MSRP 9 naj bi deloval v skladu z naravno stopnjo procikličnosti v gospodarstvu. MSRP 9 bo z zgodnejšo pripoznavo popravkov vrednosti omejil težavo precenjevanja dobičkov pred začetkom recesije. Oblikovanje popravkov vrednosti že ob prvem pripoznanju naj bi bila nekakšna dodatna varnostna blazina, ki bo močneje vplivala v primeru bank po standardiziranem pristopu (SA), kjer ni primerjave računovodskih z regulatornimi popravki vrednosti. Sprotno in pravočasno oblikovanje popravkov vrednosti bo zagotovilo boljše informacije uporabnikom računovodskih informacij in spodbujalo tržno disciplino.

Vse izgube iz kreditnega tveganja po MSRP 9 naj bi bile torej popolnoma pričakovane in ocenjene že pred začetkom recesije. Ob predpostavki popolnih napovedi naj bi torej MSRP 9 rešil problem prevelike procikličnosti, značilen za MRS 39. Modeli ECL naj bi v primerjavi s prejšnjimi računovodskimi standardi vodili do večje finančne stabilnosti (in manjšega upada kreditiranja v recesiji), če bodo banke uspele pravočasno in pravilno napovedovati ekonomsko aktivnost (predvsem ekonomske preobrate), kriteriji za določanje poslabšanja kreditne kvalitete in posledično določanje skupine 2 pa bodo ustrezni. Ob predpostavki popolnih napovedi naj bi torej MSRP 9 rešil problem prevelike procikličnosti, značilen za MRS 39, kot optimistično navajajo tudi v ESRB (2017). ESRB (2019a) navaja, da je prednost pravočasne in zgodnje pripoznave izgub iz kreditnega tveganja po MSRP 9 ta, da se lahko banke hitreje odzovejo na spremenjene ekonomske razmere in si optimirajo strukturo kapitala v času, ko je kapital še dostopen, tj. v času pred nastopom dejanske recesije.

Hkrati ESRB v svojih poročilih opozarja, da obstajajo tudi potencialna tveganja za finančno stabilnost. **Do neželenih procikličnih učinkov MSRP 9 bi lahko prišlo predvsem v primeru, ko banke ne bi pričakovale ekonomskega preobrata pravočasno in sproti.** Kljub temu še vedno drži, da naj bi bil odboj ob koncu recesije hitrejši zaradi ugodnejših PIT napovedi. Znano je, da je napovedovanje nenadnih obratov v poslovnih ciklih in finančne krize zelo zahtevno ter je bilo do zdaj precej nezanesljivo. Ob nenapovedanih nenadnih obratih v makroekonomskih napovedih (npr. koronavirus) bi se lahko hitro povečali popravki vrednosti v skupinah 1 in 2 zaradi PIT parametrov, hkrati pa še do prehoda izpostavljenosti iz skupine 1 v skupino 2, kjer se izračunavajo vseživljenjske izgube. Do dodatnega povečanja oslabitev lahko pride, če pragovi za razvrstitev finančnih sredstev v skupino 2 niso dovolj konservativno določeni[12] (ESRB, 2019a). V tem primeru bi pričakovali višja ciklična povečanja oslabitev (angl. *cliff effect*) iz naslova prehodov iz skupine 1 v skupino 2.

Po navedbah ESRB (2019a) prociklično naravo MSRP 9 (in posledično nevarnosti za finančni sistem, ki iz tega izhajajo) najbolj določajo naslednji trije dejavniki:

a. prenos finančnih sredstev iz skupine 1 v skupino 2, ki ga lahko banke fleksibilno določajo (t. i. narava standarda *principles-based*[13]);
b. zmožnost in spodbude za pravočasno vključevanje vseh razpoložljivih informacij v modele za izračunavanje ECL, kar bi omogočalo pravočasno pripoznanje izgub (napovedna moč modela, kakovost podatkov, makroekonomske napovedi, različni interesi glede uravnavanja dobička ipd.);
c. dejstvo, da lahko filozofija PIT, ki ji morajo slediti napovedi kreditnih parametrov po MSRP 9, vodi do zelo volatilnih rezultatov v primerjavi s filozofijo TTC, ki izhaja iz kapitalske regulative.

To procikličnо nenadno povečevanje izgub iz kreditnega tveganja bi se lahko odrazilo ne le v bančnih izkazih, ampak tudi prek negativne povratne zanke prek kreditiranja realnega gospodarstva, kot so dokumentirali že nekateri avtorji še pred uvedbo MSRP 9 (npr. Bernanke in Lown, 1991, Mésonneir in Monks, 2015 in Gropp et al., 2016; v ESRB, 2019a).

Nevarnost potencialne neželene procikličnе narave MSRP 9 za stabilnost celotnega finančnega sistema je po mnenju (ESRB, 2019a) odvisna od: (a) tega, kako so banke kolektivno uspešne pri napovedovanju ekonomskih preobratov in pravočasnem oblikovanju oslabitev, kar jim lahko omogoči pravočasno prilagajanje, ne da bi bila potrebna nenadna zmanjševanja ponudbe kreditiranja; (b) spodbud bankam za pravočasno pripoznavanje kreditnih izgub že v dobrih časih in (c) razpoložljivost drugih ponudnikov kreditiranja na trgu, ki lahko nadomestijo znižano ponudbo kreditiranja v slabih časih.

Zaskrbljenost nad možnimi negativnimi učinki procikličnosti MSRP izraža že precej centralnih bank. Kot bomo opisali v nadaljevanju, so na Irskem in Češkem s tem namenom že aktivirali makrobonitetni instrument proticikličnega kapitalskega blažilnika (CCyB), zaskrbljenost je izrazila na primer tudi nemška Bundesbank (2019). Tudi BoE skrbi procikličnost. Visoki predstavnik BoE je o tej problematiki in možnih rešitvah razpravljal v svojem govoru (Taylor, 2020). Skrb v primeru ne dovolj dobre implementacije MSRP 9 je izrazil tudi visoki predstavnik BIS (Borio, 2018). Glede morebitne neželene procikličnosti MSRP 9 so zaskrbljeni tudi bančniki v Sloveniji, ki so o nevarnosti procikličnosti MSRP 9 na primer diskutirali v okviru delovne skupine za modeliranje na Združenju bank Slovenije. Leskovar (2018) opozarja, da se znova lahko zgodi, da bodo imele banke ob začetku krize prenizke oslabitve, zlasti v primeru nezanesljivosti makroekonomskih napovedi ob spremembah ekonomskega cikla.

[12] Število dni zamud na začetku recesije se lahko zelo poveča. Banka, ki je konservativna in ki izpostavljenosti s poslabšano kreditno kvaliteto, za katere obstaja tudi večja verjetnost, da bodo kdaj zamujale več kot 30 dni, že prej uvrsti v skupino 2, bo v začetku recesije imela manjšo verjetnost za nenadno povečanje oslabitev, saj se je na povišana tveganja že pravočasno predhodno odzvala.

[13] Standard je zasnovan po pristopu *principle based*, kar pomeni, da ne predpisuje podrobno uporabe metod in kriterijev, ampak dopušča fleksibilnost in proporcionalnost uporabe glede na velikost banke in tipe tveganj, ki so značilni za posamezno banko.

Tudi del računovodske stroke opozarja, da MSRP 9 ne bo razrešil težave procikličnosti in/ali da bo celo bolj procikličen od MRS 39. Slapničarjeva in Škapinova (2013) poudarjata, da mora ukrepe o omejevanju morebitne neželene procikličnosti računovodskih standardov sprejeti regulator v obliki regulatornih ukrepov. Menita, da bo MSRP 9 povečal nestalnost in spremenljivost v izkazu poslovnega izida in tudi regulatornega kapitala, hkrati pa še zaostril vprašanje zanesljivosti in otežil revidiranje. Tudi Hronsky (2010), ki sicer pravi, da procikličnost izhaja iz kapitalske ureditve, opozarja, da bosta pristop na podlagi nastalih izgub (IL) in pristop pričakovanih izgub (ECL) vodila do izrazitega povišanja popravkov vrednosti v obdobju recesije, pri čemer bo slednji še bolj konservativen, saj bo slabil celotne pričakovane izgube na portfelju in ne bo čakal na realizacijo dogodkov neplačila. Nevarnost procikličnosti vidi v kompleksnosti pristopa in ekspertnih odločitvah.

Zaradi morebitne neželene procikličnosti ob uvedbi računovodskega standarda US GAAP so zaskrbljeni tudi v ZDA, na primer Walker (2019). Kot bomo opisali v nadaljevanju, sicer večina avtorjev meni, da US GAAP pomeni manjšo nevarnost glede morebitne neželene procikličnosti kot MSRP 9.

2.2 Oblikovanje popravkov vrednosti in transmisija učinkov MSRP 9 na izkaz poslovnega izida

Sprememba v oblikovanih popravkih vrednosti se najprej odrazi v povišanju stroškov oslabitev finančnih sredstev in s tem v poslabšanju izkaza poslovnega izida. Prvi vir prenosa neželene procikličnosti na izkaz poslovnega izida je prenos sredstev iz skupine 1 v skupino 2. Poimenujemo ga tudi s terminom cikličnih povečanj oslabitev (angl. *cliff effect*). S tem je povezana določitev kriterijev za prehod v skupino 2 (SICR). V skupini 1 se finančna sredstva slabijo na podlagi enoletnih pričakovanih izgub, v skupini 2 pa je treba izračunavati vseživljenjske izgube iz kreditnega tveganja. Posledično se lahko ob prenosu finančnega sredstva iz skupine 1 v skupino 2 zaradi spremembe načina merjenja izgub precej povečajo izgube iz kreditnega tveganja. Banka mora finančno sredstvo prerazporediti iz skupine 1 v skupino 2, ko se precej poveča kreditno tveganje od dneva pripoznanja izpostavljenosti do danes (SICR). Sam računovodski standard glede določanja kriterijev, kdaj je prišlo do precejšnjega povišanja kreditnega tveganja od pripoznanja finančnega sredstva, ni zelo preskriptiven. Standard le jasno določa, da mora biti finančno sredstvo uvrščeno v skupino 2 najpozneje v primeru, če je prišlo do zamud pri odplačevanju nad 30 dni. Glede drugih kriterijev pa je dopuščene več fleksibilnosti[14]. Med bankami bo različno tudi določanje kriterijev za prehode nazaj, tj. v skupine z manjšim kreditnim tveganjem (npr. iz skupine 2 v skupino 1). Pri tem se bodo banke razlikovale v konservativnosti glede določanja najmanjšega števila dni, ko mora finančno sredstvo ostati v posamezni skupini, če ga banka vanjo razvrsti. Opozoriti je treba, da je v okviru MRS 39 obstajalo ciklično povečanje oslabitev v času, ko je izpostavljenost prešla iz donosne med nedonosne izpostavljenosti. Zdaj bo ta prehod dvostopenjski. Učinek prehoda iz skupine 2 v skupino 3 bo zaradi upoštevanja vseživljenjskih izgub manjši, bo pa zato dodatni preskok ob prehodu iz skupine 1 v skupino 2, in to že prej, takoj ob prehodu v recesijo.

ESRB (2019a) in ESRB (2019b) pozitivne učinke procikličnosti MSRP 9 pogojujeta z ustrezno določitvijo kriterijev SICR za razvrščanje izpostavljenosti v skupino 2. Ustrezno (tj. dovolj konservativno) določeni kriteriji naj bi preprečevali zapoznelo pripoznavanje izgub iz kreditnega tveganja, s čimer naj bi bila nenadna ciklična povečanja oslabitev med nenapovedanim obratom v gospodarski aktivnosti precej manjša. Po drugi strani je treba upoštevati, da lahko prestrogo določevanje kriterijev preveč omeji kreditno rast v normalnih gospodarskih razmerah. Neustrezno določanje kriterijev in neuspešnost pri napovedovanju hitrih preobratov v gospodarskih razmerah lahko vodita do precejšnjega povečanja oslabitev na začetku recesije, kar lahko njeno ostrino le še poviša.

Drug pomemben vir, ki lahko okrepi neželene učinke procikličnosti, je uporaba modelskih PIT ocen pri izračunu pričakovanih izgub iz kreditnih tveganj. MSRP 9 pri izračunu ECL od bank zahteva uporabo nepristranskih PIT modelskih ocen kreditnih parametrov, kot sta npr. PD in LGD, saj zahteva upoštevanje pogleda vnaprej in vključitev makroekonomskih podatkov. PIT ocene bolje odražajo trenutno stanje kreditnega tveganja in so kot take primerne za podajanje poštene ocene stanja bančnega portfelja, kar je glavno vodilo računovodskih standardov. V primerjavi s prejšnjimi računovodskimi standardi lahko takojšnje upoštevanje pogleda vnaprej vodi do velikih modelskih rekalibracij (ponovnih ocen) in oblikovanja dodatnih oslabitev, zlasti ob nepričakovanih preobratih v makroekonomskem okolju. Do teh rekalibracij bo prihajalo v obeh skupinah 1 in 2. Morebitno neželeno prociklično ocenjevanje kreditnih parametrov je lahko dodatno negativno okrepljeno z vedenjskimi vzgibi. Znano je, da je pesimizem med recesijo na vrhuncu, kar lahko vodi do morda neupravičeno konservativnih ocen ECL, obratno pa seveda velja za obdobje ekspanzije, ko se lahko zgodi, da so ocene ECL zaradi pretiranega optimizma »neupravičeno« nizke, s čimer omejujemo robustnost finančnega sistema na šoke. To tveganje je povezano tudi s tveganjem upoštevanja prevelikega poudarka na trenutnem stanju in prevelike ekstrapolacije na podlagi trenutnih trendov (angl. *recency bias*). Na splošno velja, da bo v idealnih primerih, ko je napovedna moč modelov visoka, napovedovanje obratov v ekonomiji pa pravočasno, standard MSRP 9 precej manj volatilen kot MRS 39 ravno zaradi PIT ocenjevanja tveganj.

[14] Smernice EBA (2017) med možnimi predlogi za kriterije SICR med drugim navajajo spremembe v interni/eksterni bonitetni oceni, sisteme za zgodnje opozarjanje (angl. *early warning system*, EWS), poslabšanje vseživljenjske/enoletne ocene PD, dodatne zahteve po zavarovanjih, restrukturiranje, spremembe v makroekonomskem okolju ali v panogi, kjer posojilojemalec deluje ipd.

Na tem mestu je treba dodati, da uporaba filozofije PIT v računovodskih ocenah popravkov vrednosti vodi do bolj volatilnih rezultatov kot uporaba filozofije TTC (angl. *trough the cycle*). Slednja je bližje regulatornim popravkom vrednosti po kapitalski regulativi[15]. ESRB (2019a) pravi, da lahko te neugodne učinke PIT omejimo z uporabo bolj konservativnih kriterijev za določitev prehodov iz skupine 1 v skupino 2, kjer ocenjujemo vseživljenjske izgube iz kreditnega tveganja. Banke pri daljših ročnostih ne uporabljajo makroekonomskih napovedi, ampak uporabijo konvergenco napovedi k parametrom ocenjenim v daljšem časovnem obdobju (blizu TTC). Ob hitrejši konvergenci in daljših ročnostih bo volatilnost nižja zaradi glajenja napovedi ECL.

Slika 2.2: Različna dinamika gibanja verjetnosti neplačila glede na filozofiji TTC in PIT

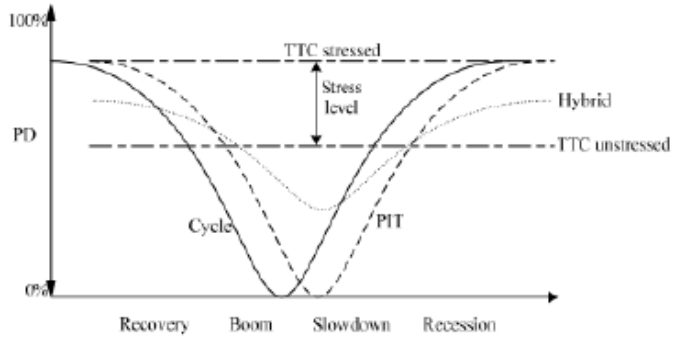

Vir: Rikkers in Thibeault, 2008, v ESRB (2017).

Oba učinka sicer vodita do izrazitega oblikovanja popravkov vrednosti na začetku recesije, ko se ekonomska slika hitro poslabša. Zaradi MSRP 9 bodo izgube pripoznane že pred nastankom dejanskih ekonomskih izgub.

Drugi faktorji, ki lahko vplivajo na velikost neželenih nenadnih povečanj oslabitev v primeru nenapovedanega preobrata v ekonomski aktivnosti, so povezani s strukturo bančnega portfelja, tj. sektorji, ročnosti, razpršenost portfelja. Izpostavljenosti z daljšimi ročnostmi bodo imele večji učinek iz prehoda izpostavljenosti iz skupine 1 v skupino 2, saj se vseživljenjske oslabitve zanje oblikujejo za daljše časovno obdobje. Več PIT oslabitev in večji učinek prehoda izpostavljenosti iz skupine 1 v skupino 2 bo izhajal tudi iz izpostavljenosti do sektorjev, bolj občutljivih na ekonomski cikel, npr. gradbeni sektor, ali iz segmentov, zavarovanih z instrumenti zavarovanja, ki so prav tako bolj občutljivi na cikel, npr. zavarovanja z nepremičninami. K povečanju oslabitev bo prispevala tudi razpršenost portfelja. Pozitivna posledica uvedbe MSRP 9 je sicer, da bodo banke zdaj še bolj pozorne na tvegan del portfelja (ESRB, 2019a, ter Serrano, 2018).

Če povzamemo, dejavniki, ki lahko določajo procikličnо naravo MSRP 9, so med drugim: (a) preostala ročnost finančnih sredstev v portfelju, (b) senzitivnost portfelja na ekonomski cikel, (c) managerske odločitve in motivi (npr. glede uravnavanja dobička), (d) razpoložljivost in kakovost podatkov, potrebnih za določanje kriterijev SICR in za modeliranje, (e) kakovost izgrajenih modelov in njihova napovedna moč, (f) konsistentnost vseh modelov v končni infrastrukturi, (g) točnost napovedi razvoja makroekonomskega okolja, (h) konservativnost postavitve kriterijev za klasifikacijo finančnih sredstev v skupino 2 (SICR), (i) kakovost zavarovanj in mitigacijskih ukrepov ter (j) usposobljenost kadrov.

2.3 Transmisija učinkov MSRP 9 na koeficiente kapitalske ustreznosti

Pri razumevanju procikličnosti računovodskega standarda MSRP 9 ima pomemben vpliv tudi razumevanje povezave računovodske regulative z bančno kapitalsko regulativo. V okviru prvega stebra kapitalske regulative oslabitve neposredno vplivajo na izračun regulatorne kapitalske ustreznosti. V okviru drugega stebra in postopka SREP (angl. *supervisory review and evaluation process*) imajo nadzorniki možnost zahtevati dodatne kapitalske zahteve v primeru ugotovljenih slabosti pri ocenjevanju popravkov vrednosti.

Cilja računovodskih standardov in nadzorniške regulative se razlikujeta. Cilj MSRP 9 (člen 1.1) *»je določiti načela za računovodsko poročanje o finančnih sredstvih in finančnih obveznostih, s katerim se bodo uporabnikom računovodskih izkazov predstavile ustrezne in koristne informacije za ocenjevanje zneskov, časovnega okvira in negotovosti prihodnjih denarnih tokov podjetja«.* Medtem ko je cilj evropskega bančnega nadzora *»prispevati k varnosti in trdnosti kreditnih institucij ter k stabilnosti finančnega sistema s tem, da se bančni nadzor v celotnem euroobmočju izvaja kakovostno in enotno za vse banke«* (ECB, 2018).

[15] Kot navaja BIS (2016, v ESRB, 2017) kapitalska regulativa sicer ne predpisuje direktno filozofije TTC pri ocenjevanju PD, omenja pa potrebo po stabilnosti bonitetnih ocen v času in med poslovnimi cikli. Spremembe bonitetnih ocen naj ne bi bile povezane s poslovnimi cikli, ampak naj bi odražale idiosinkratične spremembe posojilojemalcev. Modeli PD naj bi temeljili na zgodovinskih ocenah stopenj neplačil, ki odražajo reprezentativno mešanico dobrih in slabih let, kjer je vsaj 10 % vzorca iz slabih let. Modeli v praksi sledijo hibridnemu pristopu, torej mešanici ocen TTC in PIT. Za ocene LGD nasprotno določa uporabo konservativnih »downturn« ocen LGD.

Kot je prikazano na spodnji sliki desno, naj bi enoletne regulatorne izgube za banke IRB, ki se pripoznajo v izkazu poslovnega izida, pomenile pričakovano izgubo iz kreditnega tveganja (angl. *expected loss*, EL), medtem ko je kapital namenjen absorbiranju z določeno stopnjo zaupanja določenih, nepričakovanih izgub iz kreditnega tveganja (angl. *unexpected loss*, UL). Kalibracija kapitalske regulative za banke IRB je podrobno opisana v BIS (2005) in Garcia Céspedes (2019).

Slika 2.3: Izgube iz kreditnega tveganja in njihova porazdelitev (levo) ter računovodski popravki vrednosti za kritje pričakovanih izgub ter regulatorni popravki vrednosti za kritje nepričakovanih izgub iz kreditnega tveganja (desno)

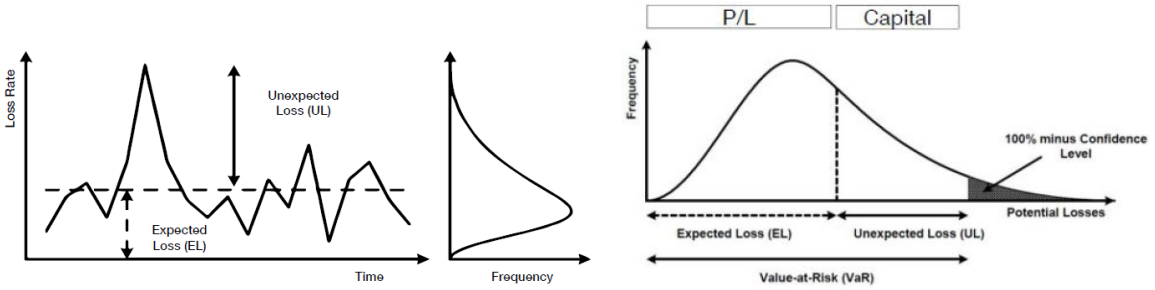

Vir: Garcia Céspedes (2019) (levo); Banka Španije, v ESRB (2017) (desno).

MSRP 9 določi računovodsko opredelitev popravkov zaradi kreditnega tveganja. MSRP 9 (Priloga A) opredeli popravek vrednosti za izgubo kot popravek vrednosti za pričakovane kreditne izgube pri finančnih sredstvih, merjenih po odplačni vrednosti, terjatvah iz najema in sredstvih iz pogodbe, nabrani znesek oslabitve za finančna sredstva, merjena po pošteni vrednosti prek drugega vseobsegajočega donosa, ter rezervacije za pričakovane kreditne izgube iz naslova obveznosti iz posojil in pogodb o finančnem poroštvu. Po MSRP 9 lahko banka oblikuje zneske popravkov vrednosti zaradi posamičnih ali skupinskih oslabitev. MSRP 9 (MSRP 9, 5.5) določa, da se pričakovane kreditne izgube lahko pripoznajo na skupni podlagi, ko banka nima dovolj informacij za oceno pričakovane kreditne izgube na ravni posameznih instrumentov. Banka tako lahko zaradi lažje analize finančne instrumente združi v skupine na podlagi skupnih značilnosti kreditnega tveganja. Primeri skupnih značilnosti so vrsta instrumenta, vrsta zavarovanja s premoženjem, gospodarski sektor itd.

Uredba (EU) opredeli popravke vrednosti zaradi kreditnega tveganja za kapitalske namene. Uredba (EU) št. 575/2013 (člen 4(84)) opredeli *popravek zaradi kreditnega tveganja* kot »*znesek posebnih in splošnih rezervacij za izgube pri kreditnih tveganjih, ki je zaveden v računovodskih izkazih institucije v skladu z veljavnim računovodskim okvirom«*. Ker ta uredba ne določa posebnih pravil glede tega, kaj so splošni in kaj posebni popravki, je bila sprejeta Uredba (EU) št. 183/2014, ki določa, da se v izračun splošnih in posebnih popravkov zaradi kreditnega tveganja lahko vključijo zneski, ki so bili odbiti od navadnega lastniškega temeljnega kapitala institucije v skladu s členom 36(1) Uredbe (EU) št. 575/2013. Merili za razdelitev zneskov v splošni popravek zaradi kreditnega tveganja sta: da »*so prosto in v celoti na voljo – časovno in glede zneska – za kritje izgub zaradi kreditnega tveganja, ki se še niso uresničile*; ter da *odražajo izgube zaradi kreditnega tveganja za skupino izpostavljenosti, za katero institucija trenutno nima dokazov, da je prišlo do izgube«* (Uredba (EU) št. 183/2014, člen 1). Vsi drugi zneski, ki ne izpolnjujejo teh meril, so vključeni v izračun posebnih popravkov zaradi kreditnega tveganja. EBA (2017, v ESRB, 2017) je izrazila stališče, da se po MSRP 9 vsi popravki vrednosti obravnavajo kot posebni.

Banke lahko izračunavajo zneske tveganju prilagojenih izpostavljenosti v skladu s standardiziranim pristopom (v nadaljnjem besedilu: SA) ali s pristopom na podlagi notranjih bonitetnih ocen (v nadaljnjem besedilu: IRB). Transmisija oslabitev na količnike kapitalske ustreznosti je odvisna od izbranega pristopa. Za izpostavljenosti, izračunane na podlagi pristopa IRB[16], se transmisija vrši prek razlike med računovodskimi in regulatornimi popravki vrednosti, medtem ko se za izpostavljenosti, izračunane na podlagi standardiziranega pristopa, regulatorna pričakovana izguba (EL) ne izračunava, ampak so določene regulatorne uteži tveganja, ki so lahko ciklične. *Za »institucije, ki izračunavajo zneske tveganju prilagojenih izpostavljenosti v skladu s standardiziranim pristopom*, se med postavke dodatnega kapitala vključi tudi *splošni popravek zaradi kreditnega tveganja v višini do 1,25 % zneskov tveganju prilagojenih izpostavljenosti«* (Uredba (EU) št. 575/2013, člen 62), medtem ko posebni popravki zaradi kreditnega tveganja znižujejo vrednost izpostavljenost pri izračunu zneska tveganju prilagojenih izpostavljenosti. *Za »institucije, ki izračunavajo zneske tveganju prilagojenih izpostavljenosti v skladu s pristopom na osnovi notranjih bonitetnih ocen*, se med postavke dodatnega kapitala vključijo tudi *pozitivne razlike med seštevkom splošnih in posebnih popravkov zaradi kreditnega tveganja in dodatnih prilagoditev vrednosti zneskom ter pričakovane izgube v višini do 0,6 % zneskov tveganju prilagojenih izpostavljenosti«* (Uredba (EU) št. 575/2013, člen 62). Pristop IRB ne loči med posebnimi in splošnimi rezervacijami oziroma popravki zaradi kreditnega tveganja. Medtem ko so negativni zneski obravnavani kot odbitki od postavk navadnega lastniškega temeljnega kapitala (Uredba (EU) št. 575/2013, člen 36). Za banke IRB velja, da »*je vrednost izpostavljenosti iz aktivnih postavk enaka knjigovodski vrednosti, merjeni brez upoštevanja oblikovanih popravkov zaradi kreditnega tveganja«* (Uredba (EU) št. 575/2013, člen 166).

[16] Banke v naprednejšem IRB pristopu izračunavajo regulatorne popravke vrednosti oziroma pričakovane izgube iz kreditnega tveganja (angl. *expected loss*, EL) po formuli $EL = PD \times LGD \times EAD$.

Tabela 2.1: Glavne razlike med obravnavo računovodskih oslabitev v kapitalskih regulativah SA in IRB

Banke po pristopu IRB	
Če velja $EL_{IRB} > ECL_{MSRP\ 9}$	... potem se razlika v oslabitvah odšteje od kapitala CET1 (vpliv na števec CET1 količnika kapitalske ustreznosti).
Če velja $EL_{IRB} < ECL_{MSRP\ 9}$	... potem se razlika v oslabitvah prišteje v kapital Tier 2, vendar do največ 0,6 % vrednosti RWA (vpliva na količnik CET1 ni, vpliva pa na razširjeni količnik kapitalske ustreznosti).
Banke po pristopu SA	
posebni popravki vrednosti (angl. *specific provisions,* SP)	… tveganju prilagojena izpostavljenost (RWA) se izračunava na neto osnovi po upoštevanju posebnih popravkov vrednosti.
skupinski popravki vrednosti (angl. *general provisions,* GP)	… izračun RWA ne upošteva skupinskih popravkov vrednosti, banka pa lahko te popravke upošteva v kapitalu Tier 2[17], vendar do največ 1,25% RWA.

Vir: Lasten, ESRB (2017).

Pristop IRB

Banke oblikujejo popravke vrednosti za pokrivanje pričakovane izgube, medtem ko vzdržujejo zadosten obseg kapitala za pokrivanje nepričakovane izgube. Tako MSRP 9 kot pristop IRB temeljita na konceptu izračuna zneska pričakovane izgube. Vendar se kreditni parametri, uporabljeni v izračunu zneska pričakovane izgube, zaradi razlik v ciljih razlikujejo. Glavni razliki med izračunavanjem regulatornih (EL) in računovodskih (ECL) izgub iz kreditnega tveganja izhajata iz: (a) ocenjevanja tudi vseživljenjskih oslabitev po MSRP 9, medtem ko se v IRB izračunavajo samo enoletne izgube, ter (b) upoštevanja trenutnih napovedi v MSRP 9 (t. i. pristop PIT) in upoštevanja dolgoročnejših napovedi, ki zajemajo vsaj en ekonomski cikel v pristopu IRB (t. i. pristop TTC).

Pristop IRB temelji na t. i. PD »skozi cikel« (through the cycle PD, v nadaljnjem besedilu: TTC PD). Institucije ocenjujejo PD na podlagi dolgoročnih povprečij enoletnih stopenj neplačil, pri čemer je uporabljeno obdobje opazovanih podatkov dolgo vsaj pet let oziroma je daljše, če je na voljo daljša časovna serija primernih podatkov (Uredba[18] (EU) št. 575/2013, člen 180). Pristop IRB loči samo med plačniki in neplačniki. Ocene LGD temeljijo na povprečnih podatkih o dejanskih LGD. Podatkih morajo pokrivati vsaj pet let, vsako leto po uvedbi se doda eno leto, dokler ni dosežen minimum sedmih let. Če je na voljo daljša časovna serija primernih podatkov, se uporabi slednja (Uredba (EU) št. 575/2013, člen 181). Za oceno LGD za neplačane izpostavljenosti institucija *»uporabi vsoto svojih najboljših ocen pričakovane izgube za vsako izpostavljenost glede na trenutne gospodarske razmere in status izpostavljenosti ter oceno povečanja stopnje izgube, ki bi jo povzročile morebitne dodatne nepričakovane izgube v obdobju izterjave«* (Uredba (EU) št. 575/2013, člen 181).

Gordy in Howells (2006) ter Repullo, Saurina in Trucharte (2010) potrdijo, da uporaba pristopa TTC k oceni PD prispeva k zmanjšanju procikličnosti pristopa IRB. Ta pristop omogoča, da se v presečni dimenziji banke še vedno med seboj razlikujejo glede na tveganost portfelja ter da so zneski tveganju prilagojene izpostavljenosti višji v ugodnih gospodarskih razmerah in nižji v manj ugodnih gospodarskih razmerah za vse banke. Vendar je pri tem pomembno, da izračun temelji na dovolj dolgi relevantni časovni vrsti podatkov. Povprečna dolžina finančnega cikla v razvitih gospodarstvih je ocenjena na približno 16 let, pri čemer obsega dve tretjini cikla ugodna faza cikla (angl. *upward phase*) (Drehmann, Borio in Tsatsaronis, 2012). Posledično so lahko na vrhu finančnega cikla, ko so tveganja najvišja, uteži tveganja, izračunane s pristopom IRB, najnižje (Malovana, 2018). Do tega bo prišlo, če bodo banke ocene temeljile na podatkih, ki obsegajo večinoma ugodni del gospodarskega cikla. Tudi BIS (2016b) navaja, da se banke razlikujejo v uporabljenih pristopih za izračun TTC PD. Nekatere banke uporabijo povprečje preteklih petih let; druge povprečje zadnjega cikla v celoti, pri čemer manjkajoče podatke nadomestijo z zunanjimi podatki; tretje uporabijo višje od povprečne vrednosti, ki se nanaša na zadnji cikel v celoti in modelske napovedi stresnega makroekonomskega scenarija. Podobno problematiko lahko pričakujemo tudi pri modelih MSRP 9, o čemer pišemo v nadaljevanju.

Po drugi strani je časovni horizont za izračun popravkov vrednosti za kreditne izgube skladno z MSRP 9 enak 12 mesecev za izpostavljenosti v skupini 1 in celotno obdobje trajanja za izpostavljenosti v skupini 2 in 3. Pri merjenju pričakovanih kreditnih izgub mora institucija upoštevati informacije, ki so nepristranske in usmerjene v prihodnost, pri čemer so možni prihodni izidi tehtani z verjetnostjo njihove realizacije (MSRP 9, člen 5.5.17). Ocene po MSRP 9 so precej bolj prociklične, saj sledijo filozofiji PIT ter odražajo trenutna in prihodnja tveganja.

[17] Vplivajo torej samo na Tier 2 koeficient kapitalske ustreznosti.
[18] Uredba (EU) št. 575/2013 je skladna z baselskim okvirjem.

Tabela 2.2: Glavne razlike med računovodskim standardom MSRP 9 in kapitalsko regulativo za IRB banke

	IRB	**MSRP 9**
Definicija neplačila	Kombinacija števila dni zamud in majhne verjetnosti za plačilo	Povezana z interno politiko banke
Vseživljenjske ali enoletne izgube	Bonitetni sistem in ocene PD so enoletne	Skupina 1: enoletne Skupina 2: vseživljenjske Skupina 3: vseživljenjske
PIT ali TTC ocene kreditnih parametrov	Zahteva po stabilnosti kapitala v času vodi do hibridnih sistemov ali sistemov TTC	Zahteva se pogled vnaprej, PIT
Spodnja meja PD	PD ima spodnjo mejo 0,03 %	Ni spodnje meje za PD
LGD	Konservativna ocena LGD (angl. *downturn LGD*)	Nepristranska PIT ocena
Ocena osveževanja	Letno	Zvezno oz. vsaj ko se pripravljajo finančna poročila
Pristojnost revizije/nadzora	Centralna banka	Revizorji

Vir: ESRB (2017).

Procikličnost MSRP 9 je lahko v veliki meri odvisna od izbora scenarijev pri izračunu s scenariji tehtanih ocen pričakovanih izgub iz kreditnega tveganja, kar je zahtevano po MSRP 9. Banke imajo z vidika fleksibilnosti izbora uporabljenih scenarijev za izračun ECL in uteži, uporabljenih pri tehtanju različnih scenarijev, možnost, da delno blažijo cikličnost ECL[19].

Zaradi razlik v metodologiji in predpostavkah izračuna bo skozi gospodarski cikel zagotovo prihajalo do razlik med izračunanima zneskoma kreditnih izgub in vpliva na regulatorni kapital v vseh skupinah, predvsem pa za skupino 2. Pri skupini 3 je obseg izpostavljenosti podoben po obeh pristopih (ECL in EL), saj so finančna sredstva v skupini 3 po navadi tudi neplačniki, prav tako je tudi PD enak, zato bo na razliko v izračunu najbolj vplivala ocena LGD. Ta se bo med pristopoma najbolj razlikovala v ugodnih gospodarskih razmerah, ko bo stresni LGD po IRB višji kot LGD za računovodske namene.

Tudi v primeru skupin 1 in 2 bo stresni LGD v ugodnih gospodarskih razmerah višji kot LGD za računovodske namene. V manj ugodnih gospodarskih razmerah bosta parametra bolj podobna, zato bo razlika med izračunoma iz tega naslova manjša. Po drugi strani so parametri PIT bolj volatilni in so v primeru ECL lahko višji od parametrov regulatornega PD. Zaključimo torej lahko, da za skupini 1 in 3 pričakujemo materialna odstopanja med izračunoma in posledično vpliv na regulatorni kapital predvsem v ugodnih gospodarskih razmerah (Garcia Céspedes, 2019).

Do večjih razlik med ECL in EL pri skupini 2 bo prihajalo v vseh obdobjih cikla. Zaradi upoštevanja različnega časovnega horizonta pri izračunu napovedi PD bo vseživljenjski PD za namene izračuna računovodskih kreditnih izgub praviloma vedno višji. Enoletni TTC PD bo lahko višji samo v primeru portfeljev kratkih ročnosti v ugodnih gospodarskih razmerah. Posledično bo ECL skoraj vedno višji od EL. Razlike bodo manjše v ugodnih gospodarskih razmerah in večje v manj ugodnih gospodarskih razmerah. V manj ugodnih gospodarskih razmerah bo skupen učinek iz vseh treh skupin vplival na to, da bo znesek ECL višji kot EL. Zaradi razlik med ECL in EL se bo povečala volatilnost regulatornega kapitala za banke IRB (Garcia Céspedes, 2019).

Sam mehanizem pri bankah IRB ima tako že sam po sebi nekaj kontracikličnih lastnosti. V dobrih časih, ko so PIT računovodske oslabitve nižje od TTC regulatornih oslabitev se razlika odrazi v znižanju kapitala CET1, medtem ko se v manj ugodnih gospodarskih razmerah do določene meje prišteva presežek računovodskih nad regulatornimi oslabitvami k kapitalu Tier 2. V manj ugodnih gospodarskih razmerah bodo zaradi uvedbe MSRP 9 zdaj poleg presežka enoletnih PIT računovodskih oslabitev nad TTC regulatornimi oslabitvami dodatno učinkovale še vseživljenjske PIT oslabitve za finančna sredstva v skupini 2.

Standardiziran pristop

Kot smo opredelili že zgoraj, se bo vpliv spremembe popravka zaradi kreditnega tveganja pri bankah odrazil v neposrednem vplivu na regulatorni kapital prek zadržanih dobičkov. Znesek posebnega popravka se bo pri bankah SA odrazil tudi v spremembi zneska tveganju prilagojenih izpostavljenosti, saj se kapitalske zahteve računajo za nepričakovane izgube, medtem ko so pričakovane kreditne izgube že pripoznane v posebnih popravkih.

Enega izmed vplivov na procikličnost standardiziranega pristopa ima uporaba regulatornih uteži tveganja. Institucije, ki za izračun zneskov tveganju prilagojenih izpostavljenosti uporabljajo standardiziran pristop, uporabijo uteži

[19] BIS (2015, 6. načelo) v smernicah za kreditno tveganje in obračunavanje pričakovanih kreditnih izgub opredeli uporabo strokovnega mnenja banke, zlasti pri upoštevanju primerne in dokazljive informacije, vključno z informacijami, usmerjenimi v prihodnost, kot ključnih pri oceni in merjenju pričakovanih kreditnih izgub. BIS (2015, 21. odstavek) pričakuje, da bodo banke uporabile svoje strokovno mnenje, zato da bodo ustrezno upoštevale prihodnje scenarije in možne posledice dogodkov, ki se lahko zgodijo ali pa tudi ne, ter posledični vpliv na oceno obračunavanje pričakovanih kreditnih izgub. Strokovno mnenje banke bo še posebej odločilno za oblikovanje ustrezne ravni oslabitev v primerih, ko banka ne bo uspela dokazati ustrezne statistične povezave med relevantnimi spremenljivkami (BIS, 2015, 65. odstavek). Ti napotki se sicer ne nanašajo neposredno na MSRP 9, ampak na obračunavanje kreditnih izgub na splošno.

tveganja, ki temeljijo na kategoriji izpostavljenosti, v katero je razvrščena izpostavljenost, in na njeni kreditni kakovosti. Kreditna kakovost se lahko določi glede na bonitetne ocene ECAI (Uredba (EU) št. 575/2013, člen 113). V tem primeru so uteži tveganja lahko nižje, kot to velja za nezavarovane izpostavljenosti[20]. S poslabševanjem gospodarskega okolja in posledično bonitetnih ocen podjetij bodo izpostavljenosti prehajale iz nižjih med višje uteži tveganja. Do dodatnega vpliva lahko pride, če banke za znižanje zneska tveganju prilagojenih izpostavljenosti upoštevajo tudi učinke tehnik zmanjševanja kreditnega tveganja (Uredba (EU) št. 575/2013, člen 108). Med primernimi oblikami zmanjševanja kreditnega tveganja so tudi garancije dajalca zavarovanj. Učinek zmanjšanja kreditnega tveganja se v tem primeru odrazi v znižanju uteži tveganja. Institucija lahko za del izpostavljenosti, ki je enaka vrednosti zavarovanja pred kreditnim tveganjem, uporabi utež tveganja izdajatelja oziroma dajalca zavarovanja (Uredba (EU) št. 575/2013, člena 222 in 235).

Na cikličnost zneska tveganju prilagojene izpostavljenosti vpliva tudi povečevanje obsega neplačnikov s poslabševanjem gospodarskega okolja. Pri tem je utež tveganja za neplačane izpostavljenosti odvisna od obsega posebnega popravka zaradi kreditnega tveganja[21] in zavarovanj[22]. Poleg tega velja, da se ob negativni korekciji na trgu nepremičnin lahko del izpostavljenosti prestavi iz skupine izpostavljenosti, zavarovanih z nepremičninami, v skupino nezavarovanih izpostavljenosti. Z Baslom 3 se dodatno povečuje občutljivost uteži tveganja na spremembe v prevrednotenju cen nepremičnin. Basel 3 uvaja več uteži tveganja, ki bodo nadomestile sedanjo enotno utež v višini 35 %. Utež bo še vedno vezana na višino LTV-ja kredita, zavarovanega s stanovanjsko nepremičnino. Podobno velja tudi za kredite, zavarovane s poslovnimi nepremičninami.

Materialnost posameznih učinkov za vsako posamezno banko bo vplivala na končni znesek tveganju prilagojene izpostavljenosti. Dodati je treba, da tudi v literaturi ni enotnih zaključkov. Rezultati empirične analize na podatkih čeških bank v obdobju 2004–2017 pokažejo, da so implicitne uteži tveganja prociklične za IRB banke in proticiklične za SA banke (Malovana, 2018). Razlog za večjo stabilnost standardiziranega pristopa je tudi dejstvo, da imajo le redka češka podjetja bonitetno oceno, in je zato delež izpostavljenosti, ki temelji na utežeh, povezanih z zunanjimi bonitetnimi ocenami, nematerialen (Malovana, 2018). Cannata et al. (2011) v Baule inTallau (2016) dokažejo procikličnost uteži tveganja za IRB banke na vzorcu italijanskih bank. Medtem ko Baule inTallau (2016) na vzorcu velikih bank iz 28 držav ne morejo zaključiti podobno.

2.4 Posledice in povratne zanke

Ob nepričakovanem obratu v ekonomskem okolju se nenadoma povečajo oslabitve, poslabša izkaz finančnega položaja in s tem poveča pritisk na kapitalsko ustreznost bank. Odziv bank v tem primeru je navadno zmanjševanje kreditne aktivnosti in preusmerjanje bančnega portfelja iz bolj v manj tvegane naložbe, s čimer se znižuje znesek tveganju prilagojene izpostavljenosti in posledično izboljša količnik kapitalske ustreznosti. Kot navaja ESRB (2019a) se želijo banke izogniti pritiskom na maksimalni znesek za razdelitev (angl. *maximum distributable amount*, MDA), ki določa izplačila dobička v obliki dividend in bonusov. Posledice so lahko tudi hitra prodaja, višanje obrestnih marž in vsesplošno kreditno omejevanje. Kot opozarja ESRB (2017), lahko to vodi celo do dodatnega povišanja stopenj PD in LGD (npr. če se podjetjem ne podaljšajo posojila, potrebna za redno poslovanje).

Zniževanje kreditiranja omogoča zniževanje zneska tveganju prilagojene izpostavljenosti oziroma kapitalskih zahtev in zmanjšuje pritok novih oslabitev, žal pa se to po navadi zgodi ravno takrat, ko podjetja najbolj potrebujejo svež denar, s čimer se lahko dodatno poglobi globina gospodarske krize. Do zniževanja kreditiranja bo bolj verjetno prišlo v časih, ko je težko pridobiti nov kapital, kapitalski blažilniki pa so že izčrpani. ESRB (2017)[23] ter Gaffney in McCann (2018)[24] navajajo obširno literaturo, ki ugotavlja, da se banke na kapitalske pritiske velikokrat odzovejo z zniževanjem kreditiranja, in to ravno v času, ko podjetja za izhod iz krize potrebujejo dodatna finančna sredstva. S tem se finančna kriza lahko samo še poglobi. Pri ocenjevanju te zanke je treba ustrezno izločiti vpliv zmanjšanega povpraševanja po posojilih, saj ni nujno, da je ves pritisk na strani kreditne ponudbe, tj. bank. Ne smemo pozabiti, da se kreditna kvaliteta komitentov v slabih časih slabša, kar zoži nabor primernih posojilojemalcev. Prav tako lahko takrat na trgu komitenti uporabljajo tudi alternativne denarne vire nebančnih institucij. Košak in Košak (2004a) opozarjata, da je težava pretiranega zniževanja kreditiranja v časih, ko podjetja najbolj potrebujejo denar, lahko še izrazitejša v gospodarstvih, kot je naše, ki temelji na bančnem financiranju.

ESRB (2017) opozarja, da bodo imele banke zaradi zahtev po izračunavanju vseživljenjskih izgub interes, da zvišajo obrestne mere za dolgoročnejše kredite, znižajo izpostavljenost do dolgoročnejših poslov ali pa so bolj naklonjene poslom, ki imajo značilnosti obnavljanja (npr. okvirni limiti, revolving). To lahko v časih povišane

[20] Utež tveganja je na primer 20 % za podjetja z bonitetno oceno AAA in AA oziroma 50 % za podjetja z bonitetno oceno A; medtem ko je utež tveganja za nezavarovane izpostavljenosti do podjetij 100 %.

[21] Za nezavarovani del izpostavljenosti je odvisna od posebnega popravka zaradi kreditnega tveganja: če je ta manjši od 20 % nezavarovanega dela vrednosti izpostavljenosti brez upoštevanja posebnih popravkov zaradi kreditnega tveganja, se dodeli utež tveganja 150 % in 100 %, če je večji od 20 % (Uredba (EU) št. 575/2013, člen 127(1)).

[22] Za izpostavljenosti, ki so v celoti in popolnoma zavarovane s hipotekami na stanovanjske in/ali poslovne nepremičnine, se dodeli utež tveganja 100 % (Uredba (EU) št. 575/2013, člen 127(3) in (4)).

[23] Npr. Berger in Udell, 1994, Peek in Rosengren, 1997, Fraisse et al., 2015, Méssonier in Monks, 2015, Gropp et al., 2016 in Jiménez et al., 2017, vse v ESRB (2017).

[24] Gaffney in McCann (2018) med drugim navajata članke avtorjev Jimenez et al., 2017, Gambacorta in Pabon, 2017, Aiyar et al., 2014.

nestabilnosti pomeni dodatno negotovost in povečano tveganje refinanciranja (angl. *refinancing risk*). Kot prednost MSRP 9 ESRB (2017) navaja, da bodo dodatne zahteve po zbiranju podatkov in vzpostavitvi modelov lahko pozitivno vplivale na oblikovanje cenovne politike bank.

Z vidika računovodskih standardov je značilna tudi dinamika gibanja oslabitev in kreditiranja v ekonomskem ciklu. Manjši obseg oslabitev v obdobju gospodarskega vzpona pomeni, da so dobički bank večji, kar banke spodbuja k večji kreditni aktivnosti. Povečan obseg med recesijo zmanjšuje dobičke bank, kar banke spodbudi k zmanjševanju ponudbe kreditov. To obdobje je povezano tudi s pesimizmom (Košak in Košak, 2004a).

2.5 MSRP 9 z vidika kompleksnosti in fleksibilnosti in pomanjkanja podatkov

Z uvedbo MSRP 9 se je močno povečalo t. i. modelsko tveganje[25], kar lahko negativno vpliva na finančno stabilnost. ESRB (2019a) in nemška Bundesbank (2019) opozarjata, da MSRP 9 bankam dopušča veliko večjo mero fleksibilnosti in diskrecije pri ocenjevanju in modeliranju izgub iz kreditnega tveganja. To lahko vodi do zmanjšane transparentnosti in primerjav med razkritji bank. Vsaka banka lahko za iste namene uporabi drugačno metodologijo, pristope in predpostavke, kar lahko vodi do razhajanj pri ocenah kreditnega tveganja. Metodologija ocenjevanja ECL je zelo kompleksna, saj vključuje veliko komponent ter modelskega in ekspertnega ocenjevanja prihodnjega razvoja. Dejavniki, ki lahko vplivajo na heterogenost rezultatov med bankami, so na primer: (a) ekspertne in managerske odločitve, (b) določevanje ročnosti produktom brez določene zapadlosti, (c) modeliranje predplačil, (d) določevanje vrednosti LGD za obstoječe neplačnike, (e) modeliranje stopenj ozdravitve, (f) dolžina obdobja, za katerega imamo makroekonomske napovedi, (g) določitev strogosti neugodnega in ugodnega scenarija in uteži ter (h) določitev kriterija SICR, (i) izračun efektivne obrestne mere (EOM) za diskontiranje prihodnjih denarnih tokov ipd.

Rezultati empirične študije Thakkarjeve in Crecela (2019) potrdijo obstoj velike raznolikosti med bančnimi metodologijami za ocenjevanje ECL. Avtorji so v študiji 26 velikim mednarodnim bankam poslali portfelj istih hipotetičnih komitentov iz različnih držav[26] in makroekonomski scenarij, ki naj bi ga banke uporabile za oceno prihodnjih ECL. Banke so posredovale zelo različne ocene pričakovanih izgub iz kreditnega tveganja (ECL) na istem hipotetičnem portfelju. Avtorji so heterogenost rezultatov med bankami argumentirali kot posledico različno volatilnih zgodovinskih serij v posameznih državah ter razlik med bankami v uporabljenih predpostavkah, metodologijah in modelih ocenjevanja kreditnih izgub. Če primerjamo vrednosti ECL med prvim in tretjim kvartilom, je povprečni multiplikator v višini vsaj 4 (odvisno od segmenta), kar ponazarja precejšnjo variabilnost med bankami[27]. Analiza ugotavlja, da so razlike še večje, če banke uporabijo lastne scenarije.

Thakkarjeva in Crecel (2019) ugotavljata, da do razlik v ocenah ECL prihaja tudi zaradi različnih pristopov pri modeliranju vseživljenjskih PD. Te ocene se lahko po bankah za istega hipotetičnega komitenta precej razlikujejo. Zelo pomembna je tudi definicija SICR za določevanje prehodov iz skupine 1 v skupino 2. Banke uporabljajo različne kriterije, nekatere banke uporabljajo poslabšanje v oceni PD, EWS, 30DPD, poslabšanje bonitetnega razreda ipd. V primeru uporabe bonitetne ocene banke uporabljajo različno število znižanja bonitetne ocene za definicijo SICR.

V zvezi s tem je treba dodati še izsledke raziskav modelov IRB, ki potrdijo t. i. strateško modeliranje. To pomeni, da izbor predpostavk pri modeliranju kreditnih parametrov temelji na znižanju kapitalskih zahtev (Mariathasan in Merrouche, 2014). Behn et al. (2016) ugotovijo, da so IRB banke sistematično podcenile napovedi PD pri izračunu tveganju prilagojene izpostavljenosti ter da so se banke zavedale višjih tveganj, saj so komitentom zaračunale višje povprečne obrestne mere kot banke, ki so uporabljale standardiziran pristop. Njihove ugotovitve kažejo, da bodo banke poskušale obiti regulacijo in optimizirati svoje interese. Tudi Barruci in Milani (2018) ugotovita, da (predvsem napredni) pristop IRB omogoča bankam, da lahko obidejo regulativo ter manipulirajo oziroma optimizirajo izračun zneska tveganju prilagojene izpostavljenosti. Rezultati empirične analize, v kateri avtorji kontrolirajo tveganost bančnega portfelja, pokažejo, da imajo banke, ki uporabljajo standardiziran pristop, višje uteži tveganja, kot to velja za IRB banke (Barruci in Milani, 2018; Korsgaard, 2019). Podobno ugotovita tudi Firestone in Rende (2013), da različne banke različno ocenjujejo tveganost istega posojila. Vpliv odločitev posameznih bank pri modeliranju kreditnih parametrov na presečno variabilnost med bankami v znesku tveganju prilagojene izpostavljenosti pripozna tudi BIS (2013, 2016b).

ESRB (2017) opozarja, da lahko velika kompleksnost, fleksibilnost oziroma managerska diskrecija in pomanjkanje izkušenj vodita do potencialno lažje manipulacije rezultatov in nezanesljivih ocen. To lahko vodi do nezaupanja v računovodske izkaze in občutek lažne varnosti pod krinko kompleksnosti modelov[28]. Slapničarjeva in Škapinova (2013) opozarjata, da lahko že pri osnovnih kazalnikih prihaja do precejšnjih razlik med bankami.

[25] Modelsko tveganje je tveganje, ki izhaja iz ne dovolj natančnih modelov ali iz uporabe modelov, ki generirajo nepričakovane ocene v stresnih situacijah.

[26] Bankam je bil poslan portfelj komitentov z določenimi vrednostmi kazalnikov, kot so na primer ročnost, LTV, sektor, tip zavarovanja, začetni PD ipd. Portfelj je vključeval hipotekarne kredite, izpostavljenosti do SME, velika podjetja itd.

[27] Analiza Thakkarjeve (2018) je bila narejena tudi v letu 2018, ko so banke v ekstremnih primerih za isti portfelj izračunale tudi do 12-krat višje ocene pričakovanih izgub iz kreditnega tveganja.

[28] ESRB (2017) navaja literaturo, ki to opisuje z vidika včasih preveč optimističnih modelov IRB v času krize.

Precej fleksibilno je tudi določanje ostrine scenarijev, ki naj bi se upoštevali pri izračunu ECL in njihovih uteži. MSRP 9 zahteva, da se zaradi lastnosti nelinearnosti ECL izračuna kot tehtano povprečje ECL pod predpostavkami vsaj dveh scenarijev. ESRB (2019a) opozarja, da so pogosti primeri, v katerih se medsebojno izničijo učinki ugodnega in neugodnega scenarija. Pristopi bank k določevanju scenarijev in uteži so zelo različni, od ekspertnih ocen pa vse do kompleksnejših Monte Carlo simulacij. Banke lahko v ugodnih časih dodelijo premalo uteži neugodnemu scenariju, kar lahko vodi do zelo optimističnih ocen ECL, ravno obratno pa se lahko zaradi pesimizma zgodi v slabih časih. ESRB (2019a) hkrati opozarja, da se osnovni scenariji v preteklosti niso vedno izkazali kot točni za napovedovanje preobratov v ekonomskem okolju, zato jim je nevarno predpisati celotno utež.

Ena izmed težav izhaja iz dejstva, da standard ne opredeli natančnega števila scenarijev, ki naj bi jih institucije uporabile v praksi. MSRP v členu B5.5.42 določa, da v nekaterih primerih *»zadostuje razmeroma preprosto modeliranje«,* medtem ko bo v drugih primerih potrebna *»opredelitev scenarijev, ki določajo znesek in čas denarnih tokov za določene izide, ter ocena verjetnosti teh izidov«*. Standard v nadaljevanju tega člena opredeli, da *»morajo pričakovane kreditne izgube odražati vsaj dva izida«*. Standard prepušča presojo o naboru in ostrini uporabljenih scenarijev ter določitvi verjetnosti realizacije posameznega scenarija vsaki posamezni instituciji. Standard pravi, da *»pričakovane kreditne izgube odražajo pričakovanja samega podjetja glede kreditnih izgub«* (MSRP, B5.5.54) in da *»je stopnja presoje, ki je potrebna za oceno pričakovanih kreditnih izgub, odvisna od razpoložljivosti podrobnih informacij«* (MSRP, B5.5.50). Uporabljen pristop se bo tako med institucijami razlikoval zaradi razlik med institucijami v stopnji modelske sofisticiranosti, razlik v bančnem portfelju in razpoložljivih podatkov (IASB, MSRP 9, člen BC5.157) ter subjektivnega pogleda posamezne banke na prihodnji makroekonomski razvoj. Stališče revizorjev je, da bo potrebna uporaba strokovnega mnenja pri določanju primernega števila makroekonomskih scenarijev, ki bodo zajeli materialne nelinearnosti znotraj portfelja (PWC, 2017). EY (2018) poroča, da institucije v praksi najpogosteje uporabijo dva do štiri scenarije.

Managerske in ekspertne odločitve so lahko povezane tudi z drugimi vidiki in ne samo z vidiki ocenjevanja tveganja. Oblikovanje dodatnih oslabitev je tudi v dobrih časih (oblikovanje rezerv) z vidika banke neugodno, saj jo postavlja v podrejen položaj v primerjavi s tekmeci na trgu. Dodatne oslabitve vplivajo na razpoložljiv dobiček in s tem na dividendna izplačila.

Veliko fleksibilnosti je dovoljene pri določitvi kriterija pomembnega povišanja kreditnega tveganja (SICR), na kar opozarja tudi nemška Bundesbank (2019). To se pokaže v razlikah med bankami v deležu izpostavljenosti skupine 2 v celotni izpostavljenosti in tranzicijah med skupinami kreditnega tveganja. Na to je opozoril tudi ESRB (2019a). Uporaba različnih modelskih pristopov in precejšnje fleksibilnosti bank pri implementaciji standarda je vidna tudi v zelo različnih stopnjah pokritja izpostavljenosti.

Zelo velika težava je pravočasno in pravilno napovedovanje obratov v makroekonomskem okolju. ESRB (2019a) opozarja, da se je v preteklosti večkrat izkazalo, da je sposobnost napovedovanja hitrih preobratov v ekonomski aktivnosti omejena, če pa obrat uspejo napovedati, je pogosto podcenjen. V študiji IMF (2018, v ESRB, 2019a) so analizirali lastne napovedi v publikaciji *World Economic Outlook* v obdobju 1991–2016. Zaključili so, da so uspeli napovedati le 4,2 % vseh recesij. Na težavnost napovedi preobratov v ekonomskem okolju opozarjajo tudi številni drugi avtorji, na primer Serrano (2018), Breeden (2018) ter Chae, Sarama, Vojtech in Wang (2018).

Slika 2.4: Primerjava napovedanih in realiziranih letnih stopenj rasti BDP za različne države

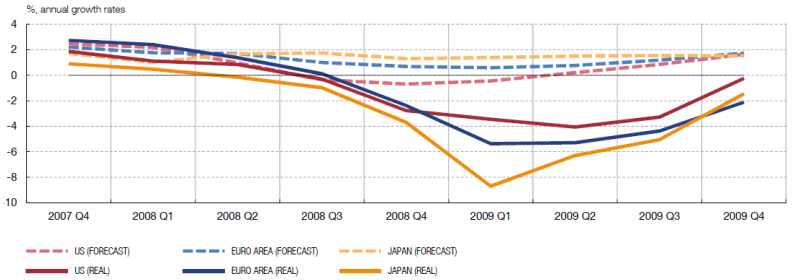

Vir: IMF World Economic Outlook, ECB in Serrano, v Serrano (2018).

Zanimiv je tudi primer napovedovanja brezposelnosti v ZDA. Profesionalni analitiki, ki napovedujejo brezposelnost za Wall Street Journal in Concensus Economics, so močno podcenjevali ostrino velike gospodarske recesije v ZDA. Napovedi na začetku recesije so tipično precej optimistične in ne zaznajo obratov.

Slika 2.5: Primerjava napovedanih in realiziranih stopenj brezposelnosti za ZDA

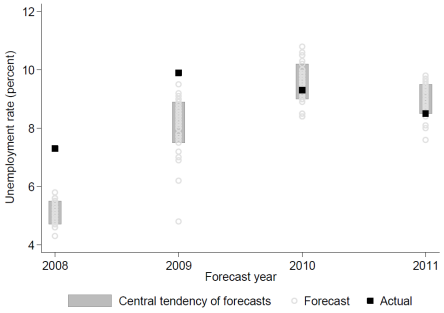

Vir: Wall Street Journal, Economic Forecasting Survey, prikazano v Chae, Sarama, Vojtech in Wang (2018).

Ne nazadnje velja razmislek o kompleksnosti implementacije MSRP 9 v manjših bankah, ki sledijo standardiziranemu pristopu (SA). ESRB (2017) daje v razmislek, da bo MSRP 9 zvišal vstopne pragove za manjše banke in zaradi regulatornega bremena otežil vstop na trg, hkrati pa zmanjšal dobičkonosnost. Banke morajo za optimalno implementacijo MSRP 9 angažirati zadostno število usposobljenih kadrov ter veliko investirati v nove modele, infrastrukturo IT in zbiranje podatkov. ESRB (2017) opozarja, da bi isto moralo veljati tudi za regulatorje, nadzornike in revizorje. Zelo pomembno je, da se ne pozabi, da ustrezna modelska infrastruktura ter njeno sprotno izboljševanje in vzdrževanje prinašajo visoke stroške. Velja opozorilo, da je uspešnost uvedbe MSRP 9 in pravilnega vzdrževanja pogojena tudi z zgodovino. Države/banke, ki imajo daljšo zgodovino uporabe modelskih pristopov (npr. IRB), imajo na tem področju prednost z vidika podatkov, infrastrukture in znanja.

Določeno tveganje obstaja tudi z vidika črednega nagona. Zlasti manjše banke lahko menijo, da bo zanje finančno ugodnejše, če uporabijo modele, ki so jih razvile svetovalne družbe s ciljem prodati večjemu številu bank. To lahko vodi do uporabe podobnih pristopov, ki so lahko povezani z istimi omejitvami in tveganji, v primeru nenapovedanih preobratov pa se oslabitve več bankam na trgu oblikujejo po podobni dinamiki. To pomeni dodatno tveganje za finančno stabilnost in je povezano z dejstvom, da banke ne želijo bili izjeme, katerih ocene bi močno odstopale od drugih bank na trgu (ESRB, 2019a).

Vidik kompleksnosti in oteženega primerjanja rezultatov med bankami izpostavljajo tudi revizorji, bančne organizacije in banke same. Deloitte (2017) poleg številnih zgoraj omenjenih težav opozarja tudi na veliko število vhodnih parametrov in predpostavk, ki so podvrženi ekspertni presoji. Rezultati in presoja bodo zelo odvisni od namenov, izkušenj in znanja managementa in modelarjev v bankah. Visoki predstavnik BIS Borio (2018) opozarja, da bo zaradi kompleksnosti in disrecijskih možnosti, ki jih MSRP 9 ponuja, nadzor nad bankami zelo otežen tako za nadzornike kot revizorje. Tudi banke same opozarjajo na izzive pri implementaciji, povezane predvsem s kadrovskimi in podatkovnimi omejitvami, določevanju SICR in scenarijev (EBA, 2017, v BBVA, 2017).

3 Pregled empirične literature gibanja oslabitev

3.1 Empirična literatura determinant gibanja oslabitev in ugotavljanje njihove procikličnosti v obdobju pred MSRP 9

V nadaljevanju najprej podamo pregled literature na področju determinant gibanja oslabitev in ugotavljanja njihove procikličnosti v obdobju pred uvedbo MSRP 9. Kot primer te literature povzamemo mednarodno analizo Huizinga in Laevena (2019) ter analizi Košak in Košak (2004b, 2009b) na podatkih slovenskih bank.

Obsežno empirično analizo procikličnosti oblikovanja oslabitev sta opravila Huizinga in Laeven (2019). Avtorja na vzorcu podatkov bank iz 32 držav v obdobju 1996–2015 potrdita močno in negativno povezavo med gibanjem popravkov vrednosti in rastjo BDP. S tem potrdita procikličnost oblikovanja popravkov vrednosti. Avtorja zaključita, da med državami in bankami obstaja precejšnja heterogenost v procikličnosti, kar kaže precejšnjo diskrecijo pri oblikovanju popravkov vrednosti med bankami in državami, ki se bo z uvedbo MSRP 9 še povečala. Naslednja pomembna ugotovitev, ki je z uvedbo MSRP 9 še bolj relevantna, je, da je procikličnost v evroobmočju precej večja kot v drugih razvitih ekonomijah. Avtorja ugotovita, da je procikličnost večja v državah s strožjo kapitalsko regulacijo, kar je verjetno posledica dejstva, da imajo banke manj diskrecije, hkrati pa je računovodska in kapitalska regulativa verjetno precej prociklično naravnana. Avtorja zaključita, da je tudi dinamika rasti kreditiranja prociklična. Rast kreditiranja je močno in pozitivno povezana z rastjo BDP ter močno in negativno z rastjo popravkov vrednosti. Slednje je lahko indikator za prelivanje oslabitev na znižano ponudbo kreditiranja, čemur bomo več pozornosti posvetili v nadaljevanju.

Huizinga in Laeven (2019) izpostavita tudi, da je aktivnost bolj kapitaliziranih bank bolj prociklična, kar razložita s tem, da te banke lahko prenesejo več tveganja ali pa imajo manj potrebe po zavlačevanju pri oblikovanju popravkov vrednosti. Ugotovita tudi, da so večje banke bolj prociklične, kar je morda posledica tega, da prevzemajo več tveganja, se zanašajo na svoj status velike banke (angl. *too-big-to-fail)* ali pa so bolj nadzorovane. Avtorja testirata tudi hipotezo, da so v časih ekspanzije kreditni standardi ohlapnejši. To lahko vodi do rasti slabih kreditov v obdobju ekspanzije, kar vpliva na dodatno oblikovanje popravkov vrednosti v obdobju recesije.

Košak in Košak (2004b) potrdita hipotezo procikličnosti oblikovanja oslabitev pri slovenskih bankah že v obdobju pred MRS 39. Košak in Košak (2004b) ugotovita, da je stopnja rasti BDP pomembna determinanta oblikovanih popravkov vrednosti slovenskih bank. Avtorja potrdita tudi procikličnost, tj. močno negativno povezavo oblikovanja popravkov vrednosti in stopnje rasti bilančne vsote, kar pomeni, da se delež popravkov vrednosti v dobrih obdobjih z visoko kreditno rastjo zmanjšuje, v slabih časih, ko imamo kreditni krč, pa se povečuje. Druge zanimive ugotovitve so, da zaostrena konkurenca vodi do večjega prevzemanja tveganj. Večji delež novega zadolževanja podjetij v tujini je povezan z višjimi stroški oslabitev, kar avtorja pojasnita s tem, da se pri slovenskih bankah zadolžujejo podjetja z relativno slabšimi bonitetnimi ocenami, v tujini pa podjetja z relativno boljšimi bonitetnimi ocenami. Povišana inflacija pomeni znižanje cen za podjetja ob istih stroških ter s tem pomeni težave za podjetja in povišano raven oblikovanja oslabitev. Podobno velja za stopnjo rasti efektivnega tečaja, ki zmanjšuje konkurenčnost podjetij in s tem poslabšuje njihove finančne izkaze.

Košak in Košak (2009b) sta analizo ponovila tudi v letu 2009 z uporabo naprednejšega dinamičnega panelnega modela. Tudi v tej analizi potrdita procikličnost oblikovanja oslabitev po MRS 39, saj gibanje BDP predstavlja statistično zelo značilno pojasnjevalno spremenljivko gibanja oslabitev. Avtorja testirata tudi hipotezo uravnavanja dobička s popravki vrednosti (angl. *income smoothing*), ki je ne uspeta potrditi. Ker sta dobičkonosnost bank in BDP močno povezana, lahko ta učinek zmanjšuje prociklične učinke oblikovanja oslabitev. V tej analizi avtorja testirata še odloženo rast kreditne aktivnosti, s katero ponovno potrdita procikličnost oblikovanja oslabitev, saj kreditna rast v njunem modelu statistično značilno pojasnjuje oblikovanje nižjih oslabitev.

3.2 Pregled empirične literature za identifikacijo procikličnih učinkov MSRP 9

V prihodnosti je naš namen empirična analiza identifikacije procikličnih učinkov MSRP 9 na podatkih slovenskih bank. Za ta namen, pa je najprej potreben pregled literature s tega področja, ki sledi v nadaljevanju. Avtorji s svojo modelsko infrastrukturo testirajo različne transmisijske kanale. Veliko analiz se ukvarja s primerjavo učinkov procikličnosti različnih računovodskih standardov, MSRP 9, MRS 39 in US GAAP.

Večina dosedanjih empiričnih analiz zaradi nerazpoložljivosti podatkov temelji na hipotetičnih scenarijih in simulacijah. Trenutno razpoložljive študije lahko na splošno delimo na: (a) članke, ki temeljijo na hipotetični vzpostavitvi MSRP 9 na zgodovinskih podatkih in izračunih učinkov na izkaz poslovnega izida ter na kapitalsko ustreznost (npr. Gaffney in McCann, 2018; Krűger, Rősch in Scheule, 2017; Chae, Sarama, Vojtech in Wang, 2018; Covas in Nelson, 2018 ter Buesa, Población Garcia in Tarancón, 2019), (b) članke, ki temeljijo na simulaciji stresnega scenarija in na ocenjevanju učinkov različnih računovodskih regulativ (npr. Abad in Suarez, 2018; ESRB, 2019a; BoE, 2019; BBVA, 2017 ter Barclays, 2017), ter (c) članke, ki se osredotočajo na uporabo različnih predpostavk ali modelske infrastrukture pri izračunavanju popravkov vrednosti (npr. Thakkar, 2018; Thakkar in Crecel, 2019 ter Breeden, 2018).

Pregled literature je razdeljen na tri podpoglavja. V prvem bomo na splošno primerjali procikličnost različnih računovodskih standardov (MSRP 9, MRS 39 in US GAAP) ter analizirali dinamiko oblikovanja oslabitev po letih. V drugem podpoglavju bomo analizirali vpliv različnih predpostavk (npr. predpostavke glede uspešnosti napovedi, frekvence osveževanja napovedi) in vpliv izbire modelov na gibanje oslabitev po letih. V tretjem podpoglavju se bomo dotaknili še izbora kriterija SICR ter njegovega vpliva na višino oblikovanih popravkov vrednosti in cikličnih učinkov povečanj oslabitev, do katerih lahko pride pri prenosih iz skupine 1 v skupino 2. Na koncu bomo na podlagi predstavljene literature navedli nekaj sklepov.

3.2.1 Primerjava procikličnosti različnih računovodskih standardov in analiza gibanja oslabitev po letih

S pregledom literature v tem poglavju bomo poskusili odgovoriti na naslednja vprašanja:

a. kakšna je dinamika oblikovanja oslabitev po letih po MSRP 9;
b. kateri izmed računovodskih standardov (MSRP 9, MRS 39 ali US GAAP) je najbolj procikličen z vidika oblikovanja oslabitev;
c. ali pri različnih računovodskih standardih obstaja nevarnost nenadnih cikličnih povečanj oblikovanja oslabitev v primeru nenadnega poslabšanja v makroekonomskem okolju;
d. kakšna je višina oblikovanih popravkov vrednosti po različnih računovodskih standardih v dobrih/slabih časih;
e. ali obstajajo razlike učinkov procikličnosti glede na kreditno kvaliteto portfelja, segment, ročnosti ipd.

Veliko člankov ugotavlja, da bo MSRP 9 bistveno spremenil dinamiko oblikovanja oslabitev v dobrih, predvsem pa v slabih časih. Veliko analiz se osredotoča na oceno procikličnosti MSRP 9 na začetku obdobja recesije, saj se predvideva, da so ta obdobja najpomembnejša z vidika poznejše dinamike poteka recesije, njene globine in dolžine. V MRS 39 je do realiziranih izgub praviloma prihajalo šele na dnu recesije, ko je bila stopnja prehodov plačnikov med neplačnike najvišja. Posledično je bil zelo izrazit ciklični prehod plačnikov med neplačnike, torej v skupino 3. Pri MSRP 9 bo cikličnih povečanj oslabitev iz prehodov v skupino 3 manj, saj bodo že na začetku recesije prisotna ciklična povečanja iz naslova prehodov iz skupine 1 v skupino 2, kjer se izračunavajo vseživljenjske izgube iz kreditnega tveganja. Procikličnost bo izhajala tudi iz odzivanja PIT parametrov na makroekonomsko okolje. Po US GAAP naj bi bila procikličnost precej manjša, saj tam ne bo cikličnih povečanj oslabitev zaradi prehodov v skupino 2, bo pa zato hitrejša rast popravkov vrednosti v času visokih kreditnih rasti, saj bodo tam že novi posli oslabljeni z vseživljenjskimi izgubami iz kreditnega tveganja. Zaradi navedenega bo uspešnost bank pri pravočasnem in sprotnem napovedovanju preobratov v makroekonomskem okolju ključna. V primeru prepozne zaznave lahko pride do zelo velikih cikličnih povečanj oslabitev v skupini 2 in tudi zaradi PIT ocenjevanja kreditnih parametrov. V primeru MSRP 9 bo delež skupine 2 po kriteriju povišanja PD močno odvisen tudi od starosti pogodb in obdobja, v katerem so bile pripoznane (*vintage*).

MSRP 9 bo po pričakovanjih zaradi PIT ocenjevanja kreditnih parametrov vplival na veliko povečanje oslabitev ravno na začetku recesije (angl. *frontloading*), še zlasti v primeru nenapovedanih preobratov v ekonomskem okolju. Spodnja slika, ki prikazuje, kakšen bi bil učinek na kazalnik oslabitev v deležu celotnih prihodkov, če bi vse oslabitve triletnih recesijskih obdobij prikazali že v prvem letu, pokaže, da je lahko tako oblikovanje oslabitev zelo izrazito.

Slika 3.1: Primer pripoznavanja izgub iz kreditnega tveganja v prvem letu recesije, kazalnik oslabitev v bruto prihodkih v Španiji v letih 1980–2015, dejanski (levo), frontloaded (desno); v analizi BBVA (2017)

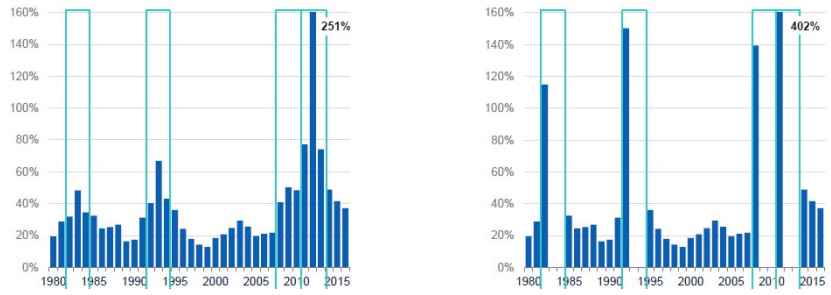

Vir: BBVA (2017).

Zgornji primer je preprost in ekstremen pogled na oblikovanje vseh popravkov vrednosti že v prvem letu, zato avtorji pri analiziranju dinamike oblikovanja oslabitev uporabljajo različna orodja. Eno izmed zelo uporabnih orodij so stresni testi (v nadaljnjem besedilu: ST). V ESRB (2019a) analizirajo dinamiko oblikovanja oslabitev po MSRP 9 na podlagi rezultatov nadzorniških stresnih testov EBA 2018, v katere so vključene največje banke v EU. V analizi ugotavljajo, da se je v stresnih testih EBA iz leta 2018 bistveno spremenila dinamika oblikovanja dodatnih oslabitev v stresnem scenariju glede na stresne testa EBA iz preteklih let. Dinamika je zdaj tesneje povezana z gibanjem napovedanih makroekonomskih spremenljivk, kar je posledica zahtev MSRP 9 po uporabi PIT kreditnih parametrov. Povečanje oslabitev je tako najvišje v letu, ko se pričakujejo najbolj neugodna makroekonomska gibanja. Če v stresnih testih pričakujemo poslabšanje v drugem letu scenarija kot v primeru EBA ST, je na podlagi predpostavke PIT[29] v EBA

[29] V EBA ST je povečanje oslabitev večje v prvem letu delno tudi zaradi uporabe predpostavke, da se pri oceni LGD že v prvem letu upošteva celotno prevrednotenje cen nepremičnin v treh letih scenarija.

ST 2018 v prvem letu izračunana kar polovica oslabitev v triletnem obdobju projekcij stresnih testov. Eno leto pred izboljšanjem makroekonomskih napovedi sledi znižanje popravkov vrednosti. V preteklih stresnih testih[30] (npr. EBA 2016, ki so sledili MRS 39) je bilo oblikovanje oslabitev med leti enakomernejše. Zelo izrazito povečanje oslabitev v prvih dveh letih (okoli 80 % vseh oslabitev v triletnem horizontu) so ugotavljali tudi v stresnih testih BoE (2018).

Medtem ko so prve študije nakazovale, da pristopi k oblikovanju izgub na podlagi prihodnjih informacij, kot je MSRP 9, vodijo do manjše procikličnosti[31] v primerjavi z MRS 39, pa novejše analize kažejo precej drugačno sliko. Čeprav naj bi MSRP 9 reševali problem »*too little too late*«, povezan z MRS 39, nekateri članki izražajo skrb, da MSRP 9 samo še povečuje procikličnost gibanja oslabitev, s to razliko, da bo zdaj največ oslabitev oblikovanih na začetku recesije. Poleg tega bo prihajalo do cikličnih povečanj, zaradi prehodov v skupino 2, predvsem ob nenadnih, nenapovedanih obratih v ekonomskem okolju. Izrazito ciklična narava oblikovanja oslabitev lahko bistveno vpliva na izkaze poslovnega izida, kar se posledično odrazi v količniku kapitalske ustreznosti in večji volatilnosti računovodskih izkazov poslovanja. Avtorji, ki opozarjajo na povišanje procikličnosti MSRP 9 in tudi US GAAP, so Abad in Suarez (2018), Krűger, Rősch, in Scheule (2017), Barclays (2017), BBVA (2017), Covas in Nelson (2018) ter Garcia Céspedes (2019).

Pogosto citirana je analiza avtorjev Abada in Suareza (2018), ki opozarja na nevarnosti neželene procikličnosti MSRP 9, zlasti v primeru nenapovedanih šokov in na začetku recesije. Analiza temelji na portfelju evropskih podjetniških posojil na podlagi modela prehodnih markovskih verig brez predpostavke popolnih napovedi. Avtorja na podlagi simulacije[32] testirata več različnih načinov oblikovanja oslabitev: (a) po MRS 39 (IL), (b) po MSRP 9 (ECL), (c) po modelu enoletnih pričakovanih izgub (model IRB) in (d) po modelu vseživljenjskih pričakovanih izgub US GAAP (CECL). Glede višine oblikovanih popravkov vrednosti navedeta naslednjo relacijo: $IL_t \leq EL_t^{1Y} \leq EL_t^{MSRP9} \leq EL_t^{US\ GAAP}$. Relacija EL_t^{IRB} glede na ostale je odvisna od tega, v katerem delu ekonomskega cikla je gospodarstvo.

Avtorja analizirata transmisijo procikličnih učinkov MSRP 9 na izkaz poslovnega izida, količnik CET1 kapitalske ustreznosti, dividendno politiko in na verjetnost potrebe po bančni dokapitalizaciji. Na podlagi analize zaključita, da se v primeru MSRP 9 (manj tudi v US GAAP) vsi navedeni indikatorji v primeru ekspanzij izboljšajo, v primeru recesij pa nesorazmerno močno poslabšajo. Največja verjetnost potreb po dokapitalizacijah je v primeru standarda MSRP 9 v obdobju recesije. S tem potrdita procikličnost MSRP 9 in opozorita na njegove neželene posledice. Učinek procikličnosti v primeru modela MRS 39 in modela enoletnih pričakovanih izgub je precej manjši. Avtorja zaključita, da bodo banke po MSRP 9 močno povečevale izgube na začetku krize, zlasti ob nenapovedanih ekonomskih preobratih. Tipična recesija po njunih izračunih vodi do približno dvakrat večjih oslabitev kot v primeru pristopa IL. To lahko vodi do neželenih učinkov procikličnosti v obliki negativnih povratnih zank in večje volatilnosti količnikov kapitalske ustreznosti. Avtorja sicer zaključita, da so izgube obvladljive v primeru oblikovanega zadostnega varovalnega kapitalskega blažilnika.

Na spodnjih slikah je predstavljena dinamika učinkov v obdobju recesije, kot jo prikažeta Abad in Suarez (2018). Na izkaz poslovnega izida ima najbolj neugoden učinek MSRP 9. Učinek je zgoščen na začetku recesije. Učinek modela nastalih izgub (IL) se sicer prikaže pozneje, je pa dlje časa negativen. Učinek na povečanje popravkov vrednosti je velik in takojšnji pri MSRP 9 in tudi pri US GAAP, vendar se kmalu tudi obrne v nasprotno smer. Vse to se odrazi tudi v količniku kapitalske ustreznosti.

Slika 3.2: Gibanje izkaza poslovnega izida (levo), popravkov vrednosti (srednje) in kapitalske ustreznosti CET1 v letih takoj po začetku recesije, primerjalno za pristope IL, IRB, US GAAP in MSRP 9; v analizi Abada in Suareza (2018)

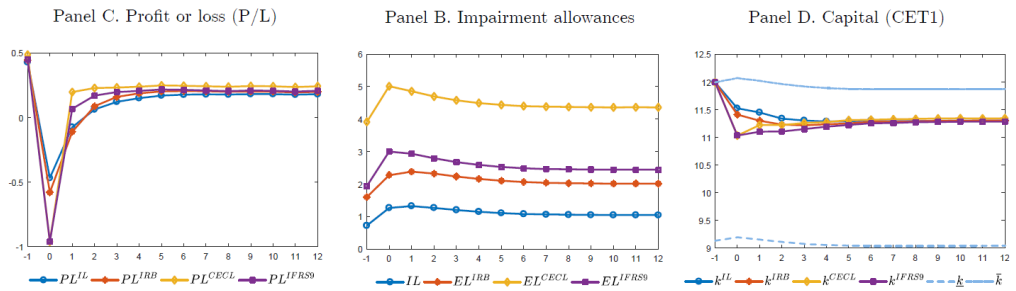

Vir: Abad in Suarez (2018).

Abad in Suarez (2018) na podlagi primerjave MSRP 9 in US GAAP potrdita nevarnost procikličnosti MSRP 9. Ta je po njunem mnenju predvsem posledica prehodov iz skupine 1 v skupino 2, ki vodijo do nenadnih cikličnih povečanj oslabitev, ki so najvišja na začetku krize. Za ceno zmanjšane procikličnosti ugotovita, da US GAAP vodi do precej višjih popravkov vrednosti v normalnih časih. Podobno zaključijo tudi Krűger, Rősch in Scheule (2017) na podatkih ameriških

[30] Natančna primerjava sicer ni omogoča, saj različni stresni testi temeljijo na različno opredeljenih makroekonomskih scenarijih in različnih začetnih vrednostih.

[31] Na primer Ball in McKenna, 2009, Laeven in Majnoni, 2003, Wezel et al., 2012, FSF, 2009, BCBS, 2009, v Buesa, Población Garcia in Tarancón (2019).

[32] V model vključita tudi predpostavke dinamične bilance stanja glede obnavljanja zapadlih posojil in novih poslov.

obveznic med letoma 1991 in 2013. Tudi oni testirajo več načinov oblikovanja oslabitev: (a) model enoletnih PIT oslabitev, (b) model MSRP 9 (ECL), (c) model enoletnih TTC pričakovanih izgub (model IRB) in (d) model vseživljenjskih pričakovanih izgub US GAAP (CECL). Spodnja slika prikazuje rezultate primerjav oblikovanih popravkov vrednosti iz njihove analize. Izračun enoletnih oslabitev, če bi bile vse izpostavljenosti uvrščene v skupino 1 (črna polna črta), predstavlja spodnjo mejo oblikovanih popravkov vrednosti, izračun vseživljenjskih oslabitev za vsa finančna sredstva po US GAAP pa zgornjo mejo. Z vidika oblikovanih popravkov vrednosti je model MSRP 9 (črtkane črte) precej bolj procikličen od modelov TTC (siva črta) in US GAAP. S slike je razvidno, da je MSRP 9 najbolj procikličen v obdobjih recesije in na portfeljih nizke kreditne kvalitete. Dinamika povečanja oslabitev se prek izkaza poslovnega izida prenese tudi na pribitek CET1.

Slika 3.3: Gibanje simuliranih popravkov vrednosti v deležu izpostavljenosti po različnih pristopih (US GAAP, MSRP 9, enoletne izgube, IRB oz. Basel) med letoma 1991 in 2013 na portfelju ameriških obveznic za portfelje različne kakovosti in z različno določenim kriterijem SICR; v analizi Krűgerja, Rőscha in Scheula (2017)

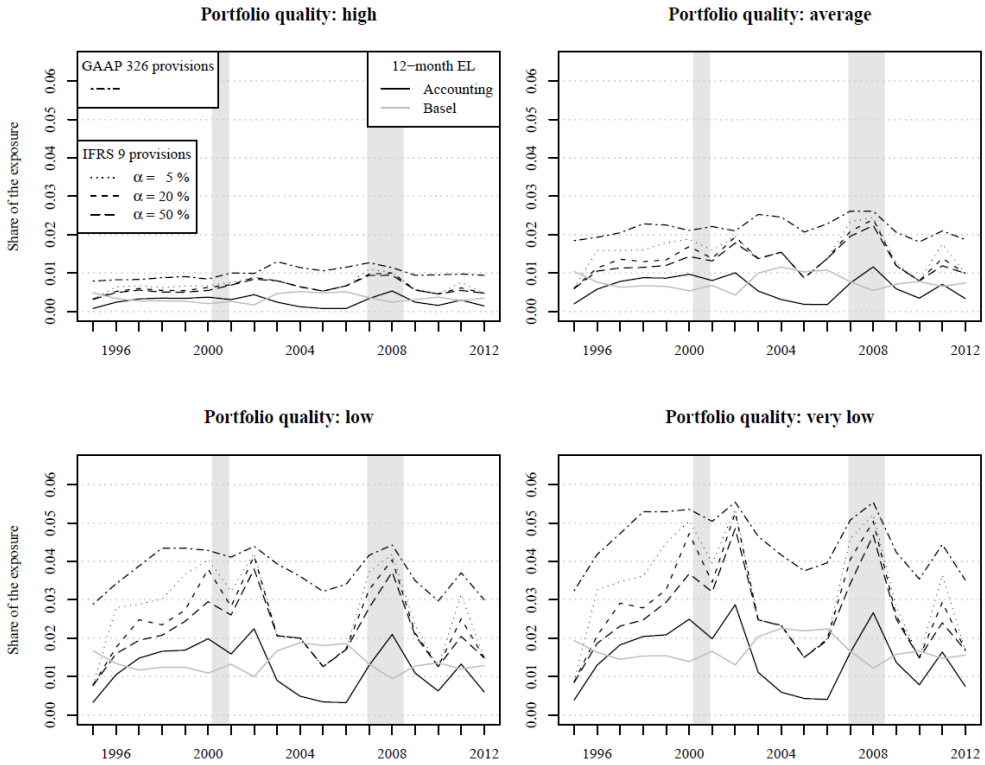

Opomba: α predstavlja kriterij SICR, pri čemer nižja vrednost parametra predstavlja bolj konservativno določen kriterij SICR. Črna črtkana črta predstavlja pričakovane enoletne izgube iz kreditnega tveganja. S sivo barvo so označena obdobja recesije v ZDA.
Vir: Krűger, Rősch in Scheule (2017).

Krűger, Rősch in Scheule (2017) izpostavljajo ciklično povečanje oslabitev zaradi prehodov iz skupine 1 v skupino 2 kot glavni razlog za večjo nevarnost procikličnosti MSRP 9 od US GAAP. Njihova velikost je odvisna od določitve kriterija SICR, o čemer bomo sicer več pisali v naslednjem poglavju. Avtorji prikažejo, da MSRP 9 v dobrih časih narekuje manjše pripoznanje popravkov vrednosti kot US GAAP, pri katerem so ti oblikovani na višji ravni in enakomerneje skozi celotni ekonomski cikel. Na začetku recesije se lahko pri MSRP 9 zaradi procikličnosti prehodov v skupino 2 višina popravkov vrednosti po MSRP 9 povsem približa tistim v US GAAP. Višina povišanja bo odvisna od konservativnosti postavljenega kriterija SICR in od njegove občutljivosti na gospodarski cikel. Razlika v obsegu oblikovanih popravkov vrednosti je tako med standardoma v ekspanzijah precej večja kot v recesijah, zaradi česar je lahko povišanje popravkov vrednosti pri MSRP 9 med recesijo nesorazmerno višje kot v primeru US GAAP.

Tudi Buesa, Población Garcia in Tarancón (2019) na podatkih italijanskih hipotekarnih kreditov zaključijo, da je US GAAP precej manj procikličen kot MSRP 9, vendar za ceno višjih oblikovanih popravkov vrednosti skozi celoten ekonomski cikel. Spomnijo, da lahko MSRP 9 v primerjavi z US GAAP podcenjuje tveganja novih poslov v obdobjih hitre kreditne rasti, ko je percepcija tveganj nizka.

Covas in Nelson (2018) opozarjata, da je tudi izračun popravkov vrednosti po CECL zelo procikličen. V svoji analizi simulirata uvedbo CECL v obdobju recesije 2007–2009 in prikažeta rezultate, ki kažejo na izrazito procikličnost. Na podlagi predpostavke nepopolnih napovedi najprej z modelom vektorske avtoregresije (VAR) generirata lastne

makroekonomske scenarije[33]. Z uporabo standardnega ekonometričnega modela potrdita, da je obrate v ekonomiji zelo težko napovedati. Modeli večinoma ekstrapolirajo trende iz bližnje preteklosti. Avtorja ugotovita, da CECL ne bi dal bistveno višjih popravkov vrednosti do začetka recesije 2007 v primerjavi s pristopom nastalih izgub (IL), bi pa vodil do bistveno višjih oslabitev v samem začetku krize, tj. v letu 2008. Po drugi strani bi CECL v primerjavi z IL hitreje zmanjšal popravke vrednosti ob koncu recesije. Poleg tega na podlagi lastnih ocen znižanja kapitalske ustreznosti in relevantnih parametrov iz literature ocenjevanja povratnih zank izračunata, da bi se bančno kreditiranje med recesijo zaradi uvedbe US GAAP lahko znižalo za dodatnih 9 %, kar predstavlja materialne povratne učinke.

Slika 3.4: Gibanje dejanske kapitalske ustreznosti Tier 1 (črna črta) ter primerjava s simuliranim scenarijem uvedbe US GAAP v ZDA med letoma 2005 in 2013 (rdeča črta); v analizi Covasa in Nelsona (2018)

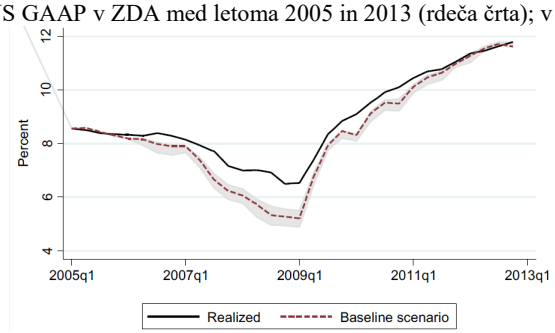

Vir: Covas in Nelson (2018).

Na morebitne težave zaradi neželene procikličnosti MSRP 9 opozarjajo tudi banke same na primer španska BBVA (2017) in Barclays (2017). Obe analizi sta preprosti in precej podobni v metodologiji, saj obe temeljita na določitvi SICR glede na absolutno določen PD, pri čemer izhajata iz podatkov bank glede izpostavljenosti po bonitetnih ocenah in pripadajočih PD. BBVA opozarja predvsem na negativen vpliv signifikantnega povišanja oslabitev na začetku recesije. Barclays v svoji analizi oceni, da bi v primeru »tipične« recesije zmanjšanje količnika CET1 v primeru modela pričakovanih izgub (IRB) znašalo okoli 1 %, v primeru MSRP 9 pa kar 3 %. MSRP 9 tako vodi do precejšnjega zvišanja volatilnosti kapitala, kar lahko zaradi povišane negotovosti pripelje do zvišanih stroškov kapitala. Pred MSRP 9 so imele banke po mnenju avtorjev možnost reagiranja, preden so se oslabitve prikazale v poslovnih izkazih, medtem ko je pri MSRP 9 učinek na kapital takojšen.

Poleg prvotne literature, ki je zagovarjala uvedbo MSRP 9 in US GAAP, obstaja tudi novejša literatura, ki ob predpostavki popolnih napovedi meni, da je procikličnost MSRP 9 in US GAAP manjša kot v primeru modela nastalih izgub (IL). Primeri so na primer avtorji Cohen in Edwards (2017), Buesa, Población Garcia, in Tarancón (2019), ter Chae, Sarama, Vojtech in Wang (2018).

Cohen in Edwards (2017) menita, da naj bi MSRP 9 zmanjšal procikličnost. Avtorja to zagovarjata ob predpostavki, da banke uspejo dovolj uspešno napovedati ekonomske razmere oziroma s scenariji pokrijejo možna prihajajoča tveganja. Menita, da pravočasno pripoznavanje izgub poveča transparentnost in zaupanje investitorjev. To vodi do tržne discipline, boljših managerskih odločitev v bankah in lažjega pridobivanja kapitala.

Če lahko predpostavimo, da so banke vsaj delno uspešne pri napovedovanju ekonomskih preobratov, je procikličnosti v US GAAP manj kot v pristopu nastalih izgub (Chae, Sarama, Vojtech in Wang, 2018). Zaključki so precej drugačni kot v analizi Covasa in Nelsona (2018). Manj procikličnosti je po njihovih prikazih in analizah tudi v primeru, ko nimamo predpostavke popolnih napovedi, saj se oslabitve še vedno oblikujejo nekaj obdobij pred dejanskimi realiziranimi izgubami. Kot je razvidno s spodnje slike, je model nastalih izgub (IL) izrazito procikličen, medtem ko je oblikovanje popravkov vrednosti po US GAAP precej bolj zglajeno. Vrh oslabitev po pristopu IL je približno 15 mesecev po nastopu recesije in v primeru US GAAP že na začetku recesije.

[33] Njun model ne uspe dobro napovedovati ekonomskih preobratov, kar je tudi značilnost večine strokovnih napovedi, saj so številni analitiki pred recesijo močno podcenjevali tveganja. Potrdita, da je bila napoved brezposelnosti močno podcenjena v času pred izbruhom velike finančne krize.

Slika 3.5: Gibanje popravkov vrednosti v deležu izpostavljenosti po pristopih US GAAP in IL ter gibanje cen nepremičnin in stopenj neplačila med letoma 2004 in 2012 na portfelju ameriških hipotekarnih kreditov; v analizi Chaejeve, Sarame, Vojtechove in Wanga (2018)

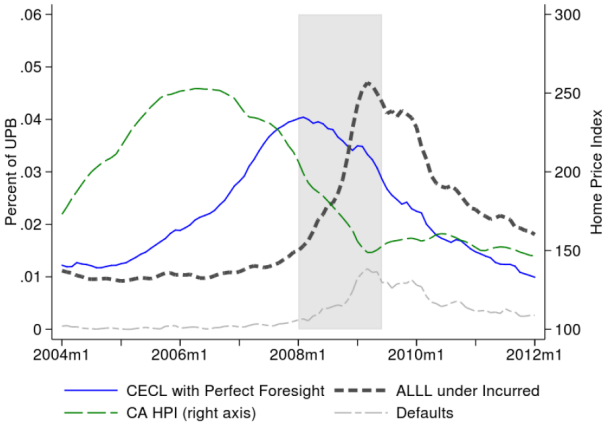

Opomba: Celotna izpostavljenost je označena z UPB (angl. unpaid principal balance). Popravki vrednosti so označeni z ALLL (angl. allowances for loan and lease losses). Indeks cen nepremičnin je označen s HPI (angl. house price index). S sivo barvo so označena obdobja recesije v ZDA.
Vir: Chae, Sarama, Vojtech in Wang (2018).

Buesa, Población Garcia in Tarancón (2019) zaključijo, da je MSRP 9 sicer procikličen, vendar manj kot MRS 39. Zaradi sprotnega pripoznavanja tveganj ga avtorji označijo kot korak v pravo smer. Hkrati opozorijo, da še vedno obstaja nevarnost nepravočasnega zaznavanja obratov oziroma povečanja oslabitev, saj te v veliki meri porastejo zgolj eno leto pred nastankom recesije. MSRP 9 je sicer bolj procikličen, če ga primerjamo z US GAAP. V primeru MRS 39 se izgube pripoznajo ob prehodu v status nedonosne izpostavljenosti oziroma še pozneje, ko pride do odpisov. Avtorji v svoji analizi uporabijo predpostavko popolnih napovedi, kar v primeru MSRP 9 skupine 1 pomeni, da je napoved enaka realizaciji za eno leto vnaprej. Gibanje oslabitev v skupini 1 sovpada z realiziranimi izgubami v prihodnjem letu. Na spodnji sliki je prikazana dinamika oblikovanja popravkov vrednosti (prikazani v deležu donosne izpostavljenosti), ocenjenih v njihovi analizi. Popravki vrednosti se po modelu CECL v US GAAP akumulirajo v času kreditne rasti, ki je bila značilna med letoma 2005 in 2008. V tem času so sicer napovedane verjetnosti neplačila nižje, zato se učinka med seboj delno izničita. MSRP 9 lahko zato v tem času močno podcenjuje tveganja. V primeru US GAAP je pokritost s popravki vrednosti skozi celotno obdobje zelo velika, medtem ko popravkov vrednosti na donosnih izpostavljenostih po predpostavkah MRS 39 ni.

Medtem ko so Krűger, Rősch in Scheule (2017) ugotovili, da se lahko v času recesije obseg oblikovanih popravkov vrednosti po MSRP 9 močno poveča in v odvisnosti od definicije SICR skoraj doseže višino oblikovanih popravkov vrednosti po US GAAP, nasprotno pa Buesa, Población Garcia in Tarancón (2019) ne ugotovijo izrazite procikličnosti MSRP 9 iz naslova uporabljene definicije SICR, ki je določen samo na podlagi števila dni zamud. Finančno sredstvo spada v skupino 2, če zamuja s plačili več kot 30 dni in manj kot 90 dni. Skupina 2 je tako samo prehodna skupina, saj finančna sredstva v obdobju enega četrtletja preidejo v skupino 3. Zaradi navedenega avtorji ugotavljajo, da večina popravkov vrednosti po MSRP 9 v recesiji pride iz skupine 1, učinek skupine 2 v njihovi analizi pa je razmeroma majhen.

Slika 3.6: Gibanje popravkov vrednosti v deležu donosnih izpostavljenosti po pristopih US GAAP, MSRP 9 in MRS 39 ter gibanje stopenj neplačila med letoma 1995 in 2024 na portfelju italijanskih hipotekarnih kreditov; v analizi Buesa, Población Garcie in Tarancóna (2019)

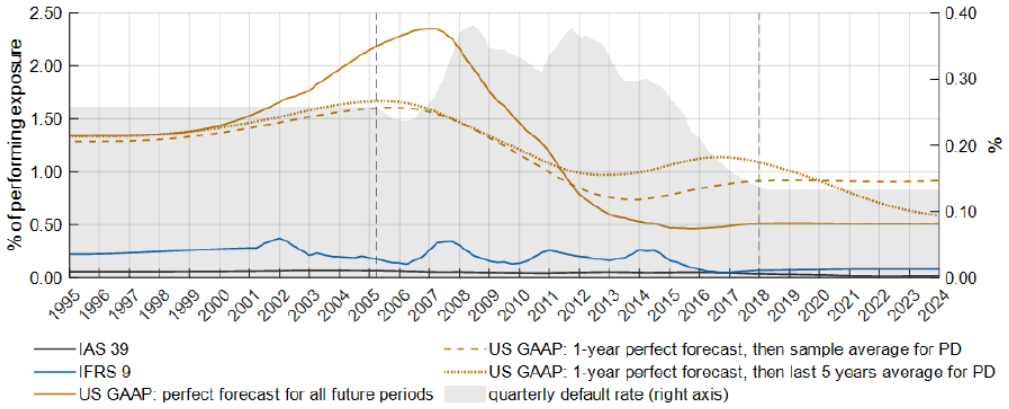

Vir: Buesa, Población Garcia in Tarancón (2019).

Gaffney in McCann (2018) na portfelju hipotekarnih kreditov na Irskem simulirata zgodovinske uvrstitve finančnih sredstev v skupine 1, 2 in 3 ter potrdita močno procikličnost iz naslova prehodov iz skupine 1 v skupino

2. Pod predpostavko popolnih napovedi dodajata, da je taka procikličnost koristna, saj gladi ekonomske cikle. Manj je namreč nenadnih cikličnih povečanj oslabitev, ki so bili še zlasti problematični v okviru MRS 39.

Analize pokažejo tudi, da bodo učinki procikličnosti močnejši pri bankah, katerih portfelji imajo daljše ročnosti, manj kvalitetne komitente in so izpostavljeni panogam, ki so bolj ciklične. Take analize so pripravili BoE (2018), Krűger, Rősch in Scheule (2017) ter BBVA (2017). Hitrejšo odzivnost na makro dejavnike ugotavljata tudi Thakkarjeva in Crecel (2019).

3.2.2 Analiza vpliva uporabe različnih predpostavk in modelov na gibanje oslabitev po letih

S pregledom literature v tem poglavju bomo poskusili odgovoriti na naslednja vprašanja:

a. ali se ob neupoštevanju predpostavke popolnih napovedi (angl. *perfect foresight*) procikličnost MSRP 9 ali US GAAP zelo poveča;
b. ali obstajajo bistvene razlike v dinamiki oblikovanja oslabitev po letih glede na to, kako uspešni ali pa konservativni smo pri napovedovanju recesije tik pred nenadnim preobratom v ekonomskem okolju (angl. *anticipation*);
c. ali uporaba različnih statističnih modelov vodi do primerljivih ocen izgub iz kreditnega tveganja;
d. kakšen je vpliv frekvence osveževanja napovedi na dinamiko oblikovanja oslabitev po letih;
e. kakšen je vpliv predpostavk, uporabljenih pri izračunu končne ocene pričakovanih izgub iz kreditnega tveganja, na primer hitrost konvergence na dolgoročnejše ocene kreditnih parametrov (angl. *reversion*) pri izračunu vseživljenjskih izgub iz kreditnega tveganja.

Chae, Sarama, Vojtech in Wang (2018) analizirajo vpliv predpostavk na procikličnost US GAAP. Poleg scenarija popolnih napovedi, v katerih je procikličnost najmanjša, avtorji testirajo tudi avtoregresijske modele (poudarek na trenutnem trendu), optimistične modele in model, v katerem so popolne napovedi na voljo za naslednjih šest mesecev. V tej analizi torej testirajo vpliv nepopolnih napovedi na transmisijski kanal PIT ocen kreditnih parametrov. Avtorji pokažejo, da se ocenjeni popravki vrednosti lahko materialno spremenijo, če spremenimo katero izmed predpostavk modeliranja (npr. predpostavka glede pričakovane rasti cen nepremičnin). S tem želijo opozoriti na kompleksnost modelskih pristopov pri ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja. Avtorji ugotovijo manjšo procikličnost US GAAP v primerjavi z modelom nastalih izgub (IL), vendar pa v primerih nepopolnih napovedi potrjujejo ciklična povečanja oslabitev na začetku recesije.

Predpostavko popolnih napovedi testirata tudi Abad in Suarez (2018), ki potrdita, da bo MSRP 9 vodil do manj cikličnih povečanj oslabitev v primerjavi s pristopom IL, v primeru popolnih napovedi za 1 leto vnaprej. Vendar pa sta avtorja zelo skeptična glede tega, da bi bile napovedi ekonomskih preobratov točne. Abad in Suarez (2018) ter Buesa, Población Garcia in Tarancón (2019) potrdijo, da uporaba TTC namesto napovedi PIT v okviru MSRP 9 in US GAAP vodi do bolj zglajenih napovedi ter s tem zmanjšuje procikličnost obeh standardov.

Breeden (2018) ugotovi, da pod določenimi predpostavkami izbira modela celo bolj vpliva na ocenjevanje CECL po US GAAP kot določitev ekonomskega scenarija. Avtor analizira hipotekarne kredite v ZDA med letoma 2001 in 2017. Testiranih je več različnih modelov: modeli časovnih vrst, modeli na podlagi prehodnih matrik, modeli roll-rate, modeli preživetja, age-period-cohort (vintage) in nekaj poenostavljenih metod, v ZDA predstavljenih za uporabo v manj kompleksnih kreditnih institucijah. Rezultate modelov primerja z realizacijami zunaj vzorca. Avtor prikaže, da se najenostavnejši modeli odrežejo zelo slabo, in jih posledično močno odsvetuje za uporabo pri izračunu CECL. Modeli časovnih vrst se izkažejo kot precej prociklični, hkrati lahko zanemarjajo številne pomembne spremenljivke. V njegovi analizi se najbolje izkažejo vintage modeli in modeli preživetja.

Chae, Sarama, Vojtech in Wang (2018) ugotovijo, da večja frekvenca osveževanja napovedi modelov zmanjša celotno procikličnost, še zlasti pa nenadno ciklično povečanje oslabitev. To je razvidno na spodnjih slikah, kjer je testiran scenarij nepopolne napovedi (napoved je popolna samo za obdobje naslednjih 6 mesecev). Avtorji testirajo četrtletno, polletno, letno in dvoletno osveževanje napovedi. Bolj sprotno osveževanje napovedi lahko tako vodi do manjše procikličnosti, in to ne glede na uspešnost same napovedi.

Chae, Sarama, Vojtech in Wang (2018) testirajo tudi hitrost konvergence na dolgoročnejše ocene kreditnih parametrov (angl. *reversion*) pri izračunu vseživljenjskih izgub iz kreditnega tveganja. Hitrejša konvergenca na dolgoletna povprečja zgladi rezultate in vodi do manj procikličnih rezultatov.

Slika 3.7: Gibanje popravkov vrednosti v deležu izpostavljenosti po pristopu US GAAP ter gibanje cen nepremičnin (HPI) v primeru *perfect foresight* in v primeru *limited foresight* z vidika osveževanja napovedi (na 24, 12, 6 oz. 3 mesece) med letoma 2004 in 2012 na portfelju ameriških hipotekarnih kreditov; v analizi Chaejeve, Sarame, Vojtechove in Wanga (2018)

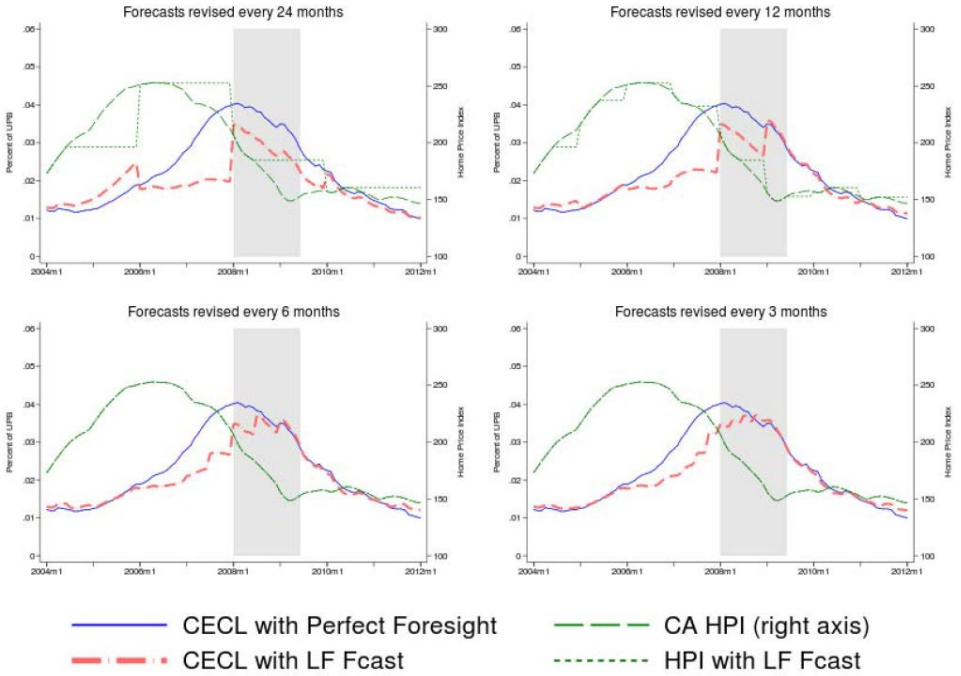

Opomba: Celotna izpostavljenost je označena z UPB (angl. unpaid principal balance). Indeks cen nepremičnin je označen s HPI (angl. house price index). S sivo barvo so označena obdobja recesije v ZDA.
Vir: Chae, Sarama, Vojtech in Wang (2018).

3.2.3 Testiranje izbire SICR na velikost oblikovanih popravkov vrednosti in cikličnih učinkov povečanja oslabitev

S pregledom literature v tem poglavju bomo poskusili odgovoriti na naslednja vprašanja:

a. kakšne so posledice na procikličnost z vidika razvrščanja donosnih izpostavljenosti v skupini 1 in 2 po MSRP 9 v primerjavi z razvrstitvijo vseh izpostavljenosti v skupino 2 kot po US GAAP;
b. ali lahko različno določen SICR vodi do različne dinamike oblikovanja oslabitev (senzitivnost SICR na makroekonomsko okolje) in na višino oblikovanih popravkov vrednosti.

Večina dejavnikov, ki so lahko kriterij za prehod iz skupine 1 v skupino 2, je izrazito procikličnih, na primer vrednost zavarovanj, bonitetna ocena, PD, EWS. Zaradi te procikličnosti, ki izhaja iz kriterija SICR, se v okviru MSRP 9 pričakujejo nenadna ciklična povečanja oslabitev na začetku recesije. Ti so lahko nesorazmerno veliki, če banke recesijo predolgo časa podcenjujejo. Z zelo konservativno določitvijo kriterijev za prehod iz skupine 1 v skupino 2 zaradi povečanja kreditnega tveganja od dneva pripoznanja (SICR) po MSRP 9 se z vidika višine oblikovanih popravkov vrednosti lahko približamo US GAAP. Izbira kriterija SICR lahko močno vpliva na dinamiko oblikovanja oslabitev na začetku recesije, saj so določeni kriteriji lahko bistveno bolj senzitivni na spremembe v makroekonomskem okolju kot drugi. V tem poglavju bomo podrobneje analizirali članke, ki se ukvarjajo s kriterijem SICR: Krűger, Rősch in Scheule (2017), Gaffney in McCann (2018), Abad in Suarez (2018) ter Buesa, Población Garcia in Tarancón (2019).

Krűger, Rősch in Scheule (2017) veliko pozornosti namenjajo postavitvi kriterijev za uvrstitev finančnih sredstev v skupino 2, saj je to po njihovem mnenju eden pomembnejših dejavnikov vpliva na procikličnost MSRP 9, zlasti z vidika nenadnih cikličnih povečanj oslabitev na začetku recesije. V svoji analizi ameriških obveznic kot kriterij SICR določijo povišanje vseživljenjskega PD (LPD). V analizi primerjajo tri meje za določitev SICR po enačbi: $\frac{LPD_{it}(t)}{LPD_{it}(t_0)} - 1 \geq \alpha$, kjer $\alpha = 5\,\%, 20\,\%, 50\,\%$, pri čemer manjša vrednost α predstavlja bolj konservativno določen SICR, tj. sredstva se prej prerazporedijo v skupino 2. Kot je razvidno s spodnje slike, bolj konservativna meja pomeni več sredstev v skupini 2, vendar pa je porast teh sredstev hitrejši (a ne tik pred recesijo) kot v primeru manj konservativnih mej (če je SICR določen z PD). Najbolj senzitivni na povečanje SICR so portfelji manj kvalitetnih finančnih sredstev. Odzivnost (procikličnost) je prav tako bistveno večja v obdobjih recesije kot v obdobjih ekspanzije. Zaključimo torej lahko, da je treba nameniti posebno pozornost identifikaciji kriterijev SICR, ki bodo omogočali pravočasno oblikovanje popravkov vrednosti že pred začetkom recesije. Le s tem se bomo lahko izognili nenadnim cikličnim povečanjem oslabitev.

Slika 3.8: Gibanje deleža celotne izpostavljenosti v skupini 2 glede na različno določen kriterij SICR po MSRP 9 med letoma 1991 in 2013 na portfelju ameriških obveznic za portfelje različne kakovosti; v analizi Krűgerja, Rőscha in Scheula (2017)

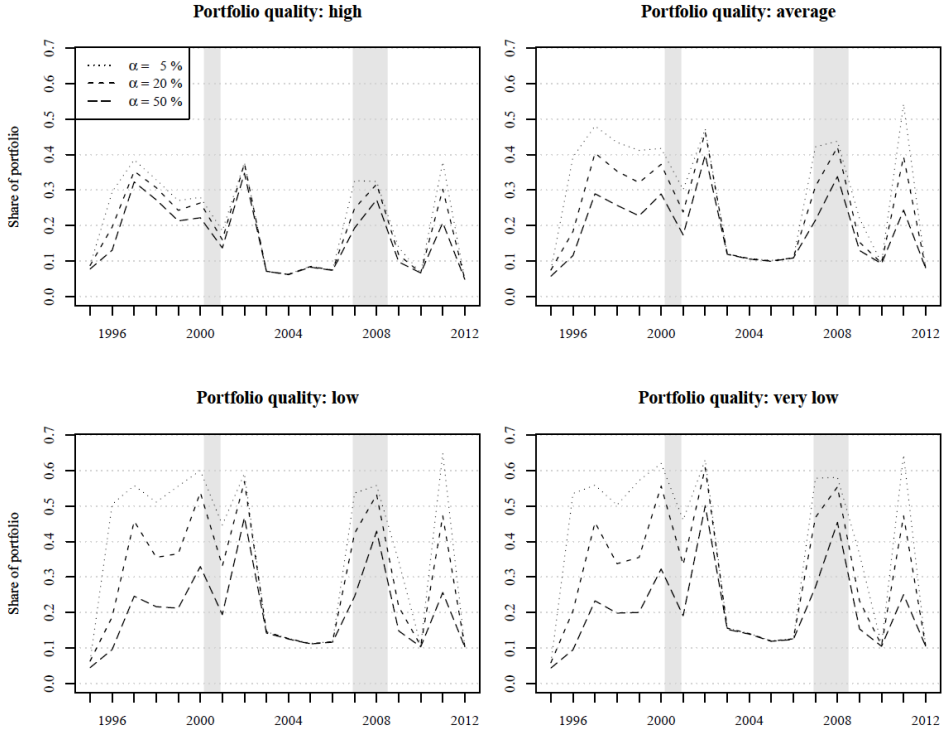

Opomba: α predstavlja kriterij SICR, pri čemer nižja vrednost parametra predstavlja bolj konservativno določen kriterij SICR. S sivo barvo so označena obdobja recesije v ZDA.
Vir: Krűger, Rősch in Scheule (2017).

Podobno konservativno definicijo SICR uporabita tudi Gaffney in McCann (2018). V svoji simulaciji definirata SICR kot: (a) 30-dnevne zamude, (b) restrukturiranje in (c) 3-kratno povišanje PD od datuma sklenitve pogodbe[34]. Avtorja na dejanskih podatkih irskih hipotekarnih kreditov uvrstita izpostavljenosti v skupine 1, 2 oziroma 3 med letoma 2008 in 2015. Ugotovita, da je razvrščanje v skupino 2 zelo procikličnо in se giblje sorazmerno z gibanjem stopnje brezposelnosti na Irskem. Delež izpostavljenosti v skupini 2 se tako v različnih letih analize giblje med 5 % v dobrih časih do 50 % v slabih časih. Avtorja ugotovita tudi, da je prispevek kriterija upoštevanja trikratnega povišanja PD, potem ko že upoštevamo kriterija 30-dnevnih zamud in restrukturiranja, zelo velik. Če upoštevamo še kriterij povišanja PD, se vrednost izpostavljenosti v skupini 2 močno poviša. S spodnje slike sta razvidni precejšnja volatilnost in procikličnost ocenjenih verjetnosti prehodov med skupinama 1 in 2. V dobrih časih so prehodi iz skupine 1 v skupino 2 precej manjši kot v slabih časih, hkrati pa so številčnejši prehodi iz skupine 2 v skupino 1. S slike je razvidno tudi usklajeno gibanje deleža števila izpostavljenosti v skupini 2 in stopnje brezposelnosti, kar potrjuje procikličnost. Avtorja uporabita dejanske realizacije makroekonomskih spremenljivk.

Slika 3.9: Prehodi med skupinama 1 in 2 (TR12, TR21) (levo) ter delež izpostavljenosti po skupinah (1, 2, 3) in stopnja brezposelnosti na portfelju irskih hipotekarnih kreditov med letoma 2008 in 2016; v analizi Gaffneyja in McCanna (2018)

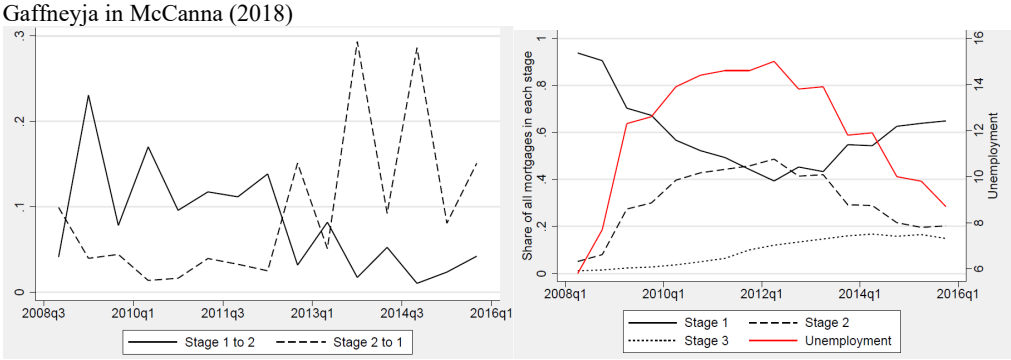

Vir: Gaffney in McCann (2018).

[34] Razlogi za spreminjanje PD v času so lahko idiosinkratični, na primer poslabšana kreditna kvaliteta posojilojemalca, poplačila kredita (s čimer se znižuje LTV in posledično izboljšuje LGD), obstoj novih poslov, zavarovanih z isto nepremičnino (zvišuje LGD obstoječim poslom), ali pa spremembe v makroekonomskem okolju (cene nepremičnin, ki vplivajo na LGD, splošno makroekonomsko okolje, spremembe OM) ipd.

Tudi ESRB (2019a) in ESRB (2019b) pozitivne učinke MSRP 9 pogojujeta z ustrezno določitvijo kriterijev SICR za razvrščanje izpostavljenosti v skupino 2. Ustrezno (dovolj konservativno) določeni kriteriji naj bi preprečevali zapoznelo pripoznavanje izgub iz kreditnega tveganja, s čimer naj bi bila nenadna ciklična povečanja oslabitev ob nenapovedanem obratu v ekonomski aktivnosti precej manjša. Po drugi strani je treba upoštevati, da lahko prestrogo določevanje kriterijev preveč omeji kreditno rast v normalnih ekonomskih razmerah. Neustrezno določanje kriterijev in neuspešnost pri napovedovanju hitrih preobratov v ekonomskih razmerah lahko vodita do znatnega povečanja oslabitev na začetku recesije, kar lahko njeno ostrino le še poviša. V ESRB (2019a) z zelo poenostavljeno analizo utemeljujejo pomembnost konservativno določenega kriterija za določitev skupine 2. V primeru, ko začetno vrednost izpostavljenosti v skupini 2 povišajo za dvakrat, se v prvem letu scenarija povečanje dodatno oblikovanih oslabitev precej omili.

Na pomembnost kriterija SICR in nevarnost nenadnih cikličnih povečanj oslabitev sta med prvimi opozarjala že Abad in Suarez (2018). V njuni analizi so prehodi v skupino 2 določeni prek prehodnih matrik in ne samo s kriterijem 30-dnevnih zamud. Avtorja analizirata portfelj relativno volatilnih podjetniških kreditov brez upoštevanja predpostavke popolnih napovedi. **Nasprotno Buesa, Población Garcia in Tarancón (2019) z uporabo predpostavke nekonservativnega kriterija SICR zgolj 30-dnevnih zamud ne potrdijo bistvenih cikličnih povečanj oslabitev iz prehodov izpostavljenosti iz skupine 1 v skupino 2.** Njihov prispevek je zelo zanimiv, saj daje drugačen pogled na definicijo SICR z vidika procikličnosti MSRP 9. V primeru manj konservativne definicije SICR procikličnost izhaja večinoma samo iz PIT ocen kreditnih parametrov, avtorji pa s tem prikažejo hitrejše in bolj sprotno pripoznavanje izgub kot po MRS 39. Treba je dodati, da se analizi razlikujeta z vidika definicije SICR in tudi glede drugih uporabljenih predpostavk[35]. Pri določevanju stopenj prehodov med skupinami te temeljijo na kvartalnih podatkih, za razliko od Abada in Suareza (2018), ki temeljijo na letnih podatkih, in uporabijo predpostavko popolnih napovedi. Kriterij SICR z zamudo med 30 in 90 dni je določen linearno s prehodi v skupino 3 v naslednjem četrtletju. Po tej definiciji je skupina 2 le prehodna skupina v skupino 3, kar pojasni, zakaj ni cikličnih povečanj izpostavljenosti v skupini 2 niti v času recesije. Stabilnost zamud med 30 in 90 dni v celotnem gospodarskem ciklu je razvidna tudi iz analize Volka (2015), ki je prikazana na spodnji sliki.

Slika 3.10: Gibanje deleža posojil glede na število dni zapadlosti na portfelju izpostavljenosti slovenskih bank do slovenskih podjetij med letoma 2007 in 2014; v analizi Volka (2015)

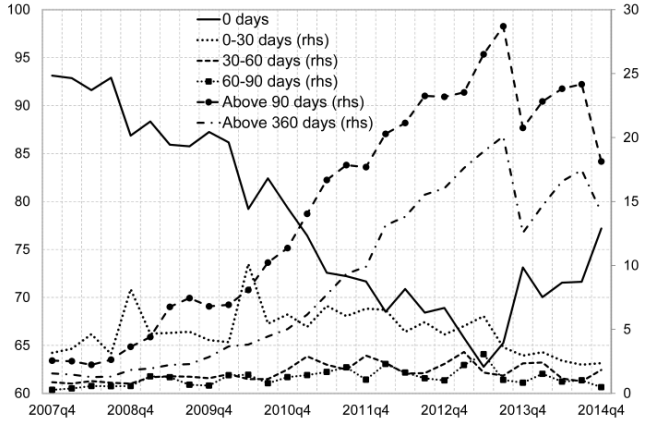

Vir: Volk (2015).

Dodati je treba, da smernice EBA (2017) sicer napotujejo banke k uporabi več kriterijev (SICR) in izrecno zapišejo, da le zanašanje na 30-dnevne zamude ni dovolj, razen če lahko banka dokaže, da vključitev drugih kriterijev ne bi bistveno izboljšala napovedi oziroma jih ne more vključiti brez velikih vložkov. Smernice BS (2017) napotujejo na smernice EBA, poleg nujnega kriterija 30-dnevnih zamud pa opredelijo še kriterij restrukturiranja donosne izpostavljenosti (skladno z Izvedbeno uredbo Komisije EU). Opozoriti je treba še, da smernice BS (2017) zahtevajo poskusno obdobje držanja izpostavljenosti v skupini 2 po prenehanju veljavnosti kriterijev SICR za držanje sredstev v skupini 2. Obdobje držanja znaša tri mesece za donosne nerestrukturirane izpostavljenosti in dve leti za donosne restrukturirane izpostavljenosti.

[35] K manjšim procikličnim učinkom iz skupine 2 po našem mnenju vodijo tudi nekatere druge predpostavke, ki jih avtorji uporabijo. Analiziran je portfelj italijanskih hipotekarnih kreditov, ki v zgodovini ni kazal bistvenih povečanj v stopnji neplačil (DR), vključijo predpostavko zniževanja verjetnosti neplačila ob bližanju zapadlosti (vintage), ki je Abad in Suarez (2018) ne uporabita. Drži sicer, da ne dovoljujejo prehodov iz skupine 2 nazaj v skupino 1.

4 Regulatorne možnosti glede obravnave morebitne neželene procikličnosti MSRP 9

ESRB (2017) že v svojem prvem poročilu na temo procikličnosti MSRP 9 kot glavne možne odzive na omejevanje neželenih učinkov procikličnosti MSRP 9 navaja: (a) skrb in nadzor nad ustrezno implementacijo MSRP 9 ter poročanje, (b) aktivacijo trenutno razpoložljivih kapitalskih blažilnikov (CCyB, CCoB), (c) uporabo stresnih testov za razumevanje dinamike gibanja oslabitev kot orodje pri pomoči za pravočasno ukrepanje ter (d) nadzorniške prilagoditve (angl. *prudential adjustments*). ESRB v več poročilih opozori na pomanjkanje podatkov in izkušenj v zvezi z MSRP 9 ter na potencialno neskladje med trenutno računovodsko in kapitalsko regulativo. Ta je bila kalibrirana še na prejšnje računovodske standarde. Ena izmed možnosti so tudi popravki kapitalske regulative.

4.1 Uporaba kapitalskih blažilnikov (CCyB in CCoB)

Kot eno izmed orodij pri blaženju morebitnih neželenih učinkov procikličnosti MSRP 9 ESRB (2017) navaja uporabo kapitalskih blažilnikov, kot sta na primer varovalni kapitalski blažilnik (CCoB) in proticiklični kapitalski blažilnik (CCyB). Košak in Košak (2009a) sicer opozarjata, da bankam vzdrževanje presežnega kapitala nad regulatornim kapitalom zvišuje stroške poslovanja, zmanjšuje dobiček, s tem pa postanejo manj zanimive za investitorje. Z vidika konkurenčnosti med bankami je zato po navedbah Krafta (2004, v Košak in Košak, 2009a) samoiniciativno izravnavanje rezervacij s strani bank nesprejemljivo, učinkoviti pa so le regulatorni ukrepi s strani regulatorjev. Upoštevati je treba, da je zbiranje dodatnega kapitala še zlasti odbijajoče v obdobju gospodarske krize, ko so tržne razmere neugodne. Banke zato (če že) raje zvišujejo kapital v ugodnih gospodarskih razmerah.

Mehanizem varovalnega kapitalskega blažilnika (CCoB) je polavtomatski in je oblikovan glede na znesek tveganju prilagojene izpostavljenosti banke, s čimer sicer le delno upošteva tveganja bank[36]. V obdobjih dobičkov ga morajo banke akumulirati do ciljne ravni, ki znaša 2,5 % zneska tveganju prilagojene izpostavljenosti, nato pa ga lahko med recesijo črpajo. Če banka krši CCoB, veljajo omejitve pri izplačilu bonusov zaposlenim in pri izplačilu dividend. Intenzivnost omejitev je odvisna od oddaljenosti banke do ciljnega CCoB. Abad in Suarez (2018) z analizo, ki temelji na predpostavki, da bi morale banke ob začetku recesije, ko se oslabitve močno povečajo, koristiti rezerve, akumulirane v CCoB, zaključita, da lahko prav ta varovalni blažilnik precej omili negativne učinke procikličnosti MSRP 9.

ESRB (2017) opozarja, da je dejanska (ne)uporaba CCoB v slabih časih odvisna od tržnih in nadzorniških pritiskov ter od uprav bank. Lahko se zgodi, da bodo banke tudi med recesijo blažilnik še vedno ohranile na 2,5 % RWA in v želji po svobodi pri razporejanju dobičkov raje uporabile standardne načine izboljševanja kapitalskih količnikov, kot je zniževanje kreditiranja. Treba je opozoriti, da se v času znižanih dobičkov pritiski na CCoB lahko najprej izrazijo v prepovedi izplačevanja dividend, če pa se banka želi izogniti prepovedi izplačevanja dividend, lahko pride do zniževanja kreditiranja in negativnih povratnih zank na kreditiranje. Kljub nejasnostim se ne sme pozabiti na obstoj tega blažilnika, ki ga med veliko finančno krizo v zadnji recesiji še ni bilo. Ta bo lahko blažil morebitne neželene učinke procikličnosti MSRP 9.

Proticiklični kapitalski blažilnik (CCyB) določa vsaka posamezna centralna banka. Navadno je postavljen med 0 in 2,5 % tveganju prilagojene izpostavljenosti. Če bi se v ugodnih gospodarskih razmerah oblikovale pozitivne CCyB, bi ob nenadnem in nepričakovanem poslabšanju ekonomskih razmer lahko sprostili rezerve, oblikovane s CCyB, in s tem ublažili negativne učinke na zmanjšanje kreditiranja.

Opozoriti je treba tudi na nekatere slabosti uporabe pristopa CCyB. Pristop je enoten za vse banke, kar pomeni, da ne upošteva heterogenosti[37] med bankami ali različne kakovosti implementacije MSRP 9. Hkrati lahko z uvedbo CCyB zmanjšamo spodbude bankam po izboljševanju implementacije MSRP 9. Povišanje CCyB je povezano tudi z višanjem stroškov kapitala, kar lahko negativno vpliva na kreditiranje gospodarstva, zato je tak pristop problematičen, če so rasti kreditiranja že sicer pod pričakovanji. Prvotni namen blažilnika je povečevanje odpornosti bančnega sistema med čezmerno kreditno rastjo, povzročeno z ekonomskimi razmerami. ESRB (2017) opozarja, da v skladu s trenutnimi regulatornimi napotki CCyB ni namenjen uravnavanju standardnih poslovnih ciklov. Skladno s to intuicijo bi bila morebitna pretirana procikličnost MSRP 9 zajeta samo prek oslabitev novih poslov v primeru identificirane prehitre rasti kreditiranja. Omeniti je treba, da so nekatere centralne banke kljub temu uvedle fleksibilnejšo uporabo CCyB, znotraj katere zajamejo tudi druge dejavnike (npr. ESRB (2017) kot tako omenja BoE). Procikličnost gibanja oslabitev po MSRP 9 je eksplicitno omenjena pri dveh centralnih bankah, in sicer pri Centralni banki Irske (2018) in v Centralni banki Češke (2018), kjer so objavili tudi podrobnejšo metodologijo nadgradnje CCyB (v Pfeifer in Hodula, 2018). Pri uporabi

[36] IRB banke, ki imajo portfelj z višjo izračunano regulatorno izgubo iz kreditnega tveganja, ali pa SA banke s portfelji z višjimi utežmi tveganja morajo oblikovati absolutno višji varovalni kapitalski blažilnik. Treba je opozoriti, da povezava med računovodsko in kapitalsko regulativo ni enoznačna. Končni učinek je zelo odvisen od portfelja banke.

[37] Ker je CCyB določen v odstotku zneska tveganju prilagojene izpostavljenosti, se relativna kvaliteta bančnega portfelja sicer delno upošteva.

mehanizmov, na katerih temelji CCyB v relaciji z ECL, je treba biti pozoren, saj lahko uporaba vodi do dodatnih nepredvidenih neželenih učinkov in morebitnih neusklajenosti s cilji, za katere so bili instrumenti prvotno namenjeni (npr. v primeru, ko bi bila kreditna rast nizka, hkrati pa bi imeli nizke oslabitve, bi bila uporaba CCyB za namene blažitve procikličnosti MSRP 9 kontradiktorna).

Kot možni alternativni kapitalski blažilnik se pogosto omenja tudi blažilnik sistemskih tveganj (SyRB). Ta blažilnik je namenjen kritju potencialnih strukturnih sistemskih tveganj, implementacija blažilnika pa je mogoča tudi po vnaprej opredeljenih skupinah bank. V okvir varovalnih blažilnikov lahko štejemo tudi blažilnike za druge sistemsko pomembne banke (O-SII).

4.2 Kapitalska regulativa in nadzorniške prilagoditve

BIS je s ciljem omejevanja prevelikega učinka ob uvedbi MSRP 9 dovoljevala prehodno ureditev za zmanjšanje vpliva uvedbe MSRP 9 na kapital (angl. *transitional arrangements*). Dovoljevala je dva pristopa: (a) statični pristop in (b) dinamični pristop. Po statičnem pristopu je banka na datum prehoda na MSRP 9 primerjala zaključno bilanco po MRS 39 z otvoritveno bilanco po MSRP 9. Pri poslabšanju kapitalske ustreznosti CET1 zaradi povišanja popravkov vrednosti se je znižanje kapitala CET1 lahko razporedilo po vnaprej določenem številu let. Za dinamični pristop velja podobna logika, vendar se upošteva sprotno vsakoletno gibanje popravkov vrednosti v vnaprej določenem obdobju prehoda. Oba pristopa se lahko nanašata samo na nove oslabitve, ki izhajajo iz sprememb računovodskega poročanja, in ne na oslabitve, ki bi bile izkazane po računovodski ali regulatorni ureditvi pred uvedbo MSRP 9. Najdaljšo dobo razmejevanja oslabitev določi na pet let (BIS, 2017).

Predlog BIS (2017) so podprle tudi druge relevantne institucije. V pregledu zakonodaje CRD IV (European Commission, 2016, v ESRB, 2017) so se zavzeli za dinamični pristop, v katerem se kapital CET1 poviša glede na vsoto oslabitev v skupinah 1 in 2, poračunano na vsak posamezen datum poročanja in razmejeno v obdobju petih let glede na vnaprej določeno dinamiko. V EBA (2015, 2017, v ESRB, 2017) so prav tako izrazili pozitivno stališče, hkrati pa željo po preprostem pristopu, statični metodologiji, štiriletnem razporejanju, vseeno pa so poudarili, da nevtralizacija učinkov ne bi smela biti v celoti. Regulatorni organi po državah so imeli diskrecijsko pravico odločanja glede vpeljave statičnega ali dinamičnega pristopa pri izračunu učinkov uvedbe MSRP 9.

Ostaja pa vprašanje, kako uskladiti kapitalsko regulativo z novimi računovodskimi standardi v prihodnosti. BIS (2018) je v letu 2018 sporočila, da še ni sprejela dokončne odločitve glede morebitne spremembe kapitalske regulative kot odgovor na uvedbo MSRP 9. Do sprejetja končne rešitve dopuščajo možnost, da centralne banke v primeru cikličnih povečanj oslabitev uporabijo možnost prehodnega razporejanja učinkov, da bi ublažile morebitne negativne učinke na kapitalsko ustreznost.

Kalibracija trenutnega izračuna kapitalskih zahtev je bila narejena na podlagi teoretične povezave med prejšnjimi računovodskimi (tj. MRS 39) in regulatornimi popravki vrednosti (BIS, 2005). Kapitalske zahteve (oz. regulatorne uteži tveganja) so bile kalibrirane na način, da je bila določena minimalna kapitalska zahteva, ki se ujema z zahtevo po absorpciji nepričakovanih izgub v obdobju enega leta glede na izbran interval zaupanja. Z uvedbo MSRP 9 se pojavlja vprašanje, ali je primerjanje enoletnih regulatornih in vseživljenjskih računovodskih oslabitev še vedno konsistentno. Po MSRP 9 se namreč poveča del pričakovanih prihodnjih izgub iz kreditnega tveganja, ki naj bi se kril z računovodskimi oslabitvami. Nekateri avtorji se zato sprašujejo, ali bi se morala kapitalska regulativa ponovno kalibrirati. Med njimi so vrh G20 (v ESRB, 2017) in Garcia Céspedes (2019). Slednji se pod predpostavko popolnih napovedi sprašuje, ali bi morali ponovno premisliti koncept obravnave nepričakovanih izgub v okviru kapitalske regulative. Če uspemo z MSRP 9 napovedati večji del izgub kot po prejšnjem računovodskem standardu (saj se zdaj slabijo tudi plačniki), bi se morale kapitalske zahteve za nepričakovane izgube znižati. Skladno s tem v BIS (2018) raziskujejo možne spremembe regulative za SA banke[38]. V BIS (2016a) opisujejo naslednje predloge: (a) ohranitev heterogenosti med državami v trenutni regulatorni obravnavi GP in SP popravkov vrednosti, (b) vzpostavitev poenotene definicije slednjih med državami, (c) ukinitev razlikovanja med GP in SP ter vpeljavo regulatornega izračuna pričakovanih izgub[39], analognega, kot to velja za IRB banke tudi za SA banke. S tem pristopom bi zmanjšali heterogenost med državami ter zagotovili večjo konsistentnost med SA in IRB bankami. Tudi ta pristop ne bo rešil dileme, da so oslabitve MSRP 9 lahko izračunane vseživljenjsko, medtem ko je regulatorna pričakovana izguba enoletna.

Uporaba nadzorniških prilagoditev ima v primerjavi z uporabo CCyB prednost predvsem v tem, da so te lahko bolj prilagojene specifičnim tveganjem posamezne banke, implementacija pa je lahko avtomatska. Hkrati imajo centralne banke s tovrstnimi ukrepi že več izkušenj. Težava teh ukrepov je, da mora biti v večini primerov odločitev o spremembi regulatorne obravnave izgub sprejeta na mednarodni ravni, hkrati pa je lahko metodologija uporabnikom finančnih informacij zelo kompleksna in težko razumljiva. Prav tako je treba biti pozoren pri razkritju informacij regulatornega in računovodskega kapitala, ki lahko v različnih ekonomskih ciklih kažeta precej drugačno sliko. Obstajajo tudi določeni proticiklični mehanizmi znotraj obstoječe kapitalske regulative, o katerih odločajo posamezni pristojni organi. Pristojni organi lahko, če ugotovijo, da utež tveganja 35 % za izpostavljenosti, zavarovane s hipotekami na

[38] Za IRB banke se spremembe ne pričakujejo.

[39] Po tej metodi bi se PD izračunal na podlagi regulatorne formule ob predpostavki vrednosti LGD in uteži tveganja, kot sta predpisana v regulativi FIRB oz. SA (BIS, 2016a).

stanovanjske nepremičnine, in utež tveganja 50 % za izpostavljenosti, zavarovane s poslovnimi nepremičninami, ki so na zadevnem ozemlju, ne odražajo dejanskih tveganj, povezanih z enim ali več nepremičninskimi segmenti takih izpostavljenosti, za te nepremičninske segmente izpostavljenosti določijo višjo utež tveganja v skladu z dejanskimi tveganji ali strožja merila oziroma pogoje za obravnavo izpostavljenosti ali del izpostavljenosti kot v celoti in popolnoma zavarovano z nepremičninami (Uredba (EU) št. 575/2013, člen 124).

4.3 Uporaba dinamičnih rezervacij

Primer nadzorniških prilagoditev so lahko tudi dinamične rezervacije, ki temeljijo na primerjavi regulatornih in računovodskih pričakovanih izgub iz kreditnega tveganja. Mehanizem dinamičnih oziroma statističnih rezervacij so v Španiji uporabljali od leta 1999 pa vse do leta 2016[40]. Koncept dinamičnega oblikovanja rezervacij, ki je opisan tudi v Košak in Košak (2004a), temelji na dejstvu, da je za posamezen portfelj mogoče razlikovati med t. i. pričakovanimi (povprečne izgube v določenem časovnem obdobju) in nepričakovanimi izgubami (razlika med realiziranimi in pričakovanimi izgubami). Pogoj za uporabo tega pristopa je, da je za izbrani portfelj možen izračun pričakovanih izgub za obdobje gospodarskega cikla.

Z mehanizmom dinamičnih rezervacij se v banki vzpostavi sklad rezervacij, namenjen pokrivanju pričakovanih izgub v določenem obdobju. V letih, ko so dejansko realizirane izgube manjše od pričakovanih izgub, se dinamične rezervacije akumulirajo, v obdobjih, ko so realizirane izgube večje od pričakovanih, pa se sklad prazni. Tveganja so tako pripoznana že ob pripoznanju novih kreditnih poslov in ne šele, ko ti postanejo nedonosni. Ob implementaciji v Španiji so banke četrtletno ugotavljale razliko med ocenjeno pričakovano izgubo in posebnimi oslabitvami v četrtletju, razlika pa se je bodisi akumulirala v dinamičnih rezervacijah do regulatorno vnaprej določene zgornje meje velikosti sklada ali pa se je sklad zmanjševal. Banke so imele za izračun pričakovanih izgub na voljo dve možnosti: (a) uporabo internih modelov, za katere so imele dovoljenje regulatorja, ali (b) uporabo regulatorno določenih parametrov. Izračun je nadalje opisan v Košak in Košak (2004a) in Košak in Košak (2009a), sama simulacija pa je predstavljena v Košak in Košak (2004b). Članek Saurine in Trucharte (2017) vsebuje podrobno predstavitev vseh vidikov tega mehanizma in opis kalibracije regulatorno določenih parametrov. Regulatorno določene pričakovane izgube banka izračuna po enostavni formuli, pri kateri vrednosti obstoječih in novih poslov pomnoži s parametri, določenimi regulatorno glede na šest skupin tveganja (bonitetnih skupin).

Košak in Košak (2004a) izpostavljata naslednje ugodne posledice izravnalnega učinka: (a) ublažitev neželene procikličnosti računovodskega standarda, (b) stabilizacija donosnosti poslovanja bank in dela obrestne marže[41], ki je določen z oslabitvami (s tem pa povečana stabilnost poslovanja banke, ki je znak zmanjšanja tveganosti banke in s tem znižanja stroškov kapitala), ter (c) enakomernejša porazdelitev bremena oslabitev v daljšem časovnem obdobju. Prednost glajenja kreditnih ciklov izpostavljajo tudi Jiménez et al. (2017, v ESRB, 2019a).

Nekateri avtorji pa izpostavijo nevarnosti in slabosti tega mehanizma. Carbo-Valverde in Rodriguez-Fernandez (2018) ugotavljata, da se je procikličnost oblikovanja oslabitev z uvedbo mehanizma sicer zmanjšala, hkrati pa opozarjata, da so banke v okviru tega mehanizma sprejemale bolj tvegane ex ante odločitve, mehanizem tudi ni rešil problema kreditnega balona, prav tako izpostavljenosti slabši kreditni kakovosti v okviru tega sistema niso bile dovolj oslabljene. Tudi Novotny-Farkas (2016) izpostavlja, da je bil mehanizem netransparenten in vprašljivo ustrezen v času MRS 39. Perez, Salas-Famus in Saurina, 2008, v Slapničar in Škapin (2013) ugotavljajo, da je sistem dinamičnih rezervacij, ki je temeljil na zgodovinskih podatkih, pred krizo zahteval nizke ravni oblikovanih oslabitev, ki v zadnji finančni krizi niso zadostovale. Podobno navajajo tudi Trucharte in Saurina, 2013, in Banka Španije, 2017, v Buesa, Población Garcia in Tarancón (2019). Hkrati mehanizem dobro deluje le ob ustreznem nadzoru regulatorja nad bančnimi internimi modeli (kar zahteva precej resursov) in v primeru zadostnih podatkovnih serij. Borio (2018) opozarja na možen odpor računovodske stroke v primeru uveljavljanja tovrstnega mehanizma.

Košak in Košak (2004a) sta v okviru prejšnje računovodske regulative predlagala uvajanje dinamičnih rezervacij le za posamezne skupine bančnih naložb, za katere so izračuni možni, hkrati pa so tako upoštevana tveganja po posameznih segmentih. Uvedba ni smiselna, če ni zadoščeno podatkovnim osnovam za izdelavo modelov za izračun pričakovanih izgub. Prav tako je uvedba težka v primeru velikih strukturnih sprememb, ko je zanesljivost ocenjevanja pričakovanih izgub manjša. Košak in Košak (2009b) navajata, da bi bilo v primeru uvedbe dinamičnih rezervacij treba jasno ločiti med izračunanimi dobički in izgubami pred uporabo tega mehanizma in po njej. ESRB (2019a) opozarja, da bi bilo pred razmišljanjem o uveljavitvi tovrstnega mehanizma v sklopu MSRP 9 treba podrobno analizirati mehanizme interakcije z novim računovodskim standardom ter prednosti in slabosti tovrstnega pristopa. Košak in Košak (2004a) menita, da je sistem smiselno uvesti samo v primeru, če je za bančni sistem značilna cikličnost gibanja oslabitev in če je ta cikličnost povezana s cikličnostjo gospodarske aktivnosti.

[40] Podobni sistemi se še vedno uporabljajo v Aziji in Latinski Ameriki (Restoy in Zamil, 2017, v Borio, 2018).

[41] Ocena pričakovanih izgub za določeno časovno obdobje določa tudi obrestno maržo, ki bo namenjena pokrivanju teh izgub. Prilagajanja tega dela obrestne marže, kot navajata Košak in Košak (2004a), na kratek rok niso več potrebna, saj se morebitna nihanja izgub pokrivajo iz sklada dinamičnih rezervacij.

4.4 Dosledno izvajanje zahtev MSRP 9, transparentnost, kontrola in uporaba drugih orodij

Na podlagi pregleda literature bi lahko trdili, da se tudi ob ohranjanju trenutno veljavne regulative in neuporabe kapitalskih blažilnikov priporoča vsaj dosledna implementacija MSRP 9. ESRB (2019a), Serrano (2018) in ESRB (2017) navajajo več orodij za preprečevanje morebitnih neugodnih učinkov procikličnosti MSRP 9: (a) uporaba stresnih testov za identifikacijo potencialnih učinkov MSRP 9, (b) akumulacija kapitalskih blažilnikov, (c) sodelovanje revizorjev, regulatorjev, nadzornikov in bank pri zbiranju podatkov, primerjavi, diskusijah na temo procikličnosti in modeliranja MSRP 9, (d) uporaba »primerne« definicije kriterijev za prehod finančnih sredstev iz skupine 1 v skupino 2 (SICR), (e) uporaba »primernih« scenarijev in uteži pri izračunavanju uteženih ocen ECL, (f) validiranje in backtesting rezultatov ipd.

Dosledna implementacija MSRP 9 zahteva precejšnje vložke v infrastrukturo IT, zbiranje podatkov in kadre z ustreznim znanjem, kar je lahko težava za manjše banke. Zato velja poziv ESRB (2019a), da naj bo kompleksnost modelov primerna in ne prevelika. Le tako lahko vsi udeleženci (banka, revizorji, regulatorji in splošna javnost v letnih poročilih) bolje razumejo infrastrukturo, omogočena je tudi boljša primerljivost med bankami. Močno orodje so lahko tudi razkritja finančnih izkazov, ki omogočijo primerjave med bankami in kritičen pogled na implementacijo MSRP 9. Razkritja bi morala biti ciljana po različnih vidikih tveganja in harmonizirana za vse banke v bančnem sistemu. ESRB (2017) izpostavlja še načelo proporcionalnosti ter v primeru manjših bank spodbuja uporabo enostavnejših modelov in pristopov. Pri tem se sklicuje na več člankov, ki dajejo prednost enostavnejšim modelom, ki imajo manj modelskega tveganja, hkrati pa v veliko primerih boljšo napovedno moč (npr. Estrella in Miskin, 1998, v ESRB, 2017). Po drugi strani Breeden (2018) opozarja, da se najbolj preprosti modeli ne obnesejo zadovoljivo. Ravnotežje med obema je težko doseči.

Stresni testi so lahko močno orodje pri identifikaciji morebitnih neželenih učinkov procikličnosti MSRP 9 ter identifikaciji transmisijskih kanalov in tveganega dela portfelja. Uporabni so lahko tako nadzorniški stresni testi od spodaj navzgor, stresni testi centralne banke od zgoraj navzdol ter tudi interni stresni testi, ki se uporabljajo na primer za ICAAP. BoE (2018, 2019) je določanje višine količnika kapitalske ustreznosti, ki omogoča, da banka opravi stresne teste (angl. *hurdle rate*), vezala na povečanje oslabitev po uveljavitvi MSRP 9 v primerjavi s prejšnjimi računovodskimi standardi. V BoE (2018, 2019) sicer navajajo, da pristop prenavljajo in nadgrajujejo. Visoki predstavnik BoE Taylor (2020) je v enem od svojih govorov razkril, da namerava BoE v okviru svojih stresnih testov 2020 dodatne oslabitve skupin 1 in 2, ki izhajajo iz narave MSRP 9, v prvem letu stresnega scenarija obravnavati kot pribitek k kapitalu. Te oslabitve po njegovem mnenju ne pomenijo dejanskih izgub, ampak potencialne vnaprejšnje rezerve za izgube v prihodnosti in so kot take lahko ščit za kritje izgub v prihodnosti (angl. *loss absorbing*). O podrobnostih okvirja, ki naj bi se vzpostavil za pripoznanje presežka računovodskih oslabitev nad regulatornimi za IRB banke, se trenutno še razpravlja. Poleg tega v BoE še iščejo rešitev za obravnavo izpostavljenosti, ki temeljijo na standardiziranem pristopu.

ESRB (2017) kot pozitivni prispevek k omejevanju procikličnosti omenja regulatorne napotke v zvezi z implementacijo MSRP 9 po bankah. Napotki se lahko dotaknejo izpostavljanja dobrih praks glede določevanja scenarijev (koliko in kako ekstremni naj bodo) in upravljanja procesov ipd. Določene smernice so že podali v EBA (2017), BIS (2015, v ESRB, 2017) in tudi BS (2017). Centralna banka lahko spremlja razvoj modelske infrastrukture in pomaga pri popisu problemov, najboljših praks in izražanju pričakovanj glede implementacije. ESRB (2017) izpostavlja, da je zaradi kompleksnosti MSRP 9 zaželeno povezovanje nadzornikov, regulatorjev in revizorjev.

ZAKLJUČEK

V zaključku bomo povzeli pregled empirične literature z vidika procikličnih učinkov računovodskih standardov in identifikacije transmisijskih kanalov, ki vplivajo na procikličnost oblikovanja oslabitev in možnih odzivov na procikično delovanje MSRP 9.

Hitrejše in bolj sprotno pripoznavanje izgub iz kreditnega tveganja skladno z MSRP 9 je za finančno stabilnost bolj zaželeno od prepoznih in nenadnih povečanj oslabitev, značilnih v okviru MRS 39. MSRP 9 bi tako lahko gladil finančni cikel, tveganja pa bi bila pripoznana še v časih, ko je dostop do virov kapitala lažji. Dosegli bi tudi večjo transparentnost računovodskih izkazov, povečali bi zaupanje investitorjev, tržno disciplino in izboljšali managerske odločitve v bankah. Za finančno stabilnost je sicer še bolj zaželeno popolno glajenje finančnega cikla kot na primer v primeru uvedbe kontracikličnega mehanizma dinamičnih rezervacij. V tem primeru so popravki vrednosti oblikovani glede na celoten ekonomski cikel (TTC) in ne samo glede na trenutno oceno tveganj (PIT), ki je lahko izrazito prociklična. V primeru PIT so pritiski na kapital in izkaz poslovnega izida največji, takrat ko je dostop do kapitala omejen, gospodarstvo pa je v krču.

Težava lahko nastopi, če banke ne uspejo (ali ne morejo) pravočasno predvideti nenadnih poslabšanj makroekonomskega okolja. Abad in Suarez (2018), Krűger, Rősch in Scheule (2017), Barclays (2017), BBVA (2017), ter Covas in Nelson (2018) opozarjajo, da lahko prihaja do nenadnih cikličnih povečanj iz naslova PIT ocen kreditnih parametrov in iz prehodov iz skupine 1 v skupino 2. Tipičen primer za to je lahko prav kriza Covid-19, s katero se soočamo v trenutnem času. Nevarnost je, da MSRP 9 prestavi oblikovanja oslabitev na začetek recesije, ampak tudi intenzivira negativne finančne cikle. Ob upoštevanju nevarnosti, da smo ljudje v času recesije zaradi trenutnega negativnega trenda (angl. *recency bias*) lahko zelo pesimistični, bi lahko v teh časih prišlo do (pretiranega) ocenjevanja izgub iz kreditnega tveganja na plačnikih, kar bi lahko dodatno intenziviralo procikličnost v časih recesije. Tako intenziviranje recesije ne bi bilo nujno povezano z razvojem realne ekonomije, bi pa lahko prek povratne zanke zniževanja kreditiranja bank v času recesije zmanjšalo ponudbo posojil, povečalo tveganje refinanciranja in povzročilo dodatno poslabšanje v realnem gospodarstvu. Izrazito ciklična narava oblikovanja oslabitev bi lahko bistveno poslabšala izkaze poslovnega izida in vplivala na višjo volatilnost gibanja količnikov kapitalske ustreznosti.

Z vidika analize dinamike oblikovanja oslabitev po letih številne analize ugotavljajo precejšnjo odzivnost na napovedi makroekonomskih parametrov in generiranje oslabitev na začetku recesije (angl. *frontloading*) ter sproščanje oslabitev, ko se ekonomska slika začne izboljševati. BBVA (2017) in Barclays (2017) opozarjata na izrazito povišanje oblikovanja oslabitev na začetku recesije. Zelo uporabno orodje pri potrjevanju te dinamike so stresni testi. V ESRB (2019a) analizirajo dinamiko oblikovanja oslabitev po MSRP 9 na podlagi rezultatov nadzorniških stresnih testov EBA 2018, v kar so vključene največje banke v EU. Podobna dinamika je bila ugotovljena v stresnih testih BoE (2018).

Avtorji se ne strinjajo glede zaključkov o procikličnosti različnih standardov (MRS 39, MSRP 9 in US GAAP). Abad in Suarez (2018), Krűger, Rősch in Scheule (2017) opozarjajo na neželene prociklične učinke MSRP 9. Buesa, Población Garcia in Tarancón (2019) pa pod določenimi predpostavkami ugotavljajo, da je MSRP 9 lahko manj procikličen od MRS 39, zagotovo pa bolj kot US GAAP. Abad in Suarez (2018) ter Krűger, Rősch in Scheule (2017) opozarjajo, da lahko v okviru MSRP 9 pride do znatne neželene procikličnosti MSRP 9 na začetku recesije, zlasti v primeru nenapovedanih šokov (npr. šok Covid-19). Abad in Suarez (2018), Krűger, Rősch in Scheule (2017) ter Buesa, Población Garcia in Tarancón (2019) se sicer strinjajo, da je zaradi uporabe samo vseživljenjskih oslabitev US GAAP manj procikličen kot MSRP 9, vendar za ceno višjih popravkov vrednosti v vseh obdobjih gospodarskega cikla. Poleg tega lahko MSRP 9 v primerjavi z US GAAP podcenjuje tveganja novih poslov v obdobjih hitre kreditne rasti, ko je percepcija tveganj nizka (Buesa, Población Garcia in Tarancón, 2019). Covas in Nelson (2018) z rezultati simulacije uvedbe CECL v obdobju recesije 2007–2009 pokažeta, da je že sam izračun popravkov vrednosti po CECL zelo procikličen. Nasprotno, da je procikličnosti v US GAAP manj kot v pristopu nastalih izgub (IL), pa zaključijo Chae, Sarama, Vojtech in Wang (2018). Avtorji sicer predpostavijo, da imajo banke vsaj nekaj uspešnosti pri napovedovanju ekonomskih preobratov. Poleg tega pravočasno pripoznavanje izgub MSRP 9 vodi do večje transparentnosti in zaupanja investitorjev (Cohen in Edwards, 2017). Buesa, Población Garcia in Tarancón (2019) dodajo, da je MSRP 9 procikličen, vendar manj kot MRS 39. Analiza se od drugih pomembno razlikuje po definiciji kriterija SICR, ki ga opredelijo samo z 30-dnevnimi zamudami. Njihovi rezultati, ki ne kažejo izrazite procikličnosti MSRP 9, sploh pa ne procikličnosti iz naslova prehodov iz skupine 1 v skupino 2, so verjetno večinoma posledica te definicije SICR.

Bolj poenoteno mnenje je, da z vidika oblikovanih popravkov vrednosti velja naslednje razmerje: $IL_t \leq EL_t^{1Y} \leq EL_t^{MSRP9} \leq EL_t^{US\ GAAP}$. Po pristopu nastalih izgub (IL) bo najmanj oslabitev, saj se praviloma finančna sredstva po tem pristopu slabijo šele do takrat, ko že prihaja do neplačil. Sledi pristop enoletnih PIT izgub, nato pristop MSRP 9, ki je mešanica enoletnih in vseživljenjskih izgub. Največ popravkov vrednosti je oblikovanih po pristopu US GAAP, kjer se izračunavajo samo vseživljenjske izgube. Relacija oblikovanih popravkov vrednosti po pristopu IRB (EL_t^{IRB}) glede na ostale je odvisna od faze ekonomskega cikla, v katerem je gospodarstvo.

Avtorji proučujejo tudi, kakšen je vpliv kakovosti portfelja, strukture portfelja in ročnosti na dinamiko oblikovanja oslabitev. Pri tem se BoE (2018), Krűger, Rősch, in Scheule (2017) in BBVA (2017) strinjajo, da bodo učinki procikličnosti močnejši pri bankah, katerih portfelji imajo daljše ročnosti, manj kakovostne komitente in so

izpostavljeni panogam, ki so bolj ciklične. Hitrejšo odzivnost na makro dejavnike ugotavljata tudi Thakkarjeva in Crecel (2019).

Uporaba predpostavke popolnih napovedi (angl. *perfect foresight*) lahko pomembno vpliva na rezultate analiz, tj. ali se računovodski standard označi kot procikličen ali ne. Chae, Sarama, Vojtech in Wang (2018) pokažejo, kako pomemben je vpliv izbora predpostavk modeliranja in scenarija na rezultate. V vseh testiranih modelih sicer še vedno prikažejo manjšo procikličnost US GAAP v primerjavi z modelom nastalih izgub (IL), vendar pa v primerih nepopolnih napovedi potrjujejo nenadna ciklična povečanja oslabitev na začetku recesije. Tudi Abad in Suarez (2018) s predpostavko popolnih napovedi za 1 leto vnaprej potrdita manjšo procikličnost v primerjavi s pristopom IL.

Predmet raziskav je bil tudi vpliv posameznih modelskih predpostavk na procikličnost MSRP 9. Chae, Sarama, Vojtech in Wang (2018) so potrdili, da višja frekvenca osveževanja napovedi modelov zmanjša celotno procikličnost, še zlasti pa je ublaženo nenadno ciklično povečanje oslabitev. Uporaba TTC v primerjavi s PIT parametri vodi do bolj zglajenih napovedi ter s tem manjše procikličnosti MSRP 9 in US GAAP (Buesa, Población Garcia in Tarancón, 2019 ter Abad in Suarez, 2018).

Na procikličnosti MSRP 9 močno vplivata tudi izbor in senzitivnost uporabljenega kriterija za določitev prehoda iz skupine 1 v skupino 2, tj. SICR. Izbira kriterija SICR močno vpliva na dinamiko oblikovanja oslabitev na začetku recesije, saj so določeni kriteriji lahko bistveno bolj senzitivni na spremembe v makroekonomskem okolju kot drugi. Večina dejavnikov, ki lahko predstavljajo kriterij SICR, je izrazito procikličnih, na primer vrednost zavarovanj, bonitetna ocena, PD, sistemi zgodnjega opozarjanja ipd. Krűger, Rősch in Scheule (2017) ter Abad in Suarez (2018) pokažejo, da razvrščanje donosnih izpostavljenosti v skupinah 1 in 2 lahko vodi do nenadnih cikličnih povečanj oslabitev na začetku recesije. Z zelo konservativno določitvijo kriterijev za prehod iz skupine 1 v skupino 2 zaradi povečanja kreditnega tveganja od dneva pripoznanja (SICR) po MSRP 9 se z vidika višine oblikovanih popravkov vrednosti lahko približamo US GAAP, kjer so vse izpostavljenosti že od dneva pripoznanja razvrščene v skupino 2.

SICR pomembno vpliva na višino oblikovanih popravkov vrednosti in senzitivnost oblikovanja oslabitev glede na fazo ekonomskega cikla, v katerem smo. Avtorji, ki uporabljajo širšo in bolj konservativno definicijo SICR (npr. Krűger, Rősch in Scheule (2017), Gaffney in McCann (2018) ter Abad in Suarez (2018)), na splošno naračunajo več popravkov vrednosti in večjo senzitivnost na ekonomski cikel. Po drugi strani Buesa, Población Garcia in Tarancón (2019) na podlagi manj konservativne definicije SICR, ki temelji le na uporabi kriterija 30-dnevnih zamud, ne potrdijo tako izrazitih nenadnih povečanj oslabitev na začetku recesije. Po njihovi definiciji je skupina 2 le prehodna skupina v skupino 3, kar pojasni, zakaj v skupini 2 niti med recesijo ni cikličnih povečanj izpostavljenosti. Prispevek skupine 2 k procikličnosti je v njihovi analizi posledično razmeroma majhen. Manj konservativna definicija SICR ni zaželena z vidika MSRP 9. S tem tudi ne pripomoremo bistveno k izboljšanju pristopa nastalih izgub (IL). Poleg tega regulativa (Smernice EBA, 2017, ter Smernice BS, 2017) banke napotujejo k uporabi več kriterijev (SICR).

Ker rezultati pomembnih raziskav pokažejo, da lahko iz naslova MSRP 9 pride do dodatnih povečanj oslabitev v času krize, ki lahko dodatno intenzivirajo procikličnost gospodarstva in negativno vplivajo na finančno stabilnost, smo v gradivu opisali in podali pregled literature, ki primerja različne mehanizme, s katerimi lahko preprečimo ali se vsaj soočimo z negativnimi učinki procikličnosti MSRP 9. V pregledu literature smo na kratko opisali delovanje: (a) mehanizmov, ki se uporabljajo za preventivno akumulacijo kapitala v dobrih časih za njegovo sproščanje v časih recesije (npr. proticiklični kapitalski blažilnik, varovalni kapitalski blažilnik, mehanizem dinamičnih rezervacij). Abad in Suarez (2018) sta potrdila uporabnost varovalnega kapitalskega blažilnika v primeru neželenih učinkov procikličnosti MSRP 9; (b) mehanizmov, ki nam lahko pomagajo v času, ko je že prišlo do recesije, tj. nadzorniške prilagoditve, prehodne ureditve za zmanjšanje vpliva uvedbe MSRP 9 na kapital (angl. *transitional arrangements*). Podobno intuicijo naj bi uporabili tudi v BoE v stresnih testih 2020 (Taylor, 2020); (c) mehanizmov, ki nam pomagajo pri identifikaciji tveganj in blaženju učinkov procikličnosti, tj. stresni testi, skrb in nadzor nad ustrezno implementacijo MSRP 9 ter poročanje. Treba je dodati, da se zaradi uvedbe MSRP 9 pojavljajo tudi vprašanja o aktualnosti kalibracije trenutne kapitalske regulative, ki je bila uvedena še v času prejšnjih računovodskih standardov MRS 39. V BIS (2018) so zapisali, da bodo v prihodnosti proučili možne spremembe kapitalske regulative zaradi spremembe računovodskih standardov.

Z uvedbo MSRP 9 se je z vidika implementacije modelov ECL močno povečalo t. i. modelsko tveganje, kar lahko negativno vpliva na finančno stabilnost. Deloitte (2017), Borio (2018), BBVA (2017), ESRB (2019a) in nemška Bundesbank (2019) opozarjajo, da MSRP 9 standard bankam dopušča veliko večjo mero fleksibilnosti in diskrecije pri ocenjevanju in modeliranju izgub iz kreditnega tveganja, kar lahko vodi do zmanjšane transparentnosti in oteženih primerjav med razkritji bank. Vsaka banka lahko za iste namene uporabi drugačno metodologijo, pristope in predpostavke, kar lahko vodi do razhajanj pri ocenah kreditnega tveganja. Podobno, na vpliv kompleksnosti in diskrecije računovodskih standardov pri ocenjevanju kreditnih izgub, opozorijo tudi Breeden (2018) ter Thakkarjeva in Crecel (2019). Zaradi teh razlik lahko pričakujemo tudi precej različne senzitivnosti bančnih modelov na gibanje ekonomskega cikla in s tem na samo procikličnost MSRP 9.

Vsi članki in analize opozarjajo, da je za popolno oceno procikličnih učinkov MSRP 9 treba počakati na daljše in zanesljivejše časovne vrste podatkov. Standard velja od 1. 1. 2018, kar pomeni, da zelo kratke časovne vrste ne vključujejo podatkov za celoten ekonomski cikel. Trenutna empirična literatura je zaradi kratkih časovnih vrst in velike kompleksnosti vključevanja toliko različnih dimenzij tveganja v en konsistenten model še v začetnih fazah. ESRB (2019b) dodatno opozori, da je pri razlagi procikličnosti MSRP 9 poleg modelskih specifik in predpostavk treba

upoštevati tudi globino in dinamiko stresnega scenarija (recesije), trenutno makroekonomsko okolje, zmožnost pravočasne napovedi preobrata v gospodarskem okolju ipd. Z vidika kompleksnosti, kratkih časovnih vrst in obsežne diskrecije bank bo ocenjevanje izgub iz kreditnega tveganja precejšen napor za banke pri poročanju in obvladovanju tveganj, za revizorje pri revidiranju bank, nadzornike pri njihovem nadzorovanju, trge pri analizi finančnih izkazov bank in za centralne banke pri skrbi za finančno stabilnost. Treba je dodati, da so naše banke razmeroma majhne, zato je mogoče pričakovati več težav iz naslova pravilne implementacije in razumevanja delovanja MSRP 9 kot v večjih bančnih sistemih.

Zaradi aktualnosti tematike bomo v prihodnosti na podatkih slovenskih bank poskusili še s kvantitativno analizo oceniti večino iz literature potrjenih transmisijskih kanalov in učinkov MSRP 9 na prociklično delovanje slovenskih bank. S testiranjem nenadnega poslabšanja oziroma preobrata makroekonomskega scenarija, kot je na primer predpostavljen stresni scenarij v bančnih stresnih testih (ali pa Covid-19), lahko testiramo njegov vpliv na izračun dodatnih oslabitev ter posledično na izkaz poslovnega izida in na kapitalsko ustreznost. Že vnaprej je treba opozoriti, da se bodo zaključki analize za slovenske banke lahko do določene mere razlikovali od rezultatov drugih analiz. Pristop naših bank pri oblikovanju oslabitev po MRS 39 je bil namreč konservativen, saj so na podlagi večletnih prehodnih matrik slabile tudi plačnike.

VIRI

Abad, J., in Suarez, J. (2018). The Procyclicality of Expected Credit Loss Provisions.
Bank of Ireland. (2018). Countercyclical capital buffer rate announcement.
Barclays. (2017). IFRS9 - Bigger than Basel IV. *Equity Research*.
Barruci, E., in Milani, C. (2018). Do European banks manipulate risk weights? *International Review of Financial Analysis 59*.
Baule, R., in Tallau, C. (2016). Revisiting Basel risk weights: cross-sectional risk sensitivity and cyclicality. *Journal of Business Economics 86*.
BBVA. (2017). Pro-cyclicality of provisions. Spanish banks as an illustration.
Behn, M., Haselmann, R., in Vig, V. (2016). The limits of model-based regulation. *ECB Working Paper no. 1928*.
BIS. (2005). An Explanatory Note on the Basel II IRB Risk Weight Functions.
BIS. (2013). Regulatory Consistency Assessment Programme (RCAP) Analysis of risk-weighted assets for credit risk in the banking book.
BIS. (2015). Guidance on credit risk and accounting for expected credit losses.
BIS. (2016a). Regulatory treatment of accounting provisions.
BIS. (2016b). Regulatory consistency assessment programme (RCAP) – Analysis of risk-weighted assets for credit risk in the banking book.
BIS. (2017). Regulatory treatment of accounting provisions - interim approach and transitional arrangements.
BIS. (2018). Accounting provisions and capital requirements -+ Executive Summary.
BoE. (2018). FSR: Box 1 IFRS 9 in the 2018 stress test.
BoE. (2018). IFRS 9 in the 2018 stress test. *Financial Stability Report*.
BoE. (2019). Stress testing the UK banking system: key elements of the 2019 annual cyclical scenario.
Borio, C. (2018). New loan provisioning standards and procyclicality. *BIS*.
Breeden, J. L. (2018). CECL Procyclicality: It Depends on the Model.
BS. (2017). USMERITVE v zvezi z uporabo modela pričakovanih kreditnih izgub in pravil vrednotenja določenih knjigovodskih postavk. *Banka Slovenije*.
BS. (2018). Poročilo o finančni stabilnosti. *Banka Slovenije*, 46.
Buesa, A., Población Garcia, F., in Tarancón, J. (2019). Measuring the procyclicality of impairment accounting regimes: a comparison between IFRS 9 and US GAAP. *ESRB Working Paper, No. 2347*.
Bundesbank, D. (2019). IFRS 9 from the perspective of banking supervision. *Monthly Report*.
Carbo-Valverde, S., in Rodriguez-Fernandez, F. (2018). Do banks game on dynamic provisioning?
Chae, S., Sarama, R. F., Vojtech, C. M., in Wang, J. (2018). The Effect of the Current Expected Credit Loss Standard (CECL) on the Timing and Comparability of Reserves.
CNB. (2018). Provision of a general nature II/2018 on setting the countercyclical capital buffer rate for the Czech Republic No. II/2018.
Cohen, B. H., in Edwards Jr, G. A. (2017). The new era of expected credit loss provisioning. *BIS Quarterly Review*.
Covas, F., in Nelson, W. (2018). Current Expected Credit Loss: Lessons from 2007-2009. *Bank Policy Institute*.
Delegirana uredba Komisije (EU) št. 183/2014 z dne 20. decembra 2013 o dopolnitvi Uredbe (EU) št. 575/2013 Evropskega parlamenta in Sveta o bonitetnih zahtevah za kreditne institucije in investicijska podjetja glede regulativnih tehničnih standardov za določitev izračuna posebnih in splošnih popravkov zaradi kreditnega tveganja. *Uradni list EU, št. L 57/3.*
Deloitte. (2017). The Auditor's response to the risks of material misstatement posed by estimates of expected credit losses under IFRS 9.
Drehmann, M., Borio, C., in Tsatsaronis, K. (2012). Characterising the financial cycle: don't lose sight of the medium term! *BIS Working Papers no 380.*
EBA. (2017). Guidelines on credit instituions credit risk management practices and accounting for expected credit losses.
EBA. (2018). First observations on the impact and implementation of IFRS 9 by EU institutions. *EBA report*.
ECB. (2018). Nadzorniški priročnik EMN. Evropski bančni nadzor: delovanje EMN in nadzorniški pristop.
ESRB. (2017). Financial stability implications of IFRS 9.
ESRB. (2019a). The cyclical behaviour of the ECL model in IFRS 9.
ESRB. (2019b). Expected credit loss approaches in Europe and the United States: differences from a financial stability perspective.
EY. (2018). Applying IFRS. Impairment of financial instruments under IFRS 9.
Firestone, S., in Rende, M. (2013). Are Banks' Internal Risk Parameters Consistent? Evidence from Syndicated Loans. *FED Working Paper no. 84*.
Gaffney, E., in McCann, F. (2018). The cyclicality in SICR: mortgage modelling under IFRS 9. *Central Bank of Ireland, Research Technical Paper, No. 16*.
Garcia Céspedes, J. C. (2019). Provisioning models vs prudential models. *Revista de estabilidad financiera, Num 36*.
Gordy, M. B., in Howells, B. (2006). Procyclicality in Basel II: Can We Treat the Disease Without Killing the Patient? *BIS*.
Hronsky, J. (2010). IFRS 9, impairment and procyclicality: is the cure worse that the disease. *The Finsia Journal of Applied Finance*.
Huizinga, H., in Laeven, L. (2019). The procyclicality of banking: Evidence from the Euro Area. *Centre for Economic Policy Research*.
ITG. (2015). Incorporation of forward-loking scenarios. *Staff paper: King, H. in Dasgupta, K.*

ITG. (2015). Incorporation of forward-looking scenarios. *Agenda ref 1. Staff paper (King, H. in Dasgupta, K.)* .
Korsgaard, S. (2019). Risk and Risk Weights. *Danmarks Nationalbank Working paper no. 145*.
Košak, M., in Košak, T. (2004a). Primernost sistema dinamičnih rezervacij za slovenske banke (1). *Bančni Vestnik 1-2/2004*.
Košak, M., in Košak, T. (2004b). Primernost sistema dinamičnih rezervacij za slovenske banke (2). *Bančni Vestnik 3-2004*.
Košak, M., in Košak, T. (2009a). Preprečevanje procikličnosti v kreditni aktivnosti bank in vloga dinamičnih rezervacij. *Bančni Vestnik, 4/2009*.
Košak, M., in Košak, T. (2009b). Procyclicality of bank loan-loss provisions: Case of Slovenian banking sector. *Bančni Vestnik, 11/2009*.
Krűger, S., Rősch, D., in Scheule, H. (2017). The impact of loan loss provisioning on bank capital requirements.
Leskovar, B. (2018). Prednosti in slabosti uvedbe MSRP 9 za kreditni portfelj z vidika upravljanja tveganj. *Bančni vestnik*.
Malovana, S. (2018). The Pro-Cyclicality of Risk Weights for Credit Exposures in the Czech Republic. *Czech national bank. Working Paper Series 12*.
Mariathasan, M., in Merrouche, O. (2014). The manipulation of basel risk-weights. *Journal of Financial Intermediation 23*.
MSRP 9. Uredba Komisije (EU) 2016/2067 z dne 22. novembra 2016 o spremembi Uredbe (ES) št. 1126/2008 o sprejetju nekaterih mednarodnih računovodskih standardov v skladu z Uredbo (ES) št. 1606/2002 Evropskega parlamenta in Sveta glede MSRP 9. *Uradni list EU, št. L 323/1*.
Novotny-Farkas, Z. (2016). The Interaction of the IFRS 9 Expected Loss Approach with Supervisory Rules and Implications for Financial Stability.
Pfeifer, Lukaš; Hodula, Martin;. (2018). A profit-to-provisioning approach to setting the countercyclical capital buffer: the Czech example. *Working Paper Series, No 82*.
PWC. (2017). In depth. IFRS 9 impairement: how to include multiple forward-looking scenarios.
Repullo, R., Saurina, J., in Trucharte, C. (2010). Mitigating the pro-cyclicality of Basel II. *Banco de Espana. Documentos de Trabajo Num 1028*.
Rubin, S. (2003). Basel II in procikličnost. *Bančni Vestnik, 3/2003*.
Saurina, J., in Trucharte, C. (2017). The countercyclical provisions of the Bance de Espana 2000-2016. *Central bank of Spain*.
Serrano, A. S. (2018). Financial stability consequences of the expected credit loss model in IFRS 9. *Revista de estabilidad financiera, Num 34*.
Slapničar, S., in Škapin, M. (2013). Bodo oslabitve na podlagi pričakovanih izgub zmanjšale procikličnost? *Bančni Vestnik, 1-2/2013*.
Taylor, M. (2020). Rouge - impaire - manque: reflections on accounting standards. *BoE Speech*.
Thakkar, D. (2018). Credit loss estimates used in IFRS 9 vary widely says benchmarking study. *The RMA Journal*.
Thakkar, D., in Crecel, R. (2019). IFRS 9 Benchmarking Report 2019. *GCD*.
Uredba (EU) št. 575/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. junija 2013 o bonitetnih zahtevah za kreditne institucije in investicijska podjetja ter o spremembi Uredbe (EU) št. 648/2012. (brez datuma). *Uradni list EU, št. L 176/1*.
Volk, M. (2015). Credit risk and the business cycle. *Doctoral dissertation: Faculty of Economics, University of Ljubljana*.
Walker, M. J. (2019). Benefits and Challenges of the "CECL" Approach.